

”Me ei olla pelkkiä vankeja
vaan myös hyviä isiä”

Vanhemmuusteemaisen isäryhmän arviointi

Riihimäen vankilassa

Koponen, Heidi

Lehtola, Mari-Anne

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

”Me ei olla pelkkiä vankeja vaan myös hyviä isiä”
Vanhemmuusteemaisen isäryhmän arviointi
Riihimäen vankilassa

Heidi Koponen
Mari-Anne Lehtola
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2013

Heidi Koponen, Mari-Anne Lehtola

**”Me ei olla pelkkiä vankeja vaan myös hyviä isiä”
– Vanhemmuusteemaisen isäryhmän arviointi Riihimäen vankilassa**

Vuosi 2013 Sivumäärä 129

Opinnäytetyön tarkoituksena on arvioida Riihimäen vankilassa syksyn 2012 aikana toteutettua vanhemmuusteemaista isäryhmää. Tavoitteena on kartoittaa isäryhmän toteutukseen liittyneitä haasteita ja kohokohtia sekä kehittämistarpeita. Tavoitteena on myös tuoda esiin sekä isäryhmään osallistuneiden että ryhmän ohjaajien kokemuksia isäryhmästä. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää vankilan perhetyön kehittämisessä.

Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe -toiminnan ja Riihimäen vankilan kanssa. Riihimäen vankilassa järjestettiin vanhemmuusteemainen isäryhmä vapausrangaistustaan suorittaville vangeille, joilla on alaikäisiä lapsia. Ryhmän tavoitteena oli antaa isille tukea vanhemmuuteensa vankeusaikana. Ryhmä kokoontui yhteensä kahdeksan kertaa, minkä lisäksi ryhmäläisille ja heidän lapsilleen järjestettiin kaksi yhteistapaamista.

Ryhmän ohjaajina toimivat Kriminaalihuollon tukisäätiön lapsi- ja perhetyön koordinaattori, Helsingin seurakuntayhtymän erityisnuorisotyön keskuksen Snellun erityisnuorisotyöntekijä sekä Riihimäen vankilan sosiaalityöntekijä. Osallistujia isäryhmässä oli seitsemän ja heidät valittiin ryhmään haastattelujen pohjalta alkusyksystä 2012. Kaikki osallistujat olivat mukana ryhmässä sen alusta loppuun saakka.

Opinnäytetyö on arviointitutkimus, joka on pääasiassa toteutettu laadullisin menetelmin, mutta pientä osaa arviointiaineistosta on käsitelty myös tilastollisin menetelmin. Arviointiaineistoa on kerätty sekä kyselylomakkeilla että teemahaastatteluilla. Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan vankeuden vaikutusta vanhemmuuteen, vankilan perhetyötä sekä vankilan kuntouttavaa toimintaa erityisesti sosiaalisesta näkökulmasta. Kaikki nämä osa-alueet ja näkökulmat muodostavat yhdessä vankiperhetyön kokonaisuuden.

Sekä osallistujat ja ohjaajat että vankilan toiminnasta ja toiminnoista vastaava apulaisjohtaja kokivat vanhemmuusteemaisen isäryhmätoiminnan tarpeelliseksi ja hyödylliseksi. Isäryhmän prosessi sujui pääasiassa hyvin alkuhaastatteluista ryhmän päättämiseen saakka. Isäryhmätoiminnan kehittämis ehdotukset koskivat pääasiassa ryhmäkertojen pituutta ja lapsitapaamisten määrää.

Arvioinnissa käy ilmi, että vanhemmuusteemaiselle isäryhmätoiminnalle on tarvetta ja sen järjestäminen on mahdollista suljetussa vankilassa. Arviointiaineistosta on nähtävissä, että perhetyötä ja lapsen näkökulman huomioimista tulisi lisätä vankiloissa. Sekä ryhmään osallistuneiden vanki-isien että ryhmän ohjaajien asettamat tavoitteet saavutettiin ryhmätoiminnan aikana. Vanki-isät kokivat saaneensa ryhmästä tukea vanhemmuuteensa, ja tämä välittyi myös ryhmän ohjaajille.

Asiasanat: isyys, vankila, vanhemmuuden tukeminen, vertaistukiryhmä, sosiaalinen kuntoutus, vankilan perhetyö

Heidi Koponen, Mari-Anne Lehtola

**“We’re not just convicts but also good fathers”
– Evaluation of a parenting-themed group for fathers in Riihimäki prison**

Year	2013	Pages	129
------	------	-------	-----

The purpose of this thesis was to evaluate a parenting-themed group meant for fathers in prison. The group gathered eight times in Riihimäki Prison during the fall of 2012. The goal of this thesis was to survey the challenges and highlights involved in the group’s activity as well as the group’s development requirements. Another goal of this thesis was to gather and present both the group’s members as well as the counselors’ experiences regarding the group. The results of the evaluation can be used in the developing of family work in Finnish prisons.

This thesis was made in cooperation with Probation Foundation’s Child and Family Action or Sound Family Action and Riihimäki Prison. A parenting-themed group was arranged in Riihimäki Prison in order to provide help and support for convicts who are fathers to under-aged children. The goal of the group was to support the convicts’ parenting-skills during their time in prison. In addition to the eight group-meetings, two father and child -meetings were arranged.

There were three counselors in the group, one of them being the Probation Foundation’s Child and Family Work Coordinator. The other two counselors were Riihimäki Prison’s social worker and a youth worker from the Special Youth Work Centre of the Parish Union of Helsinki. In the group there were seven convicts who were selected as group participants based on their interviews with the counselors in the beginning of autumn in 2012. All of the seven participants took part in the group from the first meeting to the last.

This thesis is an evaluative survey and has been made mainly with qualitative methods, though quantitative methods have been used to gather a small part of the evaluation material as well. The evaluation material was gathered with both questionnaires and themed interviews. Imprisonment’s influences on parenting and family work in prison as well as social rehabilitation in prison are examined in the theoretical portion of this thesis. All of these areas together form the body of family work in prison.

The parenting-themed group for fathers was considered necessary and useful for the participants by the convicts, the counselors and Riihimäki Prison’s Deputy Director of Operations. The process of the group was successful for the most part since the beginning of the group until the end of the process. The development proposals regarding the group were mostly about the length of the meetings and the amount of father-child-meetings.

This evaluation clearly presents the need for this kind of activity. It is shown that this kind of activity can be arranged in a closed prison with high safety standards. The evaluation material also shows that the amount of family work and also the consideration of convicts’ children in prison should be increased. Both the group’s participants’ and counselors’ goals were achieved during the group-process. Both the convicts as well as the group counselors felt that the fathers benefited from the supporting of their parenting abilities.

Key words: parenting support, family work in prison, paternity, peer support group, social rehabilitation

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Vanhemmuuden tarkastelua	9
	2.1 Vanhemmuuden tukeminen	11
	2.2 Vanhemmuus vankilassa.....	12
	2.3 Isyyden määrittelyä.....	13
3	Perhetyö vankilassa	15
	3.1 Vankilassa tehtävän perhetyön taustaa	16
	3.2 Vankilassa tehtävä perhetyö	20
4	Kuntouttava toiminta vankilassa.....	22
	4.1 Kuntouttavan toiminnan tavoitteet ja vaikuttavuus	23
	4.2 Sosiaalinen kuntoutus	24
	4.3 Ryhmämuotoinen toiminta vankilassa	25
	4.3.1 Vankilassa toimivan ryhmän perustaminen ja ryhmien tavoitteet	26
	4.3.2 Vankilassa toimivan ryhmän ohjaajana toimiminen.....	27
5	Opinnäytetyön lähtökohta ja tavoitteet.....	28
	5.1 Kriminaalihuollon tukisäätiön lapsi- ja perhetyö	29
	5.2 Riihimäen vankila	31
	5.3 Isäryhmän lähtökohta ja tavoitteet.....	31
	5.4 Aihetta koskevia aiempia hankkeita ja opinnäytetöitä.....	33
6	Vanhemmuusteemaisen isäryhmän arviointi.....	35
	6.1 Arviointikysymykset.....	36
	6.2 Arviointimenetelmät, aineistonkeruu ja analysointi.....	37
	6.2.1 Opinnäytetyön aineistonkeruu- ja arviointimenetelmät	38
	6.2.2 Opinnäytetyön aineiston analysointi	40
	6.3 Arvioinnin eettisyys ja luotettavuus	41
7	Arvioinnin tulokset	43
	7.1 Vanhemmuusteemaisen isäryhmän prosessi ja siihen liittyvät haasteet	44
	7.1.1 Isäryhmän muodostaminen ja osallistujien rekrytointi	44
	7.1.2 Isäryhmän lähtökohdat	47
	7.1.3 Vanhemmuusteemaisen isäryhmän ohjaaminen	49
	7.1.4 Isäryhmän käytännön järjestelyt	51
	7.1.5 Ryhmäkertojen sisältö.....	55
	7.1.6 Isä-lapsitapaamiset	61
	7.2 Asetettujen tavoitteiden toteutuminen.....	66
	7.2.1 Isäryhmään osallistuneiden tavoitteet ja niiden toteutuminen.....	67
	7.2.2 Isäryhmän ohjaajien tavoitteet ja niiden toteutuminen	70
	7.3 Vanhemmuuden tukeminen	71

7.4	Vanhemmuusteemaisen isäryhmän kehittäminen ja ryhmän tulevaisuus	77
8	Johtopäätökset.....	81
9	Pohdinta.....	88
10	Opinnäytetyöprosessin arviointi.....	92
	Lähteet	95
	Kuviot	99
	Taulukot	100
	Liitteet.....	101

1 Johdanto

Vankien mahdollisuuksia pitää yllä suhteita lähiomaisiinsa vankeusaikana korostetaan vuonna 2006 voimaantulleessa vankeuslaissa (2005/767, 10. luku 6 §). Niin ikään Rikosseuraamuslaitoksen strategiassa vuosille 2011-2020 mainitaan yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi yhteistyö tuomitun lähiverkoston, viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Yhteistyöllä tavoitellaan tuomitun yhteiskuntaan kiinnittymisen valmiuksien lisäämistä. (Rikosseuraamuslaitos 2011a.) Uudistetun vankeuslain myötä ajatus vankilan ensisijaisesta tehtävästä on muuttunut. Aiemmin vankilan tehtäväksi koettiin uusintarikollisuuden vähentäminen ”pelotuksen” avulla, kun taas nykyään tehtävän nähdään olevan enemmän vankien kuntouttamista uudelleen yhteiskuntaan sopeutuviksi kansalaisiksi. (Laitinen & Aromaa 2005: 248.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on arvioida Riihimäen vankilassa syksyn 2012 aikana toteutettua vanhemmuusteemaista isäryhmää, joka kokoontui yhteensä kahdeksan kertaa. Kahdeksan kokoontumiskerran lisäksi ryhmässä järjestettiin kaksi isä-lapsitapaamista vankilan liikuntasalissa. Osallistujia ryhmässä oli seitsemän ja ohjaajia kolme. Teemana ryhmässä oli ryhmään osallistuneiden isien vanhemmuuden tukeminen vankeusaikana ja ryhmissä käsiteltiin muun muassa päihteiden vaikutusta vanhemmuuteen sekä vankeuden vaikutusta lapseen.

Opinnäytetyön alussa esittelemme opinnäytetyömme teoreettisessa viitekehyksessä vanhemmuuden tukemista, vankilassa tehtävää perhetyötä sekä vankilan kuntouttavaa ja ryhmämuotoista toimintaa erityisesti sosiaalisesta näkökulmasta. Opinnäytetyössämme tuomme esiin sosiaalisen kuntoutuksen sekä perhetyön ja lapsinäkökulman kasvavia merkityksiä rikosseuraamusalalla. Tämän jälkeen esittelemme opinnäytetyömme yhteistyökumppanit ja toimintaympäristön sekä aiheeseen liittyviä aiempia hankkeita ja opinnäytetöitä.

Teoreettisen viitekehyksen jälkeen kuvaamme vanhemmuusteemaisen isäryhmän arviointiprosessia sekä esittelemme arvioinnin tulokset. Arviointi on tehty ulkopuolisen evaluaattorin asemasta, eli toisin sanoen arvioinnin tekijät eivät olleet mukana isäryhmän toiminnassa. Käymme läpi arviointikysymykset sekä aineiston keruun ja analyysin. Arvioinnin tulokset esitetään arviointikysymysten mukaisessa järjestyksessä. Tämän jälkeen esitämme analyysimme pohjalta muodostuneet johtopäätökset sekä pohdinnan.

Opinnäytetyössä käytetään termejä vanki-isä ja vankiperhetyö, koska nämä termit ovat rikosseuraamusalan julkaisuissa yleisesti käytössä. Termien käytöllä pyritään myös luettavuuden helpottamiseen, sillä kiertoilmaisut kuten ”vankeusrangaistukseen tuomittu isä” tai ”vankiloissa tehtävä perhetyö” hankaloittavat tekstin lukemista. Rikosseuraamusvirasto, Vankeinhoitolaitos ja Kriminaalihoitolaitos yhdistyivät vuonna 2010 Rikosseuraamuslaitokseksi (laki Rikosseuraamuslaitoksesta 2009/953). Opinnäytetyössä käytetään myös ennen vuotta 2010

julkaistuja lähteitä, joissa käytetään vanhentuneita nimityksiä. Opinnäytetyössä käytetään lähteiden mukaisia nimityksiä.

Opinnäytetyön lopussa käydään myös läpi opinnäytetyöprosessia ja opinnäytetyön tekijöiden omia tavoitteita. Opinnäytetyö on toteutettu parityönä ja kumpikin tutkielman tekijä on osallistunut tutkielman suunnitteluun, yhteydenpitoon yhteistyökumppanien kanssa, aineiston keruuseen ja analysointiin sekä arvioinnin tulosten, johtopäätösten ja pohdinnan koostamiseen. Tutkielman tekijät ovat kirjoittaneet opinnäytetyötä sekä yhdessä että erikseen kuitenkin niin, että kaikkea tekstiä on luettu ja tarvittaessa kirjoitettu uudelleen yhdessä. Työnjosta ja parityöskentelyn sujuvuudesta kerromme tarkemmin opinnäytetyöprosessin arvioinnissa tutkielman lopussa.

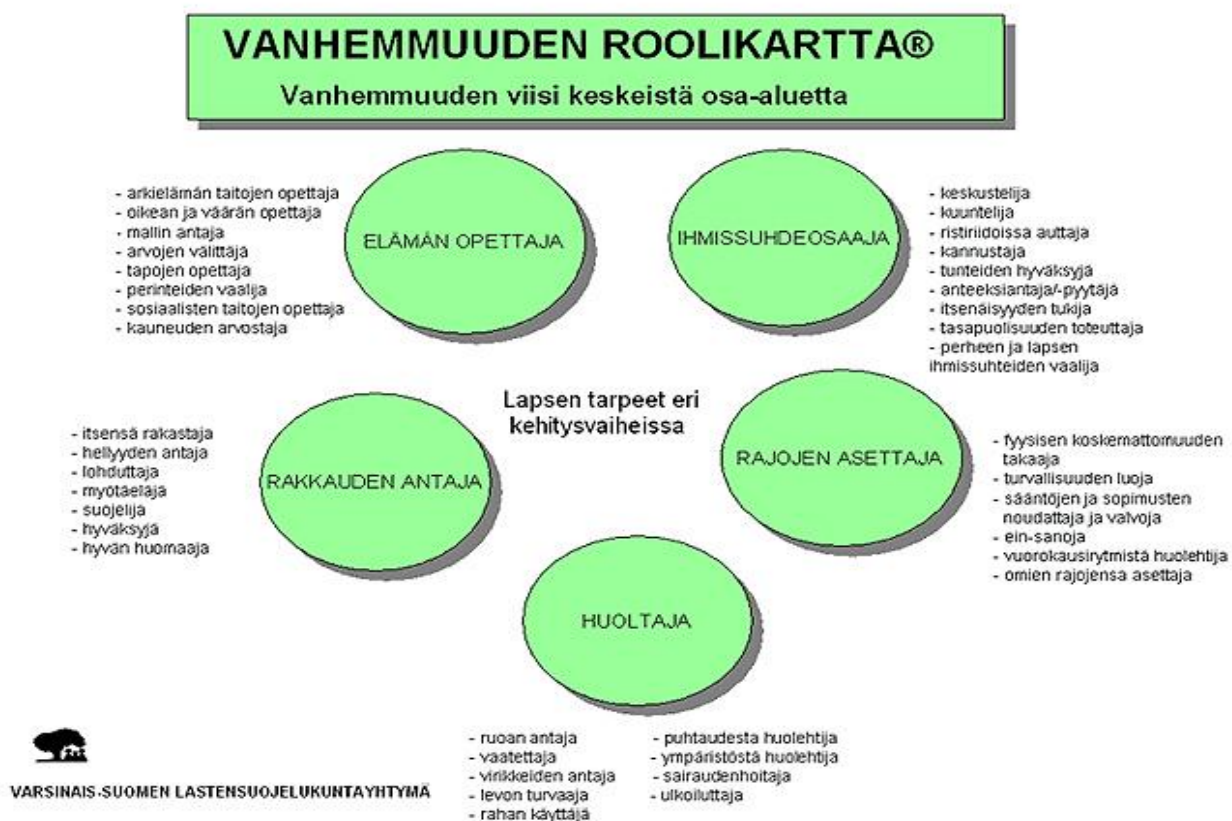
2 Vanhemmuuden tarkastelua

Vanhemmuus voidaan nähdä kaksisuuntaisena prosessina. Vanhemmuus yksinkertaisimmillaan on huolenpitoa lapsesta, mutta se merkitsee myös väistämättömiä muutoksia vanhemman omassa persoonassa. Yksi vanhemman tehtävistä on antaa lapselle valmiudet selvitä aikuisena itsenäisesti. Lapsen perustarpeista, esimerkiksi ravinnosta ja levosta huolehtiminen jonkinlaisen toimeentulon ja maalaisjärjen lisäksi ei kuitenkaan riitä vanhemmuuden perustehtävistä suoriutumiseen. Vanhemman tulee myös tuntea lapsensa ja tämän ominaisuudet. Vanhemman on myös hyväksyttävä lapsensa sellaisena kuin tämä on. (Sinkkonen 2008: 14, 22-24.)

Jakku-Sihvosen (1982) mukaan vanhemmuus alkaa lapsen syntymästä, eikä lopu lapsen aikuisuudessa, vaan jatkuu läpi lapsen elämän. Vanhemmuus kehittyy ja muuttuu muotoaan lapsen kasvaessa ja kehittyessä. Vanhemman tehtävä on huolehtia lapsesta, lapsen hyvinvoinnista ja lapsen kasvatuksesta. Jakku-Sihvonen on jakanut vanhemmuuden kolmeen kasvatustehtävistä muodostuvaan näkökulmaan, jotka ovat ihanteiden luominen ja kehityksen ohjaaminen, kontrollitehtävä ja koordinoititehtävä. Lapsen ihanteiden luominen kehittyy lapsen seurattessa kuinka vanhempi heijastaa arvojaan ja ihanteitaan johdonmukaisesti omaan toimintaansa. Kehityksen ohjaaminen vaatii vanhemmalta aitoa kiinnostusta lasta kohtaan ja tämän kehityksen tukemista. Vanhemman kontrollitehtävä vaatii vanhemmalta selkeitä ja johdonmukaisia käsityksiä siitä, mitkä asiat ovat lapsen kehityksen kannalta suotuisia. Näin ollen vanhemman on valvottava mitä kasvuvirikeitä yhteiskunta lapsen ulottuville tuo ja rajattava ne lapselle suotuisiin. Koordinoititehtävällä tarkoitetaan vanhemman kykyä sovittaa yhteen vaihtelevia, päällekkäisiä ja ristiriitaisia kasvuvirikeitä niin, että ne tukevat lapsen tasapainoista kehitystä. (Jakku-Sihvonen 1982: 4-8, 40-44; Hirvilampi 2002: 10-11.)

Hoikkala (1993) on jakanut vanhemmuuden kolmeen kategoriaan, jotka ovat salliva (heikko), vastuullinen ja vahva vanhemmuus. Yksilöllisyyden ja yksilön valinnan korostaminen on sallivaa vanhemmuutta. Vastuullinen vanhemmuus on keskustelelevampaa. Vanhempi pyrkii luomaan hyvät kasvuedellytykset lapselleen ja asettaa lapselle tarpeelliset rajat. Vahva vanhemmuus vastaa todennäköisesti parhaiten tämän hetken julkisen keskustelun ja asiantuntijoiden arvostamaa tapaa olla vanhempi. Vahvan vanhemmuuden tavoite on kasvattaa itsestään huolta pitäviä, terveitä ja vastuullisia kansalaisia. Tällöin aikuinen kokee, että pystyy siirtämään lapselleen kokemuspohjaista tietoaan ja viisauttaan huolenpidon ja jatkuvan vuorovaikutuksen sekä toiminnan kautta. (Hoikkala 1993: 52-54; Hirvilampi 2002: 11.)

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän henkilöstön kehittämistyön tuloksena syntyi vuonna 1999 Vanhemmuuden roolikartta®. Vanhemmuuden roolikartan® tarkoituksena on selkeästi ja luontevasti kuvata vanhemmuutta. Roolikartta muodostuu viidestä pääroolista, joiden jokaisen alla on vielä 6-9 alaroolia. (Vanhemmuuden roolikartta®.)

Kuvio 1: Vanhemmuuden roolikartta (Vanhemmuuden roolikartta®.)

Vanhemmuuden roolikartan® pääroolit ovat ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja, rakkauden antaja ja elämän opettaja. Näiden pääroolien alla on useita alaroleja. Ihmissuhdeosaajan roolin alaroleja ovat esimerkiksi kuuntelija ja tasapuolisuuden toteuttaja. Rajojen asettaja -roolin alla ovat turvallisuuden luoja ja ei:n sanoja. Huoltajaroolin alaroleja ovat ruoan antaja ja levon turvaaja. Rakkauden antajan alaroleja ovat hellyyden antaja sekä hyväksyjä ja elämän opettaja -roolin alla ovat oikean ja väärän opettaja sekä perinteiden vaalija. (Vanhemmuuden roolikartta®.) Roolikarttatyöskentelyssä vanhempi käy läpi kaikki pää- ja alaroolit ja pohtii, kuinka vahvasti hän mitäkin roolia vanhemmuudessaan osoittaa. Vanhemmuuden roolikartta® osoittaa kuinka moninainen ja monesta osasta koostuva kokonaisuus vanhemmuus on.

Vanhemmuus voidaan nähdä myös lapsen tarpeiden kautta. Lapsi tarvitsee kolmenlaisia kokemuksia kasvunsa tueksi: fyysistä hoitoa, jatkuvia positiivisia ihmissuhteita ja erityisiä tunneperäisiä kokemuksia. Fyysinen hoito sisältää esimerkiksi ravitsevan ravinnon ja kasvun tukemisen. Jatkuvat positiiviset ihmissuhteet tarkoittavat ihmissuhteita, joissa lapsi voi jakaa ja ilmaista tunteitaan ja odottaa ymmärrystä ja arvostusta. Erityisten tunneperäisten kokemusten tarve muuttuu lapsen iän myötä – esimerkiksi vauva tarvitsee turvallisuuden kokemuksia.

Kaikkien näiden kokemusten tuottaminen vaatii vanhemmalta paljon, mutta on välttämätöntä lapsen emotionaalisen kasvun tukemisessa. (Graham 2000.)

2.1 Vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmuuteen ja vanhempana olemiseen vaikuttavat vanhemman omat kokemukset lapsuudesta ja vanhemmuudesta sekä hänen omat käsityksensä kyvyistään selviytyä vanhempana. Vanhemmuuteen vaikuttavat myös perheen nykyinen tilanne, perheen elämäntilan vaihe ja perheen sisäiset sekä ulkoiset voimavarat. Vanhempi ei koskaan ole valmis vanhemmuudessaan ja sen vuoksi vanhemmuudessa on mahdollista kehittyä ja kasvaa jatkuvasti. Vanhemman on hyvä tiedostaa, että täydellistä vanhemmuutta ei ole, eikä sellaiselle toisaalta ole tarvetakaan. Hyvästä vanhemmuudesta on paljon eri näkemyksiä eivätkä vanhemman ja ammattilaisen käsitykset aina kohtaa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007: 90-91; Lastenneuvolaopas 2004.)

Vanhemmuuteen liittyy monenlaisia riskitekijöitä, joita ovat esimerkiksi psyykkiset sairaudet, päihderiippuvuus, huono tai epäsopeva tapa tai puutteellinen kyky hoitaa lasta. Myös vanhempien alhainen koulutustausta, asosiaalisuus, sosiaalinen eristäytyneisyys ja peruselineloihin liittyvät puutteet ovat vanhemmuuden riskitekijöitä. Suurin osa vanhemmista haluaa olla lapselleen hyviä vanhempia riskitekijöistä huolimatta ja tämä tulee nähdä voimavarana. (Järvinen ym. 2007: 92-93.)

Vanhemmuutta voidaan tukea monin eri keinoin. Nykypäivänä puhutaan paljon siitä, kuinka vanhemmuus on ”hukassa”. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa vanhempi kokee epävarmuutta ja epätietoisuutta kasvattajan roolissaan. Vanhempia voidaan tukea vahvistamalla kasvatustietoisuutta ja kasvattajan roolia. Työntekijä voi yhdessä vanhemman kanssa keskustellen ja pohtien käydä läpi eri arkipäivän tilanteita, joissa ongelmatilanteet yleensä syntyvät, ja tuoda esille uusia toimintatapoja. Lapsen etu tulee turvata kaikessa vanhempien kanssa tehtävässä työssä ja onkin tärkeää pyrkiä selvittämään eri tilanteissa lapsen ja perheen etu sekä heidän yhteinen etunsa. (Järvinen ym. 2007: 94,102.)

Vanhemmat voivat tarvita apua myös vuorovaikutustaitoihinsa. Vuorovaikutustilanteissa ohjaamme käytöstämme toisilta saamamme palautteen avulla kiinnittäen huomiota puheeseen, eleisiin ja kehon eri asentoihin (Rönkkö & Rytönen 2010: 166). Vuorovaikutus on jatkuvaa ja tilannesidonnaista ja vuorovaikutustaidot ovatkin suorassa yhteydessä siihen kuinka vanhempi selviää erilaisista vuorovaikutustilanteista. Sosiaalisesta vuorovaikutuksesta on kaikilla ihmisillä jotain opittavaa ja vanhempi voi käyttäytyä itselleen yllättävällä tai epämieluisalla tavalla uusissa tilanteissa. Vanhempaa tulisi rohkaista tunnistamaan, ilmaisemaan ja kohtamaan omia epävarmuuden tunteitaan ja kielteisiä ajatuksia herättäviä kokemuksiaan. Vanhemman, joka

on vaikeassa elämäntilanteessa, on tärkeää tulla kuulluksi ja kokea välittämistä. Itseluottamusta ja omanarvontuntoa vahvistaa emotionaalinen tuki. Emotionaalisella tuella voidaan myös tukea vanhempaa valintojen ja ratkaisujen tekemisessä sekä vastuunotossa, minkä avulla voidaan myös tukea koko perhettä. (Järvinen ym. 2007: 103, 105.)

Vanhemmuuden tukemisessa on tärkeää vahvistaa vanhemman sosiaalista verkostoa. Sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen vaikuttavat ihmisen yksilölliset tekijät, kuten luonteenpiirteet ja sosiaalisuus. Sosiaalisella verkostolla on keskeinen vaikutus perheenjäsenten kykyyn sopeutua erilaisiin elämänmuutoksiin. Sosiaalisen verkoston jäsenet voivat omia voimavarojaan käyttäen tukea yksilöä. Halua ja kykyä omaan elämään vaikuttamiseen voi vähentää sosiaalisen verkoston puute tai sen tuottamat mahdolliset negatiiviset tunteet. Jos sosiaalisella verkostolla kuitenkin on positiivinen vaikutus yksilöön, voidaan verkoston muodostavat henkilöt pyytää mukaan yhteistyöhön perhetyön voimavaraksi. Sosiaalinen verkosto voi olla osa perhetyötä myös toimittaessa yksilön kanssa kahden. Silloin voidaan miettiä esimerkiksi miten yksilön toiminta vaikuttaa muuhun perheeseen ja sosiaaliseen verkostoon. Näkemällä yksilön sosiaalinen verkosto osana perhetyötä voidaan aukaista uusia mahdollisuuksia ja näköaloja muutoksen aikaansaamiseksi. (Järvinen ym. 2007: 112-114.)

2.2 Vanhemmuus vankilassa

Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitoksen tutkija Rosi Enroos julkaisi vuonna 2008 tutkimuksensa Vankila lapsuudessa, lapset vankilassa – Tutkimus lapsista, joiden elämää äidin vankeus värittää. Tutkimus keskittyy pääasiassa kuvaamaan lapsen elämää vankilassa, mutta suuressa osassa ovat myös vankeuteen tuomittujen äitien vankilan ulkopuolella asuvat lapset. Tutkimuksessa tuodaan esiin myös vangin lapsen näkymättömyyttä tutkimuksessa ja rikosseuraamustyön käytännöissä, joskin tutkimuksen teon aikaan uusi vankeuslaki (2005/767) oli juuri astunut voimaan ja uudistettu lastensuojelulaki (2007/417) oli juuri astumassa voimaan. (Enroos 2008: 136.)

Enroosin (2008) tutkimus osoitti, että äidin tai yleisesti ottaen vanhemman vankeustuomio on lapsen kannalta ongelmallinen ja moniulotteinen kysymys. Vankeuden moninaiisiin lasta, perhettä ja yhteiskuntaa koskeviin vaikutuksiin tulisikin kiinnittää aiempaa enemmän huomiota myös suomalaisessa rikosseuraamusjärjestelmässä. Lapsen edun huomioimiseen vankilassa liittyy paljon epätietoisuutta, ristiriitoja ja myös tiedon puutetta. (Enroos 2008: 136.) Uudistunut lainsäädäntö pyrkii osaltaan lisäämään tietoa ja selkiyttämään käytäntöjä, mutta selvää on, että tällainen kehitys vie aikaa.

Enroos tarkasteli tutkimuksessaan myös sekä suomalaisella että kansainvälisellä tasolla lapset, vanhemmat ja vankilan yhdistävää tutkimusta. Enroos toteaa, että tietoa ja tilastoja lapsista

ja vankivanhemmista on heikosti saatavilla ja tiedot ovat usein epävarmoja. Tutkimusten valossa näyttää Enroosin mukaan myös siltä, että äidin vankeuden vaikutusta lapsen olosuhteisiin pidetään merkittävämpänä kuin isän. Vankien lapsista ei myöskään kerätä systemaattista tietoa eikä lapsen asemasta huolehtiminen näytä kuuluvan viranomaisten tehtävä- ja vastuualueisiin. Myöskään lastensuojelussa ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota vankeusrangaistuksen merkitykseen tukitoimien suuntaamisessa. (Enroos 2008: 33-34.)

2.3 Isyyden määrittelyä

Kulttuuriset sukupuoli- ja vanhemmuusstereotypiat määrittelevät ajatusta siitä, millainen on hyvä isä tai äiti. Nämä stereotypiat ovat yhteiskunnan, niin lapsellisten kuin lapsettomien perheiden, median, asiantuntijoiden, lainsäädännön ja politiikan määrittelemiä. Isän osallisuutta perheen arjessa korostetaan nykypäivänä ja siitä onkin tullut yksi perhepoliittinen tavoite. Isyyden, isän merkityksen ja roolin ymmärtäminen on olennaista koko perheen hyvinvoinnin kannalta. Vanhemmuuskäytäntöjen tavoite nykypäivänä on jaettu vanhemmuus, mikä tarkoittaa isän roolin laajentumista enemmän lasta hoitavaksi ja hoivaavaksi. Päivittäinen vuorovaikutus lapsen kanssa, vastuun ottaminen ja lähellä ja saatavilla olo auttavat isyyteen sitoutumista. Isyydellä on monenlaisia myönteisiä vaikutuksia isän elämään. Isyys tuottaa hyvinvointitunnetta ja antaa elämälle tarkoitusta, tukee miehen sukupuoli-identiteettiä ja voi myös lisätä miehen itsetuntemusta. Perheen olemassaolon vuoksi monet miehet ottavat uudenlaista vastuuta omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan. (Mykkänen 2011.)

Isyys on muuttunut perheissä viime vuosikymmenten aikana tapahtuneiden muutosten myötä. Arkensa lasten kanssa jakavien isien määrä vähenee koko ajan ja isyys on saanut uusia ilmenemismuotoja esimerkiksi ”etä-isien” ja ”uusio-isien” muodossa. Lammi-Taskula (1998) on tarkastellut isyyden muuttumista kolmella tasolla. Nämä tasot ovat asenteiden, käytäntöjen ja yhteiskunnallisen perhepolitiikan. Asennemuutokset ilmenevät odotuksina miesten osallistumisesta enemmän lasten hoitoon ja kasvatukseen. Käytännön tasolla muutokset on nähtävillä esimerkiksi isyyslomien yleistymisessä. (Lammi- Taskula 1998: 17; Jalkanen 2007: 7, 9.)

Biologinen isä	Juridinen isä	Sosiaalinen isä	Psykologinen isä
<ul style="list-style-type: none"> • siittäjä 	<ul style="list-style-type: none"> • yhteiskunnan antamia oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen nähden lain edessä • huoltajuus • vastuu lapsesta 	<ul style="list-style-type: none"> • asuu lapsen kanssa, jakaa arjen hänen kanssaan sekä antaa vaihtelevassa määrin hoivaa, huolenpitoa ja aikaa lapselle 	<ul style="list-style-type: none"> • isäsuhteen tunnepohjainen, kiintymykseen perustuva puoli • määrittyy ensisijaisesti lapsen kautta • kiintymyssuhde

Taulukko 1: Isätyypit (Jalkanen 2007: 13.)

Huttusen (2001) mukaan isyys on monimuotoista. Se voi olla biologista, juridista, sosiaalista tai psykologista (ks. Taulukko 1). Mies voi edustaa yhtä tai useampaa isyyden muotoa samanaikaisesti. Biologinen isyys on isyyden muodoista selkein: isällä ja lapsella on perinnöllinen suhde. Juridinen isyys määrittyy sen mukaan, kenelle yhteiskunta antaa oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen nähden. Avioliiton, isyyden tunnustamisen ja adoption kautta voi tulla juridiseksi isäksi. Sosiaalinen isä antaa lapselle vaihtelevissa määrin huolenpitoa ja aikaa, jakaa arjen ja asuu hänen kanssaan. Psykologinen isyys määrittyy ensisijaisesti lapsen kautta ja perustuu kiintymykseen ja tunnepohjaiseen ihmissuhteeseen. Psykologisella isällä on myös arvovalta lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa ja lapsi turvaa häneen. (Huttunen 2011: 7, 57-68; Jalkanen 2007: 11-12.)

Isän, joko biologisen tai isäpuolen, osana perhettä olemisen on tutkimuksissa todettu vähentävän lasten häiriökäyttäytymistä. Isän läsnäolo ja myönteinen sitoutuminen perheeseen vähentävät tyttöjen tunne-elämän häiriöitä ja poikien häiriökäyttäytymistä sekä vaikuttavat lapsen kognitiiviseen kehitykseen positiivisesti. Tutkimukset osoittavat myös, että vähävaraisissa perheissä isän läsnäolo vähentää poikien rikollisuutta. (Sinkkonen 2008: 68.) Isän läsnäolon on tutkittu myös vaikuttavan lapsen sosiaaliseen kehitykseen ja sukupuoli-identiteetin muotoutumiseen. Isä-lapsi-kiintymyssuhteella ja vuorovaikutuksella on myös merkitys niin isän kuin lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. (Mykkänen 2011.) Isyyttä tulisi tutkia vielä lisää, mutta jo olemassa olevien tutkimusten valossa voidaan todeta, että yhteiskunnan tulisi tukea isyyteen sitoutumista enemmän. (Sinkkonen 2008: 68).

Isyystutkimuksessa on noussut esiin neljä isätyyppiä: poissaoleva isä, perinteinen isä, avustava isä ja uusi isä. Poissaoleva isä ei osallistu kodintoimintoihin säännöllisesti. Hän voi olla kotona, mutta ei käytettävissä psykologisen etäisyyden vuoksi. Poissaolevat isät eivät ole sitoutuneita isyyteen. Perinteinen isä huolehtii lapsistaan ”pomomaisena” isähahmona. Hän on sitoutunut perheeseensä, tuntee vastuuta heidän hyvinvoinnistaan ja perheestä ulospäin näkyvästä kuvasta. Hän toimii perheessä taustavoimana ja kokee pelkän läsnäolonsa olevan riittävä esimerkiksi kurinpidossa. Avustava isä tietää olevansa lapselle tärkeä ja osallistuu äidin rinnalla lasten hoitoon ja kasvatukseen sekä kotitöihin. Hän on myös henkinen tuki äidille ja tiedostaa edustavansa lapsilleen miehen mallia. Uusi isä kokee isyyden haasteena, ei rasisiteena tai velvollisuutena. Uusi isä pyrkii täysmääräiseen isyyteen ja kokee isän olevan tärkeä, lähes välttämätön hahmo mieheksi kasvussa sekä lasten henkisessä kasvussa. Uusi isä kokee lasten tarvitsevan yhtä paljon molempia vanhempia ja kummankin vanhemman kantavan yhtäläistä muodollista ja tosiasiallista vastuuta. (Huttunen 1993: 8; Huttunen & Hämäläinen 1993:115; Jalkanen 2007: 14-15.)

3 Perhetyö vankilassa

Perhetyötä on vaikea määritellä yksityiskohtaisesti, koska sen määritelmä riippuu toimintaympäristöstä, jossa perhetyötä tehdään. Perhetyö on hyvin monisäikeinen ja monimerkityksellinen käsite ja sitä on määritelty useista eri näkökulmista ja lähtökohdista. (Rönkkö & Rytönen 2010: 27.) Perhetyön määrittelemistä monimutkaistaa perhekäsitteiden ja perheiden elämäntilanteiden moniulotteisuus. Perhetyötä ei lainsäädännössä ole vielä määritelty erikseen itsenäiseksi sosiaalipalveluksi ja työmuotona se tunnetaan lastensuojelun avohuollon tukitoimena. (Järvinen ym. 2007: 12, 15.)

Perhetyössä arvioinnin ja tuen kohteena ovat usein psyykkisen ja sosiaalisen vanhemmuuden tarpeet ja voimavarat. On kuitenkin tärkeää huolehtia myös jokaisen perheenjäsenen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Lapsen kehityksen tarpeet ja voimavarat nähdään usein perheen hyvinvoinnin mittareina. (Vilén, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen & Tapio 2010: 208.) Perhetyön päätavoite on aina perheen tukeminen muutostilanteessa. Perhetyössä tavoitteena on myös ratkaista perhekohtaisesti haastavia elämäntilanteita ja ongelmia ja näin ollen se voidaan nähdä yhteiskunnallisena ja sosiaalisena työnä. (Järvinen ym. 2007: 10, 15.)

Keskeisiä periaatteita perhetyössä ovat asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. Asiakaslähtöisen periaatteen mukaan perhe, aikuiset ja lapset nähdään itsenäisinä ja aktiivisina toimijoina. Lapsen tilanteeseen ja hänen hyvinvointinsa tukemiseen keskittyvä perhetyö on lapsilähtöisen periaatteen mukaista. Lapsilähtöisyydessä nähdään myös, että paras tuki lapselle saadaan kohtaamalla perhe kokonaisuutena. (Järvinen ym. 2007: 17.) Perhekeskeisen näkökulman mukaan perhe on kokonaisuus ja se vaikuttaa yksilön elämään keskeisenä yhteisönä. Perhekeskeisen näkökulman mukaan työtä tehdään yksilön rinnalla muut perheen jäsenet ja perheen elämän eri osa-alueet huomioiden (Rönkkö & Rytönen 2010: 27-28) ja oletusarvo on, että perhetyö hyödyttää koko perhettä (Vilén ym. 2010: 27). Olennaista perhekeskeisessä näkökulmassa on nähdä perhe ja sen jäsenet oman tilanteensa ja arkensa asiantuntijoina (Järvinen ym. 2007: 17).

Perhetyötä voivat tehdä monet eri tahot, kuten esimerkiksi kunnat, kolmas sektori ja seurakunnat. (Rönkkö & Rytönen 2010: 27). Kaikki perheiden kanssa tehtävä työ voidaan käsittää perhetyöksi (Vilén ym. 2010:24). Perhetyö voidaan jaotella eri osiin sen mukaisesti mihin ihmisen elämän osa-alueeseen sillä pyritään vaikuttamaan. Perhetyö voi olla esimerkiksi neuvontaa ja ohjausta, kotipalvelua tai puuttumista joko vanhemmista tai lapsista johtuviin lapsen kehitykselle haitallisiin elämäntapoihin. Perhetyön voidaan laajimmillaan nähdä olevan osa esimerkiksi poliisin, lääkärin, opettajan, sosiaalityöntekijän ja papin työtä, riippuen siitä mihin yksilön elämän osa-alueeseen tukea tarvitaan. (Rönkkö & Rytönen 2010: 27-28.)

Perhetyössä korostuu moniammatillisuuden merkitys. Perheen eri jäsenet voivat tarvita tukea elämän eri osa-alueilla, jolloin eri ammattikunnista tulevat työntekijät ovat tarpeellisia. Eri ammattikuntia edustavat työntekijät katsovat asiakkaan tarpeita eri näkökulmista ja onkin tärkeää muistaa, että asiakas on itse ensisijainen oman elämänsä asiantuntija. Asiakkaan oma näkemys ja tavoitteet on tärkeä tunnistaa ja perhetyö tulisi toteuttaa niiden pohjalta, asiakkaan tarpeisiin vastaten. (Seppänen, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Tapio & Vilén 2010: 208.) Myös vankiloissa tehtävää perhetyötä toteutetaan useiden ammattikuntien edustajien yhteistyönä. Voidaan ajatella, että perhetyö on osa jokaisen vangin perheen kanssa tekemisissä olevan vankilan työntekijän työtä. (Sassi & Huhtimo 2006: 24.)

Oikea-aikainen perhetyö on vaikuttavaa ja tehokasta ja sen vuoksi on tärkeää, että perhetyön kysyntä, tarpeet ja tarjonta kohtaavat (Järvinen ym. 2007: 209). Perhetyön vaarana on sen laadun ja määrän riippuvuus yhteiskunnallisesta tilanteesta, hallinnollisista muutoksista ja toimialan tai organisaation resursseista enemmän kuin perheen omista tarpeista. Alueellinen eriarvoisuus ja sattumanvaraisuus kaikille kuuluvassa perhetyössä on todellista ja se voi pahimmillaan johtaa perheiden syrjäytymiseen. (Rönkkö & Rytönen 2010: 28.)

3.1 Vankilassa tehtävän perhetyön taustaa

Vuonna 2002 Rikosseuraamusvirasto (nyk. Rikosseuraamuslaitos) asetti perhetyöryhmän, jonka tehtäväksi määriteltiin selvittää, kuinka vankeinhoidossa voidaan edistää vankien ja heidän perheenjäsentensä välisiä suhteita. Työryhmän tavoite oli selvittää miten voidaan turvata vangin oikeus perhesuhteiden säilymiseen, lisätä vangin voimavaroja vankila-aikana, tukea vankilasta vapautuvan integroitumista yhteiskuntaan ja vähentää vankeudesta perheelle aiheutuvia haittavaikutuksia. Kansainväliset ihmisoikeuksien ja lastenoikeuksien julistukset ja -sopimukset, täytäntöönpanoa koskevat lainsäädännöt sekä Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltolaitoksen (nyk. Rikosseuraamuslaitos) periaateohjelmassa esitetyt tavoitteet vankeinhoidosta asettavat omat vaateensa vankila-aikana tehtävälle perhetyölle. (Karsikas 2003: 5-6.)

Rikosseuraamusvirasto halusi työryhmän koostavan mietinnön, johon sisältyisivät ehdotukset esimerkiksi vangin yhteydenpitomahdollisuuksien edistämisestä, laadukkaista vankilassa käytettävien perhetyön toimintatavoista ja eri vaihtoehdoista vanhemmuutta ja parisuhdetta tukevista ohjelmista. Rikosseuraamusvirasto halusi työryhmän esittävän myös arvion listaamiensa toimenpiteiden kustannusvaikutuksista. (Karsikas 2003: 5.)

Mietinnössään työryhmä toi esille miksi vankilassa tarvitaan perhetyötä. Heidän mukaansa sosiaalisilla suhteilla on positiivinen vaikutus uusintarikollisuuden ennaltaehkäisyssä ja suurin osa lähisuhteista on arvioitu vangin kuntoutusta tukeviksi. Vangeilla on myös todettu olevan

ongelmia ihmissuhteissa ja joissain tapauksissa puutteita hyvistä ihmissuhteista. Perhetyöllä nähdään olevan myös osansa vangin kokonaisvaltaisessa auttamisessa rikoksettoman elämän alkuun esimerkiksi vanhemmuustaitojen kehittämisen ja parisuhdeväkivallan vähentämisen kautta. (Karsikas 2003: 96.)

Työryhmä listasi toimenpide-ehdotuksiinsa seuraavat kohdat (Karsikas 2003: 96-101):

- Perhetyön tavoitteet ja sisältö
- Perhetyön organisointi
- Perhetyön kehittäminen
- Yhteydenpito vangin ja perheen välillä
- Perhesuhteiden hoito
- Perhetyötä tekevän henkilöstö aluevankiloissa
- Tilat
- Henkilökunnan koulutus ja työnohjaus
- Muut tarvittavat toimenpiteet (julkinen keskustelu, omaisten tiedonsaanti)

Työryhmä koki, että vankeuden alussa tehtävään riski- ja tarvearvion perusteella tehtävän rangaistusajan suunnitelmaan tulisi sisältyä perhekeskeistä toimintaa. Vankilan kaikki toiminta, jossa ollaan tekemisissä vangin perheen kanssa, tulisi sisällyttää perhetyöhön ja näin ollen se kuuluisi useille henkilöstöryhmille. Työryhmän mukaan vankilan henkilöstö tarvitsee koulutusta perhetyöhön ja jokaisen vankilan tulisi nimetä perhetyön yhteyshenkilö sekä määritellä perhetyötä tekevien työntekijöiden roolit. Jotta perhetyötä vankiloissa voitaisiin tehostaa, tulisi sitä varten perustaa virkoja tai myöntää tarvittavat määrärahat ostopalveluihin. (Karsikas 2003: 3.)

Vuosina 2007-2011 toteutetun Ehjä perhe – vankiperheiden ehkäisevä ja kuntouttava vertaisryhmätoiminnan ja koulutuksen kehittämisprojektin aikana huomattiin, että Suomessa vankiloiden perhetyötä tekevät toimijat ovat hajallaan ympäri maata. Vuonna 2008 perustettiin vankiperhetyön verkosto, jonka tarkoitus on luoda kokoontumisfoorumi vankiperhetyötä tekeville. Vankiperhetyön verkoston tavoite on koota ja levittää jo olemassa olevaa osaamista, siirtää hyväksi koettuja yhteistyökäytänteitä muualle ja nostaa sekä pitää esillä keskusteluissa vankiperhetyöstä nousevia ongelmakohtia. (Sassi 2011a: 16-17.)

Verkoston jäsenistö koostuu muun muassa Rikosseuraamuslaitoksen, sosiaalitoimen, päihdehuollon ja kolmannen sektorin edustajista. Verkosto on tuottanut toimintansa aikana muun muassa kirjelmän lapsiasiavaltuutetulle koskien vankien lasten unohdettua asemaa ja kokouk-

sissaan käynyt keskustelua perhe- ja lapsilähtöisen työn keskeisistä kohdista. Vankiperhetyön verkoston määrätietoisen lasten puolesta puhumisen ja yhteistyötahojen kanssa toimimisen voidaan nähdä saaneen Rikosseuraamuslaitoksen strategiaan 2011-2020 lisäyksen ”perhetyötä kehitetään huomioiden erityisesti lapsinäkökulma”. (Sassi 2011a: 16-17.)

Maaliskuussa 2011 Lapsiasianeuvottelukunta julkaisi aloitteen ”Vankiperheiden lasten oikeuksien huomioiminen”. Aloite oli suunnattu oikeusministeriölle, Rikosseuraamuslaitokselle ja sosiaali- ja terveysministeriölle. Aloitteen tarkoituksena oli tuoda esille vanhemman vankeusrangaistuksen vaikutukset lapsen elämään ja hyvinvointiin. Aloite korosti myös YK:n lasten oikeuksien yleissopimukseen kirjattuja lapsen oikeuksia koskien vangitun vanhemman tapaaamista ja yhteydenpitoa hänen kanssaan. Aloitteessa nostettiin esille myös lapsen oikeus molempien vanhempien tukeen ja kasvatukseen, valtion ja kunnan velvollisuus vanhemmuuden tukemisessa sekä lapsen oikeuden tietää vangitun vanhempansa olinpaikka. Lapsiasianeuvottelukunnan mukaan rikosseuraamusjärjestelmässä ja vankeinhoidossa työskentelevillä tulisi olla enemmän tietoa lapsen oikeuksista ja kykyä ymmärtää päätösten lapsivaikutuksia. (Lapsiasianeuvottelukunnan aloite vankiperheiden lasten oikeuksien huomioimisesta 2011.)

Lapsiasianeuvottelukunnan mukaan vankeusrangaistusta suorittavien vanhempien lasten tilannetta ei ole kokonaisvaltaisesti tarkasteltu. Aloitteessa tuotiin esille Lapsiasianeuvottelukunnan määrittämät kehitystarpeet vankiperheiden lasten oikeuksien huomioimiseksi. Kehitystarpeita olivat esimerkiksi lapsen näkymättömyys vankeusrangaistuksessa, lapsen yhteydenpito vanhempansa ja hankkeiden vakiinnuttaminen käytännöiksi. Jotta vanhemman vankeuden haittavaikutukset lapsen elämässä pystyttäisiin minimoimaan, tulisi Lapsiasianeuvottelukunnan mukaan pyrkiä esimerkiksi seuraaviin tavoitteisiin: paremman tietopohjan luominen vankien lapsista, lapsi- ja perhetyön strategian luominen Rikosseuraamuslaitokselle, lapsiasiamiehen saaminen jokaiseen rikosseuraamusyksikköön sekä vankiloiden lapsi- ja perhetyön kansallisen kehittämissyksikön luominen. (Lapsiasianeuvottelukunnan aloite vankiperheiden lasten oikeuksien huomioimisesta 2011.)

Rikosseuraamuslaitos vastasi aloitteeseen elokuussa 2011 kirjaamalla toimenpiteitä Lapsiasianeuvottelukunnan asettamien tavoitteiden saavuttamiseksi. Vastineesta ilmeni, että Rikosseuraamuslaitoksella on käynnissä asiakasjärjestelmän kehittämishanke. Lasten tietoja asiakasrekisteriin tällä hetkellä rajoittavaa lakia henkilötietojen käsittelystä rangaistuksen toimeenpanossa (2002/422) ollaan uudistamassa ja samalla selvitetään mitä tietoja vankien lapsista Rikosseuraamuslaitoksen rekistereihin voidaan kirjata. On myös huomioitava, että mahdollisista uusista rekistereistä ei tule lapsen etujen vastaisia. (Rikosseuraamuslaitos 2011b.)

Rikosseuraamuslaitos kertoi vastineessaan myös aloittavansa syksyllä 2011 aikana lapsi- ja perhetyön linjausten kokoamisen. Linjausten perustana on Rikosseuraamuslaitoksen vuonna

2010 hyväksymä strategia, joka korostaa lapsi- ja perhenäkökulman huomioimista. Linjaukset tuodaan käytäntöön henkilökunnan koulutuksen ja tulostavoitteiden asettamisessa. Rikosseuraamuslaitoksen perhetyössä tullaan myös vastineen mukaan tulevaisuudessa keskittymään aiempaa enemmän lapsen oikeuksien huomioimiseen. Rikosseuraamuslaitos kirjasi vastineeseensa myös toteuttavansa syksyllä 2011 lapsi- ja läheisnäkökulmasta täydennyskoulutusta henkilöstölle sekä tulevaisuudessa sisällyttävänsä sen myös Rikosseuraamusalan alalletulokoulutukseen. (Rikosseuraamuslaitos 2011b.)

Myös oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto vastasi lausunnolla Lapsiasianeuvottelukunnan aloitteeseen syyskuussa 2011. Lausunnossa korostettiin vangin perheen ja lasten huomioimisen tärkeyttä rangaistuksen täytäntöönpanon suunnittelussa ja toteutuksessa. Vangin perheen ja lapsen huomioiminen vaatii lausunnon mukaan hyvää yhteistyötä Rikosseuraamuslaitoksen ja vangin kotikunnan sosiaali- ja lastensuojeluviranomaisten kanssa. Lausunnossa kriminaalipoliittinen osasto korosti lapsiystävällisten tapaamistilojen ja tapaamisjärjestelyiden tärkeyttä, mikä on kirjattu huomioon otettavaksi uusien tilojen rakentamisessa ja vanhojen tilojen peruskorjauksessa. Kriminaalipoliittisen osaston mukaan näitä asioita voidaan kehittää myös ilman suuria investointeja esimerkiksi panostamalla vankiloiden tilojen viihtyisyyteen. (Oikeusministeriö 2011.)

Kriminaalipoliittisen osaston lausunnossa kerrottiin myös, että Rikosseuraamuslaitos on jo nimennyt perhetyön yhdyshenkilöitä ja tämän perhetyöverkoston vahvistaminen ja laajentaminen vankiloissa riittää heidän mielestään lapsiasiamiesverkostoksi. Tärkeää olisi varmistaa tämän verkoston toimivuus tasavertaisesti koko maassa mahdollistamalla riittävät toimintamahdollisuudet ja johdon tuki toimijoille. Lausunnon mukaan laki henkilötietojen käsittelystä rangaistuksen täytäntöönpanossa (2002/422) ei estä lasten lukumäärän, syntymävuoden ja kotikunnan kirjaamista asiakastietojärjestelmiin. Lausunnon mukaan tämä muutos voidaan tehdä nopeallakin aikataululla asiakastietojärjestelmiin tehtävien muutosten yhteydessä. Kuitenkaan lasten henkilötietoja tai lasten tilannetta koskevia kirjauksia ei yleisperiaatteena kirjata näihin asiakasrekistereihin. (Oikeusministeriö 2011.)

Kriminaalipoliittinen osasto näki tärkeänä myös henkilöstön täydennyskoulutuksen aloittamisen ja totesi sen edesauttavan lapsiystävällisten tapaamisten järjestämistä vankiloissa. Lapsi- ja perhetyön linjausten laatiminen oli myös kirjattu lausuntoon. Linjausten nähtiin konkreettisesti tarvittavat toimenpiteet ja sitovan ne osaksi toimintaa. Linjausten kirjaaminen mahdollistaa myös vuosittaisen seurannan ja perhetyön jatkumoiden rakentamisen vankilasta vapautteen. (Oikeusministeriö 2011.)

Rikosseuraamuslaitos on julkaisemassa lapsi- ja perhetyön linjauksia alkuvuonna 2013. Linjauksissa esitetään muun muassa useampia lapsitapaamisia entistä paremmissa ja paremmin

lapsille sopivissa tiloissa. Linjauksissa myös korostetaan, kuinka kaikissa vankiloissa pitäisi olla oma lapsitapaamistila, jolloin niin sanotut ”pleksitapaamiset” vangitun vanhemman ja lapsen välillä loppuisivat. Suunnitteilla on myös parantaa vankeudessa olevan vanhemman ja lapsien puhelimitse tapahtuvaa yhteydenpitoa muuttamalla soittoaajat lapsen hoito-, koulu- ja harrastusaikataulut huomioonottavimmiksi. Rangaistusajan suunnitelmassa tulee jatkossa huomioida vangin lapsi entistä paremmin. Jokaiseen vankilaan tulisi myös nimetä perhetyön vastuuhenkilö, joka huolehtisi lapsia koskevien kirjausten asianmukaisuudesta sekä muun henkilökunnan tiedotuksesta lapseen liittyvissä asioissa. Linjausten tuominen vankiloihin suunnitellaan toteutettavaksi tulosohjauksen kautta, jolloin uudistukset ”valuisivat” ylhäältä arkityöhön. (Portti vapautteen 2013c.)

3.2 Vankilassa tehtävä perhetyö

Vankilan perhetyöhön on määritelty osallistuvan kaikki vankilan työntekijät, joiden työ kohdistuu tavalla tai toisella perheeseen. Ensimmäisen kuvan vankilasta ja sen toiminnasta perheelle antaa valvonta- ja ohjaustehtävissä työskentelevä henkilökunta, sillä he vastaanottavat vankilan vierailijat. Sosiaalityöntekijät hoitavat vangin siviiliasiat auttaen vankia niiden hoidossa, järjestäen perhetapaamisia sekä olemalla vapautumisvaiheessa yhteydessä esimerkiksi sosiaali-, asunto- ja työvoimaviranomaisiin. Psykologit tekevät vankilassa perhetyötä esimerkiksi perheiden kanssa käytävien keskustelujen ja pari- ja perheterapiaistuntojen muodossa. Psykologit ovat myös mukana mahdollisissa kriisitilanteiden selvittelyissä ja verkostopalaverissa. Vankilapapit järjestävät perhekeskusteluja perheille ja toimivat ”henkisenä siltana” vapaudesta vankilaan ja vankilasta vapauteen. Vankiladiakoni voi tukea vangin yhteydenpidon ylläpitoa perheeseen ja järjestää neuvottelutilaisuuksia vankilassa vangin ja perheiden välillä. (Sassi & Huhtimo 2006: 24.)

Vankilan perhetyön tavoitteena on pyrkiä vähentämään perheelle vankeudesta aiheutuvia haittavaikutuksia ja edistää vapautuvan vangin sijoittumista yhteiskuntaan. Monilla vangeilla on puutteita vanhemmuuden taidoissa, minkä vuoksi monien lapset on otettu huostaan joko vanhempien suostumuksella tai ilman suostumusta. Vankilakertojen myötä sosiaaliset sidokset heikentyvät. Lapsella on oikeus pitää yhteyttä vanhempaansa ja yhteydenpidolla on suuri merkitys lapsen oman identiteetin kehityksessä. Tapaamiset tukevat lapsen ja vangitun vanhemman suhdetta ja lapsen kehitystä. Viranomaisten velvollisuus on tarvittaessa tukea vangitun vanhemman ja lapsen yhteydenpitoa. Yhteydenpidossa ja tapaamisissa on kuitenkin aina huomioitava lapsen etu. (Sassi & Huhtimo 2006: 22.)

Perhetyö vankeusaikana voi sisältää monenlaista, esimerkiksi väärinkäytöksiä ja väkivaltaisuutta ehkäisevää toimintaa. Perhetyön tarkoitus on tukea vangin ja perheen sosiaalista, psyykkistä ja taloudellista hyvinvointia ja perhesuhteita. Neuvonta ja ohjaus, yhteydenpidon

järjestäminen, perhekuntoutus, tuki perheiden kriisitilanteissa, perhesuhteiden edistäminen ja väkivallattomuuden edistäminen kuuluvat vankilan perhetyöhön. Vankila toteuttaa perhetyötä yhteistyössä yhteiskunnan perhetyön toimijoiden kanssa ja näin ollen perhesuhteiden tukeminen voidaan aloittaa jo ennen tuomion täytäntöönpanoa ja jatkaa sitä vapautumisen jälkeen. (Sassi & Huhtimo 2006: 22.)

Vankilan henkilökunnalla ei ole tarpeeksi resursseja kokonaisvaltaiseen perheiden tukemiseen ja sen vuoksi eri yhteistyötahot ovat olennainen osa vankilan perhetyötä. Vankeusrangaistuksen aikana ja vapautumista valmisteltaessa on tärkeää olla yhteydessä vangin kotikunnan palveluihin. Kotikunnan sosiaali-, terveys- ja asuntoviranomaiset sekä päihdehuolto ja työvoimahallinto ovat yleisiä yhteistyötahoja. On myös paljon eri järjestöjä ja muita tahoja, jotka järjestävät tukipalveluita vangeille ja heidän perheilleen vankeusrangaistuksen aikana ja sen jälkeen. Tukipalveluja tarjoavia järjestöjä ovat esimerkiksi Kriminaalihuollon tukisäätiö ja Siltavalmennus-yhdistys. (Sassi & Huhtamo 2006: 23.)

Vankilan perhetyö pitää sisällään monia erilaisia kokonaisuuksia ja toimintaa vankilasta riippuen. Seuraavat toiminnot ja kokonaisuudet ovat osa vankilan perhetyötä:

- monenlainen yhteydenpito vangin läheisiin
- vangin osallistuminen lapsen huoltosuunnitelman tekemiseen
- päihdekuntoutuksen järjestäminen rangaistusaikana tai vapautumisen jälkeen
- poistumislupien valmistelu lastensuojeluasioissa
- perhetapaamisten valmistelu
- vangin läheisten ohjaaminen palveluiden ja vertaisryhmien piiriin
- isä/lapsi -ryhmien ohjaus ja erilaisten retkien organisoiminen
- perheterapeuttisten istuntojen järjestäminen vankilassa
- yksilötyö sekä keskustelut vangin ja perheiden kanssa
- perheleirihakemusten käsittely ja perheleireillä mukana olo
- asuntojen hankinnassa auttaminen
- perheen toimeentuloon liittyvien ongelmien selvittely

(Sassi & Huhtimo 2006: 23.)

Riihimäen vankilassa on perhetyön yhteyshenkilöksi nimetty vankilan sosiaalityöntekijä. Varsinaista strukturoitua perhetyötä tai vanhemmuutta tukevaa ryhmämuotoista toimintaa ei Riihimäen vankilassa ole vankilan puolesta järjestetty. Aiheesta on keskusteltu erityisohjaajien kanssa eikä funktiota tämänkaltaiselle perhetyölle löydetty. Riihimäen vankilan toiminnasta ja toiminnoista vastaava apulaisjohtaja kokee, että jos perhetyötä tehdään, tulee se tehdä

kunnolla tai sitten ei tehdä ollenkaan. Riihimäen vankilan vankeja on kuitenkin osallistunut Vapautuvien tuki ry:n järjestämille perheleireille, joilla ovat mukana myös vangin puoliso ja lapset. Joissain tapauksissa Riihimäen vankilasta voidaan myös saattaa vankeja sosiaaliviranomaisten luo perhettä ja lapsia tapaamaan. (Suontausta 2012.)

Riihimäen vankilassa vankien on mahdollista varata vanhempi-lapsitapaaminen kerran kuussa. Vanhempi-lapsitapaamiset järjestetään lauantaisin kuudessa vuorossa, perhe kerrallaan. Vanhempi-lapsitapaaminen järjestetään valvottujen tapaamisten lasiseinin erotetuissa tiloissa. Tapaamista valvotaan lasiseinien toiselta puolelta, jolloin tapaaminen on ”hieman kevyempi” kuin valvottu tapaaminen. (Sassi 2011b: 13-15.) Haastattelemamme Riihimäen vankilan toiminnoista vastaava apulaisjohtaja Heikki Suontausta kutsui näitä tapaamisia ”puolivalvotuiksi” tapaamisiksi (Suontausta 2011.)

”Puolivalvotun” tapaamisen kesto on 40 minuuttia ja toteutuakseen on yhden tapaamiseen osallistuvan lapsen oltava alle 10-vuotias ja yhteensä lapsia saa tapaamiseen osallistua enintään kolme. Tapaamisissa täytyy olla yksi aikuinen saattaja paikalla, mutta hänellä ja vangilla on kuitenkin koskettamiskielto. Alle 10-vuotiaat lapset voivat halutessaan istua tapaamisessa vangin sylissä. (Sassi 2011b: 13-15.)

4 Kuntouttava toiminta vankilassa

Yksi vankilan tehtävistä on rikoksenteekijöiden kuntouttaminen. Kuntouttaminen voidaan määritellä lyhyesti tarkoittamaan kaikkia niitä toimia, joilla pyritään vaikuttamaan rikoksenteekijän taipumukseen syllistyä uusiin rikoksiin vapautumisen jälkeen ja jotka lisäisivät tämän mahdollisuuksia elää yhteiskunnan hyödyllisenä kansalaisena. (Laine 2002: 124.) Vankiloissa tehtävä kuntouttava työ ja uusintarikollisuuden ehkäisy on ollut monimuotoista 1990-luvun alusta saakka ja rikoksenteekijöihin on kohdistettu useita erilaisia projekteja (Collan & Rantanen 2009: 75.)

Rikosseuraamusalalla kuntouttava toiminta voidaan ymmärtää toimintana, joka kuuluu erityishenkilöstön tehtäviin tai toisaalta osaksi kaikkea rikosseuraamusalan työtä. Kuntoutuksella voidaan tarkoittaa niin yksilökohtaista asiakastyötä kuin ryhmämuotoista työskentelyä. Esimerkiksi vankilan työtoiminnan voidaan ajatella olevan osa rikoksettoman elämäntavan valmiuksien omaksumista ja opettelua. Vankiloiden päihitteettömät osastot taas voidaan nähdä esimerkkinä tavoitteesta vaikuttaa vankilaolosuhteisiin elämäntavan muutoksen tai kuntoutumisen mahdollistavalla tavalla. (Rantanen 2009: 108.)

Kuntoutusajattelu on pysyvä osa vankeinhoitoa ja se on oleellinen osa myös suomalaista rangaistusjärjestelmää. Rangaistuksen ja kuntoutuksen välistä jännitettä pidetään tutkijoiden

keskuudessa vankilan keskeisimpänä rakenteellisena ristiriitana: vankilan tulee olla samanlaisesti sekä negatiivinen ja ennaltaehkäisevä että positiivinen ja kuntouttava laitos. (Tourunen 2002: 29.)

Vankiloissa toteutetaan myös erilaisia kuntouttavia ohjelmia, joita ovat rikolliseen käyttäytymiseen vaikuttamaan pyrkivät yleisohjelmat, tiettyihin rikoksiin syyllistyneille tarkoitetut rikosperusteiset ohjelmat sekä osana päihdekuntoutukseen kuuluvat ryhmämuotoiset ohjelmat. (Rikosseuraamuslaitos 2009.) Vuonna 2009 toimintoihin osallistui päivittäin keskimäärin 1 668 vankia ja saman vuoden aikana jossain vaiheessa tuomiotaan toimintoihin osallistui 5 887 vankia eli 56 prosenttia kaikista vangeista (Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2009: 15).

Suomalaisissa vankiloissa järjestetään eniten erilaisia päihdeongelmallisille suunnattuja päihdeohjelmia tai erilaisia rikosperusteisia ohjelmia. Kognitiivis-behavioraaliseen teoriaan perustuvia kuntouttavia ohjelmia on toteutettu rikosseuraamusalalla yli kymmenen vuoden ajan ja ohjelmatoimintaa pyritään edelleen kehittämään kansainvälisten suositusten mukaisesti. (Rikosseuraamuslaitos 2009.) Toiminta- ja päihdeohjelmien osuus rangaistusvankien työajankäytöstä nousi vuonna 2009 (Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2009: 15).

Vankilassa tehtävän perhetyön tavoitteena on niin ikään edistää rikoksenteikijän sijoittumista yhteiskuntaan vapautumisen jälkeen sekä vähentää vankeudesta aiheutuvia haittoja (Sassi & Huhtimo 2006: 22). Perhetyön voidaan siis katsoa olevan kuntouttavaa toimintaa, joka ylläpitää rikoksenteikijän yhteyttä perheeseensä ja näin ollen parantaa hänen mahdollisuuksiaan integroitua yhteiskuntaan vankeusrangaistuksen päätyttyä.

4.1 Kuntouttavan toiminnan tavoitteet ja vaikuttavuus

Kuntoutuksella tavoitellaan yksilön parempaa toimintakykyä, työllisyyttä, sosiaalista osallisuutta ja elämänhallintaa. Kuntoutuksen perustana voi olla vakava sosiaalinen syrjäytyminen tai sen uhka. Vankeinhoidon lainsäädäntö tunsu ennen vuoden 2006 lakiuudistusta ainoastaan sairaan ja vammautuneen vangin kuntoutuksen, mikä kertoi varsin perinteisestä ja yksipuolisesta kuntoutuskäsityksestä. (Karsikas 2005: 20.) Lokakuun alusta 2006 voimaan tulleeseen vankeuslakiin (2005/767) on kuitenkin kirjattu myös sosiaalista kuntoutusta koskeva pykälä, jossa sillä tarkoitetaan tukea sosiaalisessa kuntoutumisessa ja sosiaalisten asioiden hoidossa (10. luku, 6 §).

Viime aikoina onkin kiinnitetty huomiota erityisesti siihen, millä tavoin rangaistuksen aikana voidaan muuttaa rikoksenteikijää ja hänen käytöstään. Keskeiseksi tavoitteeksi rikosseuraamusalalla tehtävälle kuntouttavalle toiminnalle onkin asetettu uusintarikollisuuteen vähentävästi vaikuttavien kuntouttavien toimintojen kehittäminen. Toisena tavoitteena voidaan

nähdä sellaisten työmenetelmien käyttäminen, joiden vaikuttavuudesta on luotettavaa tutkimusnäyttöä. (Rantanen 2009: 109.)

Vangeilla on erilaisia kuntoutustarpeita, jotka voidaan jakaa terveydellisiin, päihderiippuvuuteen liittyviin, koulutuksellisiin ja muihin sosiaalisiin kuntoutustarpeisiin. Vangeilla on kuntoutustarvetta keskimääräistä väestöä enemmän. Vaikka kuntoutustarpeet ovat useilla vangeilla samankaltaisia, on jokaisen vangin yksilöllisyyden huomioiminen kuntoutuksessa erittäin tärkeää. On huomattava, että vangit ovat yhtenäisen ryhmä vain siltä osin, että he ovat tiettyinä hetkenä vankilassa ja he ovat syyllistyneet rikokseen. (Karsikas 2005: 20.)

Yksilön tarpeiden mukainen toiminta on erityisesti voimaantumisen näkökulmasta katsottuna tärkeää. Tähän toimintaan kuuluvat niin tarpeelliset toimintaohjelmat ja päihdekuntoutus kuin myös sosiaalinen ja ammatillinen kuntoutus sekä yksilökohtainen tuki. Useilla vangeilla on tarvetta muun muassa arkielämän, työelämän ja yhteiskunnallisten taitojen opetteluun, ihmissuhteiden huomioon ottamiseen ja hyvinvointipuutteiden korjaamiseen. Ihmisenä kasvamisen kannalta merkityksellisiä voivat olla niin ikään luova toiminta, arvokeskustelu ja hengellinen toiminta. (Karsikas 2005: 27.)

Koska vankilassa tapahtuvan kuntouttavan toiminnan yleinen tavoite on uusintarikollisuuden ehkäiseminen (ks. esim. Laine 2002: 124; Rantanen 2009: 109), on kuntoutuksen myös yksilötasolla tähdättävä pysyvään muutokseen. Muutoksen tavoitteena tulisi lainrikkojien kohdalla olla ajattelun, tunteiden, asenteiden ja arvojen muutos. Tällainen muutosprosessi on hidasta ja muutokset edellä luetelluilla alueilla huomataan usein vasta jälkikäteen. (Järvelä 2002: 282.)

4.2 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalisella kuntoutuksella on rikosseuraamusalalla keskeinen sija, mutta sosiaalinen näkökulma voidaan ymmärtää monella eri tavalla. Sosiaalinen kuntoutus eroaa selvästi esimerkiksi sellaisesta käsityksestä, jossa päihdeongelma ymmärretään sairaudeksi. Sosiaalinen näkökulma myös eroaa kognitiivis-behavioraalista lähtökohdasta, joka on monen vankilan kuntouttavan ohjelman taustalla. Sosiaalinen näkökulma huomioi yksilöllisen tilanteen ja on lisäksi laajempi sekä vaikeammin standardoitavissa oleva. (Rantanen 2009: 110.)

Vankiloiden kuntouttaviin ohjelmiin osallistui vuonna 2009 yhteensä 1 260 vankia. Päihdeohjelmiin osallistui samana vuonna yhteensä 444 vankia ja uusintarikollisuutta vähentäviin ohjelmiin yhteensä 288 vankia. Muuhun vankilassa järjestettyyn sosiaaliseen kuntoutukseen osallistui 528 vankia. (Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2009: 17.) Vankilan muu sosiaalinen kuntoutus voi olla sisällöltään hyvinkin monenlaista ja vaihtelevaa. Tästä syystä Rikosseu-

raamuslaitos on vuonna 2009 perustanut ohjelmatoiminnan ohjausryhmän, jonka tehtävänä on tarkastaa ja selvittää vankiloiden sosiaalisen kuntoutuksen sisältöä. (Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2009: 17.)

Vuonna 2006 voimaantulleen vankeuslain (2005/767 10.luku, 6§) mukaan vankia on tuettava sosiaalisessa kuntoutumisessa ja suhteiden ylläpitämisessä lähiomaisiin tai muihin läheisiin sekä asumiseen, työhön, toimeentuloon, sosiaalietuuksiin ja sosiaalipalveluihin liittyvien asioiden hoitamisessa (10. luku, 6 §). Näitä pykälässä tarkoitettuja asioita on toki vankilassa hoidettu tätä aiemminkin, mutta säännöksen kirjaamisella lakiin on haluttu korostaa sosiaalityön merkitystä vankeinhoidossa (Mohell & Pajuoja 2006: 119).

Sosiaalinen kuntoutus rikosseuraamusalalla on vähemmän strukturoitua kuin varsinainen kuntouttava ohjelmatyö. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoite ei ensisijaisesti ole uusintarikollisuuteen vaikuttaminen vaan vangin arkielämän taitojen ja sosiaalisten valmiuksien ylläpitäminen tai lisääminen. Tavoitteena voi olla myös ammatillisiin opintoihin tai työelämään ohjautuminen tai muu vapautumista varten valmistautuminen. Esimerkkejä tällaisesta sosiaalisesta kuntoutuksesta ovat muun muassa perheleirit ja erilaiset isä-lapsiryhmät. (Rikosseuraamuslaitos 2009.)

Perheleirejä vangeille ja heidän perheilleen järjestävät joko vankilat itse tai yhteistyössä kolmannen sektorin palveluntuottajien kanssa. Tällaisia kolmannen sektorin toimijoita ovat esimerkiksi Kriminaalihuollon tukisäätiö ja Kris Suomi ry. Myös isä-lapsitoiminnan järjestämisessä ovat kolmannen sektorin toimijat, kuten esimerkiksi Punainen Risti, usein mukana. (Rikosseuraamuslaitos 2013a.) Vapautuvien tuki ry oli myös yksi vankilatyötä sekä perhe- ja omaistyötä tuottavista järjestöistä aina toimintansa lopettamiseen saakka vuoden 2013 alussa (Vapautuvien tuki ry 2013).

Kolmannen sektorin toimijoiden lisäksi sosiaalista kuntoutusta vankilassa järjestävät vankilapsykologit, pastorit, sosiaalityöntekijät ja ohjaajat. Sosiaalisesta kuntoutuksesta hyötyvät erityisesti sellaiset vangit, joiden sosiaalinen selviytyminen on heikkoa ja joiden sijoittuminen vankilan muuhun toimintaan on vaikeaa. (Knuuti 2011.) Jokaisen vangin mahdollisuudet ylläpitää perhesuhteitaan vähenevät tai ainakin muuttuvat vankeusrangaistuksen myötä, minkä vuoksi vangin mahdollisuuksia pitää yhteyttä perheeseensä ja erityisesti lapsiinsa on syytä tukea ja ylläpitää.

4.3 Ryhmämuotoinen toiminta vankilassa

Vankien toimintojen päivittäinen toteuttaminen on mahdollista suurimmaksi osaksi vain ryhmissä, sillä vankilassa tehtävän toiminnan on oltava valvottua ja ohjattua. Vankiloissa toimii

satoja erilaisia eritasoisesti valvottuja ja ohjattuja ryhmiä, joista osa on keskusteluun pohjavia kuntoutusryhmiä ja osa työhön liittyviä toiminnallisia ryhmiä, osa taas opiskelun ympärille rakentuvia pienryhmiä ja vapaa-ajan harrastusryhmiä. Päihdekuntoutus lienee toimintamuodoista eniten ryhmiä hyödyntävä. (Hypén 2002: 110-111.) Vankeusaika määritellään vankeuslaissa (757/2005) siten, että vankeuden aikana tulee pyrkiä vahvistamaan vangin mahdollisuuksia selvitä vapaudessa. Ajattelu perustuu paitsi ns. normaalisuuden periaatteeseen, myös ajatukseen rangaistusajan hyväksikäyttämisestä. (Mohell & Pajuoja 2006: 93.)

Suurin osa vankilassa toimivista ryhmistä on kestoaltaan lyhyitä, avoimia ryhmiä, jotka perustuvat johonkin laitoksessa rakentuneeseen tarpeeseen. Ryhmää ohjaa tavallisesti jokin ulkopuolinen taho joko palkkioperusteisesti tai vapaaehtoisesti, mutta tilapäisesti ryhmää voi ohjata myös joku henkilökuntaan kuuluva. Tyypillisimpiä ongelmia tällaisissa ryhmissä ovat runsaat poissaolot ja jäsenien vaihtuminen. Vankilassa toimivien ryhmien perusongelmia ovat niin ikään ryhmien sisäinen vastustus, tavoitteiden epäselvyys ja ryhmien paine hajota prosessin alkuvaiheessa. (Hypén 2002: 111.)

Edellä kuvatun kaltaisia ongelmia ei pitkäkestoissa, strukturoiduissa ja tavoitteellisissa ryhmissä ole yhtä paljon. Pitkäkestoisten ryhmien ohjaajalla on oltava erityisosaamista ja velvoite ohjelmien järjestämiseen on tavallisesti koko laitoksella. Käsikirjoihin perustuvia ryhmämuotoisia ohjelmia on useita ja merkittävä osa niistä on viitekehykseltään kognitiivis-behavioristisia. (Hypén 2002:111.) Tällaisten strukturoitujen, ohjelmamutoisten ryhmien ohella vankiloissa kokoontuu myös muiden muassa AA-vertaisryhmiä sekä erilaisia isälapsiryhmiä (ks. esim. Rikosseuraamuslaitos 2013a).

4.3.1 Vankilassa toimivan ryhmän perustaminen ja ryhmien tavoitteet

Ryhmän toimintaa edistää se, että ryhmäläisten tarpeet antavat pohjan ryhmän muodostumiselle ja rakentumiselle. On kuitenkin mahdollista, että ryhmäläisten odotukset siitä, kuinka näihin tarpeisiin vastataan vaihtelevat suuresti ja ovat jopa perusteettomia. Ihanteellista olisi, että ryhmäläisillä olisi halu ja tarve kuulua *juuri tähän* ryhmään, sillä vankien keskuudessa on yleistä ajatella, että vankilaan on jouduttu vastoin omaa halua eikä siksi haluta osallistua mihinkään. Tällainen liittymishaluttomuus on kuitenkin ohimenevää ja vankilassa varsin tuttu kontaktinottamisen muoto. Vastarinta on keskeinen ja tarpeellinen osa ryhmän toimintaa ja kehitystä ja osallistumishaluttomuus voi jopa auttaa ryhmän tavoitteita ja ryhmää kunhan ryhmä saadaan ensin toimimaan. (Hypén 2002: 112-113.)

Vankilassa toimivien ryhmien perustamiseen liittyy erityisenä piirteenä vankiloissa vallitseva epäluottamus. Vangit tyypillisesti kyselevät, keitä muita ryhmään on tulossa, onko paikalla vartijoita ja kertooko ryhmän ohjaaja ryhmän tapahtumista ja siellä käsitellyistä asioista

muille. Toisinaan vankien pelko muita ryhmän jäseniä kohtaan on jopa suhteetonta, mutta joissain tapauksissa se voi olla myös erityisen perusteltua. Myös erilaisten vankilan alaryhmien keskinäiset ristiriidat voivat kärjistyä ryhmissä. Samoin erilaiset etniset ristiriidat ja muut stereotyyppit vaikeuttavat ryhmän toimintaa. (Hypén 2002: 113.)

Kaikkien vankilassa toimivien ohjelmien yhteisenä tavoitteena on saada aikaan muutoksia. Kognitiivisissa ryhmissä prosessi on usein samankaltainen: ongelmakäyttäytymisen tunnistaminen, erittely ja sen välttäminen. Näiden yleisten tavoitteiden saavuttamiseen tähdätessä myös osallistujien muut elämänhallintataidot lisääntyvät. Ryhmissä voidaan esimerkiksi pyrkiä lisäämään erilaisten arkipäiväisten ongelmien ratkaisutaitoja tai tukea sosiaalisia käyttäytymismalleja osoittamalla epäsosiaaliseen käyttäytymiseen liittyviä haittoja. Ryhmissä ja ohjelmissa opetetaan myös positiivisia ajattelu- ja vuorovaikutusmalleja. (Hypén 2002: 114.)

Kaikki edellä kuvatun kaltaiset muutokset voivat vähentää uusintarikollisuutta eli toisin sanoen lisätä toimintaan osallistuneen vangin mahdollisuuksia rikoksettomaan elämään. Suurin osa vangeista, jotka osallistuvat sellaiseen ohjelmaan tai ryhmään, jossa tämä tavoite tuodaan selkeästi esille, ymmärtävät ja hyväksyvät tämän myös itselleen tärkeäksi. Tavoitteellisissa toimintaohjelmissa keskeyttäneiden osuus onkin varsin pieni silloin, kun ohjelmaa toteutetaan laatuvaatimusten mukaisesti, mikä edellyttää myös ohjelmaa toteuttaville ohjaajille kohdennettuja resursseja. (Hypén 2002: 114.)

Vankitoimintoja on suunnattu 1990-luvulta alkaen yksilöllisempään kuntouttavaan suuntaan. Toiminnan tavoitteena on rikollisen käyttäytymisen muuttaminen ja uusimisriskin vähentäminen sekä alentuneesti työkykyisten erilaisiin toimintoihin osallistumisen lisääminen. Suunnanmuutoksen taustalla oli rangaistuksen tehosta ja vankeinhoidon vaikuttavuudesta käyty keskustelu suomalaisessa kriminaalipolitiikassa. Keskustelussa pohdittiin, onko rangaistuksen aikaisella toiminnalla vaikutusta rikoksentehtävien käyttäytymiseen ja uusintarikollisuuteen. Mallia vankitoimintojen uudistamiseen haettiin Kanadan, Yhdysvaltojen ja Britannian uusintarikollisuuden vaikuttamistyöstä (ns. What Works -ajattelu). Keskeisiksi kysymyksiksi vankeinhoidossa nousivat, millainen toiminta, mitkä ohjelmat ja mitkä interventiot vaikuttavat uusintarikollisuuteen. (Tyni & Blomster 2012: 623.)

4.3.2 Vankilassa toimivan ryhmän ohjaajana toimiminen

Erilaisten vankilan ohjelmien käsikirjoissa voi olla joitain näkemyksiä tai ehdotuksia ryhmän ohjaajalta vaadittavien edellytysten suhteen. Edellytykset voivat olla muodollisia, esimerkiksi koulutukseen tai tutkintoon liittyviä, mutta usein myös ohjaajan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyviä. Pahimmillaan käsikirjoissa luetellut edellytykset voivat näyttäytyä abstrakteina hyvyysvaatimuksina, jotka karkottavat valtaosan tehtävään hakevista ohjaajaehdokkaista.

ta. Vaativien ja pitkäkestoisten, käsikirjoihin perustuvien ryhmien tuleville ohjaajille annetaan kuitenkin aina menetelmäkohtainen koulutus ehdokkaan erityisosaamisesta riippumatta. (Hypén 2002: 111-112.)

Ohjauskokemuksesta lienee eniten hyötyä vankilan ryhmien ohjaajalle tai sellaiseksi pyrkivälle. Ryhmätyötä paljon tehneillä on taitoa lukea ja tulkita ryhmää ja sen ilmiöitä sekä antaa palautetta niin ryhmän yksittäisille jäsenille kuin koko ryhmälle yhdessä. Kokemuksen myötä myös käsitys omista rajoista, kyvyistä ja osaamisesta tulee realistisemmaksi ja ohjaajalle on kehittynyt kyky nopeaan reagointiin ilman, että on kyse impulsiivisuudesta. Hyvä ryhmän ohjaaja toimii vastuullisesti, ei hyväksy väkivaltaa ja on kuntoutusmyönteinen. Ennen kaikkea hyvä ohjaaja ei ole liian valmis. (Hypén 2002: 112.)

Ohjaajan panostus ryhmän perustamiseen on erityisen tärkeää ja ohjaajan on ainakin välillisesti voitava osallistua ryhmäläisten valintaan ja tätä kautta ryhmän muodostumiseen. Mikäli ohjaajalla on näkemys, että ryhmän jäsenet on valittu väärin perustein jonkun kolmannen osapuolen toimin, on ohjaajan vaikea saada ryhmää toimimaan. Ohjaajan yksi vaikea tehtävä on myös selvittää etukäteen ryhmän mahdollisuuksia toimia yhdessä ilman, että ryhmässä kärjistyy tarpeettomasti osallistujien välisiä ristiriitoja. Ohjaajan on hyvä miettiä jokaista mahdollista ryhmäläistä erikseen ja sen jälkeen vielä heitä kaikkia yhdessä. (Hypén 2002: 113.)

Ohjaajan etukäteen muodostamat mielikuvat tai huolet ryhmän mahdollisesta toimimattomuudesta eivät estä ryhmän muodostamista. Ennakkomielikuvat eivät nimittäin läheskään aina toteudu, ainakaan ohjaajan kuvittelemalla tavalla. Tämä on toki mahdollista ”toisinkin päin”: ohjaajan etukäteen toimivaksi ajattelema ryhmä voi osoittautua käytännössä mahdottomaksi saada toimimaan. Ohjaajan on joka tapauksessa hyvä miettiä ryhmää ja sen toimintaa etukäteen, jotta voi tarvittaessa reagoida haasteisiin nopeasti ja ammatillisesti. Ryhmissä voi tapahtua hyvin paljon hyvin lyhyessä ajassa eikä itse tilanteessa ole useinkaan aikaa löytää sopivaa toimintamallia, jos sellaisia ei ole lainkaan etukäteen pohdittu. (Hypén 2002: 113-114.)

5 Opinnäytetyön lähtökohta ja tavoitteet

Opinnäytetyömme on tehty yhteistyössä Kriminaalihuollon tukisäätiön (Krits) lapsi- ja perhetyön (Ehjä perhe -toiminta) ja Riihimäen vankilan kanssa. Opinnäytetyössä arvioidaan Kritsin Riihimäen vankilalle tuottamaa vanhemmuusteemaista isäryhmää, jonka ohjaajina toimivat Kritsin lapsi- ja perhetyön koordinaattori, perheterapeutti Tarja Sassi sekä Helsingin seurakuntayhtymän erityisnuorisotyön keskuksen Snellun erityisnuorisotyöntekijä Tiina Kinnunen ja Riihimäen vankilan sosiaalityöntekijä Veikko Sokka.

Opinnäytetyöprosessi sai alkunsa loppuvuodesta 2011, jolloin opinnäytetyön tekijät ottivat yhteyttä Kriminaalihuollon tukisäätiön lapsi- ja perhetyön koordinaattoriin ja kertoivat toiveestaan toteuttaa opinnäytetyö vankiperhetyöhön liittyen. Aihe valikoitui opinnäytetyön tekijöiden yhteisen kiinnostuksen kautta ja vahvistui aiheeseen liittyvän ajankohtaisen julkisen keskustelun myötä. Opinnäytetyön tekijät ja työelämän yhteistyökumppani tapasivat alkuvuodesta 2012, jolloin opinnäytetyön aihe tarkentui vanhemmuusteemaisen isäryhmän arviointiin. Aihe varmistui myöhemmin keväällä 2012, jolloin saatiin varmistus sille, että ryhmä saadaan toteutettua Riihimäen vankilassa syksyllä 2012.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa vanhemmuusteemaisen isäryhmän toimivuudesta ja kehittämistarpeista arvioimalla ryhmätoimintaa prosessiarvioinnin avulla suunnitteluvaiheesta ryhmän loppuun saakka. Tavoitteena on niin ikään tuoda isäryhmään osallistuneiden vanki-isien ääntä kuuluviin vankilan perhetyötä koskevassa keskustelussa. Ryhmään osallistuneiden kokemusten kartoittamisella pyrimme varmistamaan heidän osallisuutensa isäryhmän arvioinnissa ja kehittämisessä. Opinnäytetyön tavoitteena on myös, että sen tuottama tutkimustieto on luotettavaa ja isäryhmätoiminnan sekä vankiperhetyön kehittämiseen soveltuvaa.

Tutkielman tavoitteena on myös tuoda esiin sekä isäryhmään osallistuneiden että ryhmän ohjaajien ja lisäksi Riihimäen vankilan toiminnasta ja toiminnoista vastaavan apulaisjohtajan kokemuksia isäryhmän toteutuksesta ja toimivuudesta sekä kehittämismahdollisuuksista. Olennaista on selvittää, kuinka vanhemmuusteemainen isäryhmä on vastannut ryhmään osallistuneiden tuen tarpeeseen ja odotuksiin. Myös ohjaajien odotuksia, tavoitteita ja niiden toteutumista kartoitetaan.

5.1 Kriminaalihuollon tukisäätiön lapsi- ja perhetyö

Suomessa arvioidaan olevan 8 000 - 10 000 lasta, joiden vanhempi tai molemmat vanhemmat suorittavat vankeusrangaistusta. Lasten kokemaa kärsimystä ja vankeuden perheille aiheuttamia haittoja voidaan kuitenkin vähentää ja yhtenä toimijana tähän tarpeeseen vastaa Kriminaalihuollon tukisäätiön lapsi- ja perhetyö eli Ehjä perhe -toiminta. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2013a.) Tässä opinnäytetyössä arvioitava vanhemmuusteemainen isäryhmä on osa Kritsin lapsi- ja perhetyön kehittämistoimintaa.

Vuonna 2001 perustettu Kriminaalihuollon tukisäätiö on kolmannen sektorin valtakunnallinen asiantuntija ja palveluntuottaja, joka edistää toiminnallaan rangaistuksesta vapautuvien ja heidän läheistensä selviytymistä ja elämänhallintaa. Kritsin tavoitteena on nykyistä kuntoutuspainotteisempi ja paremmin asiakkaiden tarpeisiin vastaava jälkihuoltojärjestelmä rangaistuksesta vapautuville. Tähän tavoitteeseen pääsyä edistää ennen kaikkea alueellisesti toimi-

vien palvelujen luominen kuntien, rikosseuraamusjärjestelmän ja järjestöjen yhteistyöllä. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2013b.)

Osa Kritsin tarjoamaa palvelutoimintaa on vankilan lapsi- ja perhetyötä kehittävä Ehjä perhe -toiminta, joka vakinaistettiin vuonna 2011. Alkunsa vankien ja heidän läheistensä kanssa tehtävän perhetyön kehittäminen sai vuonna 2005 Perheiden tuki -projektin myötä ja toiminta jatkui vuosina 2007-2010 Ehjä perhe -hankkeen muodossa. Lapsi- ja perhetyötä Kriminaalihuollon tukisäätiössä koordinoi perheterapeutti Tarja Sassi. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2013a.) Sassi toimi myös tämän opinnäytetyön työelämäohjaajana ja -yhteistyökumppanina koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Ehjä perhe -toiminta tukee vankien perheitä, kouluttaa ja konsultoi vankiloiden ja kuntien työntekijöitä sekä kehittää uusia toimintamalleja parisuhteen ja vanhemmuuden taitojen tukemiseen (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2013a). Ehjä perhe -toiminnalle on nimetty seuraavat kymmenen tavoitetta:

1. Rangaistuksesta vapautuvien lapsi- ja läheistyön profiilin nostaminen ja työn merkityksen esille tuonti sekä julkisen että kolmannen sektorin toiminnassa.
2. Läheisten ja omaisten aseman esille nostaminen.
3. Lapsi- ja läheistyön koulutuksen järjestäminen yhteistyössä julkisen ja kolmannen sektorin kanssa.
4. Vankiperhetyön verkoston koordinointi ja yhteistyömuotojen kehittäminen. Verkoston tavoitteena on vankiperhetyön osaamisen kokoaminen ja levittäminen.
5. Lapsi- ja läheistyön menetelmien ja tiedon kokoaminen.
6. Uusien lapsi- ja läheistyön muotojen kehittäminen.
7. Vertaistoiminnan ylläpitäminen ja kasvattaminen. Lasten avoimen vertaisryhmätoiminnan kehittäminen.
8. Vertaistoimijoiden tukeminen (mm. Vankien omaiset VAO ry.)
9. Verkko- ja mobiiliauttamisen kehittäminen.
10. Asiakkaiden kanssa toteutettava läheistyö.

(Kriminaalihuollon tukisäätiö 2013c.)

Kriminaalihuollon tukisäätiön lapsi- ja perhetyö on myös mukana vuonna 2008 perustetussa vankiperhetyön verkostossa. Vuonna 2012 Krits koordinoi verkostoa. Verkoston tavoitteena on vankiperhetyön osaamisen kokoaminen ja levittäminen sekä hyvien vankiperhetyössä havaittujen yhteistyökäytäntöjen siirtäminen ja keskeisten aiheeseen liittyvien ongelmakohtien esil-

lä pitäminen. Verkosto kokoontuu kahdesti vuodessa ja jäseniä siinä on muun muassa Rikosseuraamuslaitoksesta, kuntien sosiaalitoimesta ja päihdehuollosta sekä yhdistyksistä ja seurakunnista. Yhteensä verkostossa on jäseniä lähes 50 ja verkosto pyrkii edelleen laajenemaan. (Portti vapauteen 2013a.)

5.2 Riihimäen vankila

Vuonna 1929 perustettu Riihimäen vankila on yksi Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen kuudesta vankilasta. Samaan alueeseen lukeutuvat Helsingin, Suomenlinnan, Keravan, Vantaan ja Jokelan vankilat. Riihimäen vankilassa vankipaikkoja on yhteensä 223 ja kaikki Riihimäellä rangaistusta suorittavat on tuomittu vähintään kahden vuoden vapausrangaistukseen. Riihimäellä rangaistusta suorittavat ovat Etelä-Suomen läänin alueelta tulevia miehiä. Vuonna 2011 keskivankiluku Riihimäellä oli 222. (Rikosseuraamuslaitos 2013b.)

Riihimäen vankilassa vankien kuntoutus on monipuolista ja vankilassa on kaksi erillistä päihdekuntoutusosastoa. Riihimäen vankilassa on käytössä esimerkiksi päihdeohjelma Kalterit-Taakse®, ongelmanratkaisutaitoja kehittävä Cognitive Skills -ohjelma sekä väkivaltaisille vangeille suunnattu Suuttumuksen hallinta -kurssi ja Omatoimisen muutoksen (OMA) -ohjelma. Lisäksi Riihimäellä on käytössä seksuaalirikoksista tuomituille tarkoitettu STOP-ohjelma. Riihimäellä järjestetään myös AA-kokouksia ja Punaisen Ristin vankilavierailijatoimintaa. (Rikosseuraamuslaitos 2013c.)

Riihimäen vankilan toiminnasta vastaa johtaja, vankilan ja vankien toiminnoista toinen vankilan kahdesta apulaisjohtajasta. Vankien kuntoutuksesta vastaavat psykologit, päihdeohjaajat, opinto-ohjaajat, sosiaalityöntekijät sekä esimerkiksi elämänhallinnan taitoihin erikoistuneet ohjaajat. Vankien sijoittaminen toimintaan perustuu yksilölliseen rangaistusajan suunnitelmaan, joka sisältää tarvittaessa kuntoutusta ja toimintaohjelmia. (Portti vapauteen 2013b.)

5.3 Isäryhmän lähtökohta ja tavoitteet

Syksyn 2012 aikana toteutettu vanhemmuusteemainen isäryhmä oli Riihimäen vankilassa ensimmäinen laatuaan. Muissa suomalaisissa vankiloissa vanhemmuus- ja isä-lapsiryhmiä on järjestetty jonkin verran aiemminkin, mutta ei täsmälleen tällaisessa muodossa. Ryhmän suunnittelussa hyödynnettiin Kritsin lapsi- ja perhetyön koordinaattorin aiempia kokemuksia vanhemmuusteemaisten ryhmien ohjaamisesta sekä Ruotsin Bryggan-järjestön, jonka kanssa Krits tekee yhteistyötä, tuottamaa materiaalia vanhemmuusryhmiin liittyen. Isäryhmän kahdeksan kokoontumiskertaa noudattivat isäryhmän etukäteen suunnittelemaa teemarunkoa (Liite 7).

Isäryhmän toteuttamista Riihimäen vankilassa suunniteltiin alustavasti jo vuoden 2011 lopussa ja varmistus ryhmän toteutumiselle saatiin keväällä 2012. Idean isäryhmästä vankilalle tarjosi Kriminaalihuollon tukisäätiö ja vankilan yhteyshenkilönä pilottitoiminnassa oli vankilan sosiaalityöntekijä, joka on nimetty myös vankilan perhetyön yhteyshenkilöksi. Mukana toiminnan suunnittelussa oli myös ryhmän kolmas ohjaaja Helsingin Seurakuntayhtymän erityisnuorisotyön keskukselta Snellusta. Kaikilla kolmella isäryhmän ohjaajalla oli aiempaa kokemusta vankilassa toimivien ryhmien ohjaamisesta ja lisäksi Kritsin ja Snellun edustajat ovat aiemmin ohjanneet vangeille ja heidän perheilleen suunnattuja vanhemmuus- ja lapsiryhmiä yhdessä.

Isäryhmän suunnitteluvaiheessa ohjaajat keskustelivat tulevasta ryhmästä myös Riihimäen vankilan toiminnasta ja toiminnoista vastaavan apulaisjohtajan kanssa ja allekirjoittivat sopimuksen vanhemmuusteemaisen vertaisryhmätoiminnan järjestämisestä (Liite 8). Vastuu vanhemmuusteemaisen isäryhmän toiminnan tuottamisesta oli Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe -toiminnalla. Käytännössä tämä tarkoitti muun muassa sitä, että vastuu ryhmätoimintaan soveltuvien vankien haastattelusta sekä kirjallisten lupien (Liite 9) kerääminen vangeilta oli Kritsin ja Snellun työntekijöillä.

Kritsin ja Riihimäen vankilan yhteistyön tavoitteena oli uusien yhteistyömallien ja työtapojen kehittäminen vankilan perhetyöhön. Vanhemmuusteemaisen isäryhmän toteutus on osa Kritsin Ehjä perhe -toimintaa, jossa myös kehitetään vanhemmuusteemaisen vertaisryhmätoiminnan kuntoutusmallia rangaistusta suorittaville vangeille. Vankilassa toteutettavien miesten ryhmien tavoitteita ovat esimerkiksi lapsen ikäkausittaiseen kehitykseen liittyvän tiedon välittäminen osallistujille sekä vanhemmuuden taitojen oppiminen ja vangin vapautumisen jälkeiseen perhe-elämään sopeutumisen edistäminen. Myös ryhmätoimintaan osallistuvan puolisolle ja lapselle on tarjolla välineitä puolison vankeusrangaistuksesta johtuvista ongelmista selviytymiseen.

Isäryhmää mainostettiin Riihimäen vankilan osastoilla mainoksella ja isäryhmään halukkaat haastateltiin alkusyksystä 2012. Tavoitteena oli, että ryhmään saataisiin 6-8- osallistujaa, jotka pitävät lapsiinsa säännöllisesti yhteyttä ja joiden lapsilla on mahdollisuus osallistua isälapsitapaamisiin. Ryhmään osallistujien lapsille ei asetettu tarkkaa ikärajaa, mutta toiveena oli, että lapset olisivat pääasiassa alle 18-vuotiaita ja että mukana olisi myös alle 8-vuotiaita lapsia. Isäryhmän toimintaan toivottiin mukaan myös sellaisia vankeja, joilla on jengirikollistaustaa. Isäryhmään haki 12 vankia, joista seitsemän valikoitui haastattelujen perusteella ryhmään mukaan.

5.4 Aihetta koskevia aiempia hankkeita ja opinnäytetöitä

Vankilan perhetyötä ja vankeuden vaikutusta vanhemmuuteen on Suomessa tutkittu verrattain vähän. Tutkimuskeskustelua enemmän on käyty yhteiskuntapoliittista keskustelua, jota pitävät yllä erityisesti kolmannen sektorin aktiiviset toimijat. (Enroos 2008: 136.) Vankien lasten asemaa on nostettu suomalaisessa julkisessa keskustelussa esiin viimeisten vuosien aikana enemmän ja enemmän, minkä voidaan katsoa ennakoivan myös aihetta koskevan tutkimuksen lisääntymistä. Aihe on viime vuosina kiinnostanut enenevässä määrin myös ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja rikosseuraamusalan koulutusohjelman opiskelijoita opinnäytetöiden aiheena. Esittelemme seuraavassa muutamia vankiperhetyön teemaa käsitteleviä opinnäytetöitä ja hankkeita.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijoiden Tiina Erjavan ja Nelli Kähärän (2011) opinnäytetyö ”Tekis hirveesti mieli koko huutaa maailmalle että me ollaa iha tavallinen perhe! – Vankien omaisten kokemuksia vankeuden vaikutuksesta perheeseen” on tehty yhteistyössä VAO ry:n kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia perheleirien merkitystä vankiperheille ja tavoitteena oli perheleiritoiminnan kehittäminen. Opinnäytetyössä todettiin muun muassa, että vankien kokemuksia paitsi perheleiritoiminnasta myös vertaistukiryhmistä tulisi tutkia enemmän. (Erjava & Kähärä 2011: 55.)

Vankien puolisoille järjestettyä vertaisryhmätoimintaa ja siihen osallistuneiden kokemuksia kuvataan Niina Laamasen ja Laura Rantakömin (2008) opinnäytetyössä ”Ei oo niinku yksin tässä –Vertaisryhmätoiminnasta tukea vankiperheille”, joka on tehty Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa. Opinnäytetyössä kerrotaan vankiperheiden tarpeesta kokonaisvaltaiseen tukeen tilanteessaan. Vankilassa kuitenkin usein tuetaan vain vankia itseään sen sijaan, että huomioitaisiin perheen merkitys. (Laamanen & Rantakömi 2008: 53.)

Pia Pietikäinen (2012) kuvaa opinnäytetyössään ”Isänä vankilassa – Vankien kokemuksia perhetapaamisten merkityksestä itselleen ja lapselleen”, mitä lasten tapaaminen merkitsee vanki-isille. Opinnäytetyössä todetaan, että perhetapaamisilla on erittäin suuri merkitys vankiisien elämässä ja että vanki-isät haluavat säilyttää suhteen lapsiinsa myös vankeusaikana. Opinnäytetyössä oli haastateltu Jokelan vankilassa vankeusrangaistustaan suorittavia vankeja, jotka kävivät isä-lapsiryhmässä. Haastatellut olivat tuoneet esiin, että haluaisivat tavata lapsiaan useammin ja pidemmän aikaa kerrallaan. (Pietikäinen 2012: 40-41.)

Opinnäytetyössään ”Se on niin mieletön lahja – vankeusrangaistusta suorittavien vankien kokemuksia isyydestä” Nina Kaukoranta (2009) kuvaa vankien isyykokemuksia. Näkökulmia on kolme: kokemus isäksi tulemisesta ja isänä olemisesta sekä vankeusrangaistuksen vaikutus

isyyteen. Opinnäytetyönsä lopussa Kaukoranta esittää jatkotutkimuksen aiheeksi vankiloissa tehtävän perhetyön erilaisten käytäntöjen sekä niiden isyyttä tukevien mahdollisuuksien tutkimisen. Opinnäytetyössään Kaukoranta toteaa, etteivät nykyiset vankilakäytännöt kykene riittävästi vastaamaan vanki-isien tarpeisiin. (Kaukoranta 2009: 57-58.)

Vankilan perhetyön kehittämistä ja vankeusaikaisen vanhemmuuden tukemista on edistetty Suomessa useiden hankkeiden ja projektien kautta. Valtaosa tällaisista hankkeista on toteutettu osana Kriminaalihuollon tukisäätiön vuonna 2012 vakinaistettua Ehjä perhe -toimintaa. Perheiden tuki -projektista vuonna 2005 alkunsa saanut Ehjä perhe -toiminta jatkui ensimmäisen projektin päätyttyä hankkeena vuosien 2007-2011 ajan. (Sassi 2011a: 2.) Myös Vankien Omaiset ry (VAO) on järjestänyt vankien perheille suunnattua toimintaa ja edistänyt vankiperhetyön kehittämistä. VAO tarjoaa toiminnallaan tukea vankien läheisille ja sen ovat vuonna 2005 perustaneet vankien omaiset itse. (Vankien Omaiset VAO ry 2013.)

Perheiden tuki -projektissa kartoitettiin ja rakennettiin vuosina 2005-2006 vankeudesta vapautteen ulottuvaa perhetyön polkua. Projektissa kehitettiin yhteistyössä Vilppulan vankilan kanssa perheleiritoimintaa sekä tuettiin vertaisryhmätoiminnan kehittämistä myös perheleiritoiminnan ulkopuolella. Perheleirien tuotokset liitettiin osaksi Rikosseuraamuslaitoksen julkaisemaa perhetyön käsikirjaa ”Perhe on ykkönen – perheleiritoimintaa vankilassa”. Projektin myötä saadut kokemukset osoittivat, että vankien perheiden ja erityisesti lasten saama tuki oli erittäin vähäistä. (Sassi 2011a: 2.) Perheiden tuki -projektin kykyä vastata vangin lapsen tarpeisiin kuvataan Asta Juntusen ja Tarja Lönnrothin (2007) opinnäytetyössä ”Saanko tukea – Miten Perheiden tuki -projekti vastaa vapautuvan vangin lapsen tuen tarpeisiin”.

Ehjä perhe – Vankiperheiden ehkäisevän ja kuntouttavan vertaisryhmätoiminnan ja koulutuksen kehittämisprojekti käynnistyi vuonna 2007 ja jatkui siihen saakka, kun toiminta vuonna 2011 vakinaistettiin. Projektissa tehty työ ja sen tuottamat kokemukset on koottu ”Kun perhelusii” -oppaaseen. Projektin tarkoituksena oli rakentaa kokonaisvaltainen perhetyön näkökulmasta rakentuva kuntoutusmalli, joka huomioi sekä vangin että hänen läheisensä. Projektin tavoitteena oli niin ikään tuottaa perhetyön koulutuskokonaisuus sosiaali- ja rikosseuraamusalan työntekijöille. Projektissa perustettiin myös Naisten vertaistukiryhmä vankilaan joutuneiden läheisten tueksi ja ryhmän toiminta jatkuu edelleen. (Sassi 2011a: 2.)

Edellä kuvattujen projektien myötä vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan malli pilotoitiin pääkaupunkiseudulla sekä suljetussa että avolaitoksessa vuonna 2008 ja toiminnassa oli mukana kahdeksan perhettä. Vankiperhetyön koulutuskokonaisuus puolestaan pilotoitiin vuonna 2009 yhteistyössä Tyynelän kehittämisskeskuksen kouluttajan kanssa. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus ei kuitenkaan jatkanut perhetyön koulutusta tämän jälkeen todennäköisesti siksi,

että rikosseuraamusalalta puuttuu vielä toistaiseksi perhe- ja läheistyön strategia. (Sassi 2011a: 2.)

6 Vanhemmuusteemaisen isäryhmän arviointi

Opinnäytetyössämme on vaikutteita ennen kaikkea arviointitutkimuksesta ja kvalitatiivisesta eli laadullisesta tutkimuksesta, mutta pientä osaa arviointiaineistostamme on käsitelty myös kvantitatiivisin eli tilastollisin menetelmin. Pääasiassa tutkielmassa hyödynnetään laadullisia tutkimusmenetelmiä. Arvioinnilla on tärkeä tehtävä kaikessa kehittämistyössä ja -hankkeissa, sillä palaute on olennainen tietoisien ja muutoshaluisten toiminnan osa (Seppänen-Järvelä 2004: 19). Arviointi ja tutkimus voivat muodostaa kokonaisuuden, jossa kumpikin osa hyödyttää toista (Robson 2001: 25). Seuraavassa kuvaamme opinnäytetyössämme käytettyjä aineiston keruun ja analyysin menetelmiä sekä arvioinnin eettisyyttä ja luotettavuutta. Kuvaamme myös arviointiamme ohjaavat arviointikysymykset.

Laadullinen tutkimus voidaan karkeasti määritellä tarkoittamaan aineiston ja analyysin muodon kuvausta ei-numeraalisesti. Tällaiseen aineistoon voidaan kuitenkin soveltaa kvalitatiivisen lukutavan lisäksi kvantitatiivista lukutapaa. Esimerkiksi haastattelua voidaan käyttää sekä laadullisesti että määrällisesti ja vastaavasti haastattelumenetelmällä kerättyä aineistoa voidaan analysoida niin kvalitatiivisesti kuin kvantitatiivisesti. (Eskola & Suoranta 2003: 13.)

Laadullisen tutkimuksen lähtökohta on kuvata todellista elämää ja tutkimuksen kohdetta pyrittäen kuvaamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa ja pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomia seikkoja induktiivisen analyysin avulla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004: 152, 155.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien näkökulmalla ja osallistuvuudella onkin suuri merkitys, vaikka osallistuminen tutkittavien elämään ei laadullisessa tutkimuksessa ole ehdoton edellytys. Laadullisessa tutkimuksessa myös keskitytään usein pieneen määrään tapauksia ja pyrkimyksenä on analysoida niitä mahdollisimman perusteellisesti. (Eskola & Suoranta 2003: 16, 18.)

Arvioinnin eri lähestymistavat voidaan jakaa karkeasti tilivelvollisuus-, tiedon tuottamis- ja kehittämisvaluaatioon. Tiedon tuottamisen tehtävä täyttyy usein arviointitutkimuksessa ja kehittämisvaluaatio pyrkii nimensä mukaisesti toiminnan edistämiseen. Kehittämisvaluaatio on ja prosessiarvioinnin sisällöt vastaavat käytännössä toisiaan: prosessiarvioinnissa arviointi toimii palautteena ja hankkeen tai toiminnan ohjaamisen välineenä. Prosessiarvioinnilla on mahdollisuus tarkastella muutosprosesseja sekä tuoda esille toiminnan tai projektin toteutamisessa käytetty toimintatapa. Sillä tuodaan esiin prosessin luonne kuvaamalla prosessin taitekohtia, ongelmatilanteiden ratkaisutapoja sekä tehtyjä innovaatioita. Prosessiarviointi

perustuu myös vahvasti tekijöidensä itsearviointiin ja oppimiskokemusten peilaamiseen. (Seppänen-Järvelä 2004: 19.)

Arviointi voidaan jakaa myös summatiiviseen ja formatiiviseen arviointiin. Summatiivinen arviointi keskittyy vahvasti toiminnan lopputuloksiin ja vaikuttavuuteen. Formatiivinen arviointi taas kohdistuu kehittämisen toteuttamiseen eli siihen, millä tavoin hanketta tai toimintaa on toteutettu ja tehty ja kuinka toimintaa voitaisiin parantaa. Prosessiarviointi on siis luonteeltaan formatiivista, mutta summatiivinen ja formatiivinen ulottuvuus ovat toisiaan täydentäviä. Olennaista arvioinnissa on, että se on kokonaisuus ja että löydetään vastauksia toiminnan kannalta tärkeisiin kysymyksiin. Sen sijaan, että katsottaisiin pelkästään toiminnan tavoitteiden saavuttamista summatiivisesti, on arvioinnissa havainnoitava koko projektin prosessinomaista polkua. Olennaista on siis se, mitä tapahtuu ihmisten välisessä toiminnassa ja sen kautta. (Seppänen-Järvelä 2004: 19-20.)

Opinnäytetyössämme hyödynnetään pääasiassa formatiivisen arvioinnin keinoja, joita täydennetään summatiivisin keinoin. Arviointimme tarkoituksena on kerätä tietoa vanhemmuusteemaisen isäryhmän prosessista ja toteutuksesta sekä haasteista ja edistymisestä, mikä on tyyppillistä formatiiviselle arvioinnille (Seppänen-Järvelä 2004: 20). Toisaalta arviointi toimii myös toiminnan toteutuksen dokumentointina, mikä taas on yksi summatiivisen arvioinnin tehtävä. Opinnäytetyömme voidaan katsoa olevan myös monitahoarviointi, sillä arviointiaineisto on kerätty useammalta eri taholta.

6.1 Arviointikysymykset

Arviointiasetelman lähtökohtana ovat arviointikysymykset. Kysymykset voivat arvioinnin suunnitteluvaiheessa olla joiltain osin epäselviä, mutta ne tarkentuvat ja muodostuvat toiminnan jo käynnistyttyä ja arviointiprosessin edetessä. Joitain arviointikysymyksiä saatetaan myös joutua prosessin edetessä hylkäämään, mikäli niihin ei pystytä vastaamaan. Arviointikysymykset määritellään sen kautta, mikä on arvioinnin tarkoitus. Arviointikysymykset taas vaikuttavat aineiston keruun ja analyysin menetelmiin ja strategiaan. (Seppänen-Järvelä 2004: 28-29.) Arviointiprosessin loppuksi systemoidut arviointikysymykset ja niihin saadut vastaukset kuvaavat siis sitä, mitä arvioinnista on opittu. (Robson 2001: 123).

Opinnäytetyömme arviointikysymykset on laadittu opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa ennen aineiston keruuta, mutta niitä on tarkennettu ja muokattu opinnäytetyöprosessin edetessä. Kaikkiin arviointikysymyksiimme saadaan vastauksia sekä haastatelluilta isäryhmän ohjaajilta sekä isäryhmään osallistuneilta kyselyihin vastanneilta. Arviointikysymyksiin on saatu vastauksia myös haastatellulta vankilan toiminnosta vastaavalta apulaisjohtajalta. Opinnäytetyössämme etsitään vastauksia seuraaviin arvioinnin pää- ja alakysymyksiin:

1. Miten vanhemmuusteemainen isäryhmä eteni suunnittelusta ryhmän päättymiseen?

- Mitkä olivat ryhmän perustamisen lähtökohdat?
- Minkälaisia taitekohtia ja haasteita ryhmässä oli?
- Olivatko ryhmän sisältö ja toteutustapa toimivia?

2. Miten vanhemmuusteemaiselle isäryhmälle asetetut tavoitteet toteutuivat?

- Miten ohjaajien ryhmälle asettamat tavoitteet toteutuivat?
- Miten ryhmän ohjaajien omat ohjaukselliset tavoitteet toteutuivat?
- Miten ryhmään osallistuneiden tavoitteet toteutuivat?
- Mitkä asiat edistivät/haittasivat tavoitteiden saavuttamista?

3. Minkälaista tukea isäryhmä tarjosi vanhemmuuteen?

- Minkälaista tukea vanhemmuuteen ryhmään osallistuneet kokevat saaneensa ryhmästä? Vastasiko ryhmä osallistujien tuen tarpeeseen?
- Minkälaista tukea ryhmään osallistuneet toivovat vanhemmuuteensa?
- Millaista tukea ryhmään osallistuneet ovat aiemmin saaneet vanhemmuuteensa vankeusaikana?

4. Mitä kehitysjatoksia prosessin aikana nousi isäryhmään osallistuneille ja sen ohjaajille?

- Voiko isäryhmää toteuttaa Riihimäen vankilassa uudelleen? Millaisin ehdoin?
- Voiko vastaavaa isäryhmää toteuttaa muissa vankiloissa? Millaisin ehdoin?

6.2 Arviointimenetelmät, aineistonkeruu ja analysointi

Arviointikysymykset ja yhtä lailla arvioinnin tarkoitus ja luonne ratkaisevat aineiston keruumenetelmien valinnan. Myös arvioinnin tilaajan näkemys käytettävistä menetelmistä on syytä selvittää erityisesti sen suhteen, mitä tilaaja odottaa arvioinnilta saavansa. (Robson 2001: 124-125.) Monitahoarvioinnissa korostetaan kaikkien intressiryhmien tasa-arvoista osallisuutta arvioinnin kohteiden ja kriteerien määrittelyssä. Varsinaisessa arviointitilanteessa on olennaista selvittää avainryhmien näkemyksiä ja kokemuksia arvioitavan kohteen toiminnasta. (Seppänen-Järvelä 2004: 35.)

Käytännön arvioinnissa käytetään tavallisesti puolistrukturoituja haastatteluja, jotka ovat erityisen hyödyllisiä silloin, kun haastattelut toteutetaan ryhmissä. Tällaista haastattelumenetelmää käytettäessä haastattelijalla on työstänyt etukäteen valitut pääkohdat, mutta kysymysten sanamuotoja ja järjestystä voidaan haastattelutilanteessa tarvittaessa vaihdella. Prosessiarviointi perustuu tavallisesti laadullisen aineiston keräämiseen, mutta myös toiminnan kuvaamista auttavan määrällisen aineiston keräämisen mahdollisuus tulee tutkia. (Robson 2001: 100, 137.) Erilaisten menetelmien yhdistämisestä on hyötyä, kun arvioinnin kohteesta halu-

taan mahdollisimman kattava ja monipuolinen kuva (Seppänen-Järvelä 2004: 43). Tässä opinnäytetyössä aineistoa on kerätty sekä kyselylomakkeiden että teemahaastattelujen avulla.

6.2.1 Opinnäytetyön aineistonkeruu- ja arviointimenetelmät

Kyselylomakkeella voidaan kerätä tietoa tosiasioista, käyttäytymisestä ja toiminnasta, tiedoista, arvoista ja asenteista sekä uskomuksista, käsityksistä ja mielipiteistä (Hirsjärvi ym. 2004: 186). Kyselylomake on aineiston keruumenetelmänä melko hyvin tunnettu ja laajasti käytetty. Kyselymenetelmän hyötyjä ovat esimerkiksi mahdollisuus kysyä useita asioita, tehokkuus ja ajan säästäminen sekä aikataulun arvioinnin helppous. Kyselymenetelmä voi olla myös haasteellinen. Kyselyllä kerätty aineisto voi esimerkiksi jäädä pinnalliseksi eikä tutkijan ole mahdollista tietää varmasti, ovatko vastaajat pyrkineet vastauksissaan rehellisyyteen ja huolellisuuteen. Kyselymenetelmää käytettäessä ei myöskään ole selvää, onko kysymykset todella ymmärretty ja tulkittu vastaajien näkökulmasta oikein. Joissain tapauksissa voi ongelmallista olla niin ikään kato eli vastaamattomuus. (Hirsjärvi ym. 2004: 183-184.)

Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teemat ovat etukäteen tiedossa, mutta tarkat kysymykset ja kysymysten järjestys puuttuvat tai ainakin ne voivat haastattelutilanteessa vaihdella. Kyseessä on siis puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Teemahaastattelu on suosittu menetelmä erityisesti laadullisissa tutkimuksissa, mutta yhtä hyvin tällä menetelmällä kerättyä aineistoa voidaan analysoida määrällisesti esimerkiksi frekvenssejä laskemalla. Haastattelu voidaan toteuttaa joko yksilö-, pari- tai ryhmähaastatteluna. Ryhmähaastattelun etuna on tiedon saaminen usealta henkilöltä yhtä aikaa ja ryhmä voi auttaa erityisesti silloin, kun haastattelussa puhutaan muistinvaraisista asioista. (Hirsjärvi ym. 2004: 197-200.)

Sekä kyselyt että teemahaastattelut ovat opinnäytetyömme arviointimenetelmiä, sillä niillä on kerätty tietoa osallistujien ja ohjaajien kokemuksista isäryhmän toimivuudesta ja kehittämistarpeista. Kummallakin menetelmällä on myös kartoitettu molempien osapuolien tavoitteita sekä niiden toteutumista.

Aineisto	Ajankohta	Vastaaji- en/haasta teltavien määrä =N	Keruumenetelmät	Analysointimenetelmät
Alkukysely ryhmäläisille	Syyskuu 2012	7	Kysely / lomake	Yhteenveto ja taulukointi
Välikysely ryhmäläisille	Lokakuu 2012	7	Kysely / lomake	Yhteenveto ja taulukointi
Loppukysely ryhmäläisille	Joulukuu 2012	7	Kysely / lomake	Yhteenveto ja taulukointi
Ensimmäinen teemahaastattelu ohjaajille	Lokakuu 2012	3	Puolistrukturoitu haastattelu	Teemoittelu
Toinen teemahaastattelu ohjaajille	Joulukuu 2012	3	Puolistrukturoitu haastattelu	Teemoittelu
Vankilan toiminnasta ja toiminnoista vastaavan apulaisjohtajan haastattelu	Joulukuu 2012	1	Puolistrukturoitu haastattelu	Teemoittelu

Taulukko 2: Aineiston keruu- ja analysointimenetelmät

Yllä olevassa taulukossa 2 on kuvattuna opinnäytetyömme aineisto sekä käytetyt aineiston keruu- ja analysointimenetelmät. Opinnäytetyön aineisto on kerätty ja analysoitu suurimmaksi osaksi laadullisin menetelmin, joskin määrällisillä elementeillä täydentäen. Arviointiaineistoja on yhteensä kuusi, jotka ovat osallistujille suunnatut kolme kyselyä sekä ohjaajien kaksi ja vankilan toisen apulaisjohtajan yksi teemahaastattelu. Aineistoa on kerätty sekä puolistrukturoidun teemahaastattelun että kyselylomakkeiden avulla kolmelta taholta, joita ovat isäryhmän ohjaajat, isäryhmään osallistuneet vangit sekä Riihimäen vankilan toiminnasta ja toiminnoista vastaavan apulaisjohtaja.

Isäryhmään osallistuneille vangeille laadimme siis kolme erillistä kyselylomaketta, jotka sisälsivät sekä avoimia että asteikkoihin perustuvia kysymyksiä ja monivalintakysymyksiä. Ensimmäisen kyselylomakkeen mukana lähetimme isäryhmään osallistuneille saatekirjeen (Liite 1), jossa kerroimme kyselyiden tarkoituksesta ja toteutuksesta sekä annoimme heille yhteystietomme. Ensimmäiseen kyselyyn (Liite 2) osallistujat vastasivat ensimmäisen ryhmäkerran yhteydessä syyskuussa 2012. Välikyselyyn (Liite 3) osallistujat vastasivat isäryhmän puolesta välissä lokakuussa 2012, jolloin ryhmä oli kokoontunut neljä kertaa ja ensimmäinen lapsitapaaminen oli pidetty. Loppukyselyyn (Liite 4) osallistujat vastasivat isäryhmän päätyttyä marrasjoulukuun vaihteessa 2012, jolloin ryhmä oli kokoontunut kaikki kahdeksan kertaa ja toinen lapsitapaaminen sekä ryhmän lopetus oli järjestetty.

Välikyselylomaketta suunnitellessamme hyödynsimme alkukyselyyn saamiamme vastauksia ja vastaavasti loppukyselylomakkeen suunnittelussa oli hyödynnetty välikyselyyn tulleita vasta-

uksia. Ennen kyselylomakkeiden postitusta isäryhmän osallistujille lähetimme lomakkeet sähköpostitse ryhmän ohjaajille sekä opinnäytetyön ohjaaville opettajille kommentoitaviksi. Muokkasimme lomakkeita tarvittaessa näiden kommenttien ja ehdotusten pohjalta.

Isäryhmän kolme ohjaajaa haastattelimme teemahaastattelumenetelmällä sekä ryhmätöiminnan puolesta välissä lokakuussa 2012 että toiminnan päätyttyä joulukuussa 2012. Teemahaastattelurunkojen (Liitteet 5 ja 6) suunnittelussa hyödynsimme opinnäytetyötä ohjaavien opettajien kommentteja, joita pyysimme sähköpostilla hyvissä ajoin ennen teemahaastattelujen ajankohtaa. Haastattelurungot muodostettiin arviointikysymysten pohjalta ja toisaalta haastattelujen tuottama aineisto tarkensi arviointikysymyksiämme. Kumpikin haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna, johon osallistuivat kaikki kolme isäryhmän ohjaajaa.

Joulukuussa 2012 haastattelimme teemahaastattelumenetelmällä Riihimäen vankilan toiminnasta ja toiminnoista vastaavaa apulaisjohtajaa. Haastattelussa halusimme toisaalta selvittää kolmannen ja samalla vankilan johtavan tason ajatuksia ja mielipiteitä ryhmästä, sen toiminnasta ja tarpeellisuudesta. Toisaalta halusimme myös kertoa saamistamme vastauksista ja haastatteluiden annista. Haastattelu on litteroitu ja teemoiteltu ja se täydentää isäryhmään osallistuneiden ja ohjaajien vastauksia.

6.2.2 Opinnäytetyön aineiston analysointi

Tutkimusaineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten muodostaminen ovat tutkimuksen ydinasioita. Analyysivaiheessa saadaan vastaukset esitettyihin tutkimuskysymyksiin. (Hirsjärvi ym. 2004: 209.) Laadullisessa tutkimuksessa analyysin ongelmallisuus liittyy aineiston loputtomalta tuntuvaan määrään. On siis tärkeää rajata aineisto siten, että analyysi on mielekästä ja tarkoituksenmukaista. Laadullisessa tutkimuksessa käytetäänkin yleisesti aineistolähtöistä, induktiivista, analyysia. Tällä tarkoitetaan pelkistetyä sitä, että tutkimuksen teoria rakennetaan empiirisestä aineistosta käsin. (Eskola & Suoranta 2003: 19.)

Tämän opinnäytetyön aineisto on analysoitu induktiivisesti. Ohjaajien ensimmäinen nauhoitettu teemahaastattelu on litteroitu ja sen jälkeen teemoiteltu. Teemoittelussa on hyödynnetty olemassa olevaa haastattelurunkoa (Liite 5), mutta aineistosta nousi esiin myös rungon ulkopuolisia teemoja. Yhteensä litteroitua aineistoa tuli 24 sivua fontilla Trebuchet MS 10, rivivälillä 1. Toisen teemahaastattelun aineiston jouduimme nauhurin toimimattomuuden vuoksi käsittelemään eri tavoin. Koska nauhoitetta ei saatu, ei haastattelua voitu litteroida, mutta kirjoitimme puhtaaksi kummankin haastattelijan muistiinpanot haastattelurunkoa (Liite 6) mukailten ja koostimme ne yhteen. Lähetimme yhteenvedon haastatelluille kommentoitavaksi ja varmistimme näin kirjaamiemme asioiden todenmukaisuuden. Yhteenvedon pituus

ohjaajien antamien muutos- ja lisäysehdotusten jälkeen oli 5 sivua fontilla Trebuchet MS 10, rivivälillä 1.

Kyselylomakkeisiin tulleet käsinkirjoitetut vastaukset siirsimme ensin tekstinkäsittelyohjelmaan kirjaamalla jokaisen vastaajan jokaisen vastauksen sanasta sanaan. Siirsimme vastaukset tietokoneelle samaan kyselylomakepohjaan niin, että eri vastaajien vastaukset eroteltiin merkitsemällä ne tunnuksin V1 (vastaaja 1), V2 ja niin edelleen. Tämän jälkeen kokosimme yhteenvedon, jossa kunkin kysymyksen alle oli koottu niihin tulleet vastaukset yhdistelemällä samankaltaisia vastauksia ja erottelemalla erilaisia vastauksia. Näin saimme vastaukset tiiviimpään ja luettavampaan muotoon. Yhteenvedon pohjalta olemme teemoitelleet vastaukset arviointikysymystemme mukaisesti. Alkukyselyn yhteenvedon pituus oli 3 sivua, välikyselyn 6 sivua ja loppukyselyn 7 sivua fontilla Trebuchet MS 10, rivivälillä 1.

6.3 Arvioinnin eettisyys ja luotettavuus

Eettiset kysymykset kytkeytyvät arviointitutkimukseen erottamattomasti ja arvioinnin teosta päätettäessä on tärkeää huomioida arvioinnin tulosten hyödynnettävyys. Vaatimus käytäntöjen arviointiin voidaan nähdä eettisenä välttämättömyytenä silloin, kun ollaan tekemisissä ihmisten kanssa. Keskeisiä eettisiä kysymyksiä arvioinnin tekemisessä ovat suostumus, yksityisyys ja luottamuksellisuus sekä riskit suhteessa hyötyyn. (Robson 2001: 49-51.) Keskustelimme tutkimusmenetelmistä, niiden eettisyydestä ja luotettavuudesta työelämän yhteistyökumppanimme kanssa hyvissä ajoin jo tutkielman suunnitteluvaiheessa keväällä 2012 ja yhdessä päädyimme nimettömään kyselylomaketutkimukseen isäryhmään osallistuneiden osalta.

Yleinen eettinen periaate arvioinnissa on, että arviointia ei tehdä tai siihen ei tarvitse osallistua tilanteessa, jossa henkilö ei tiedä olevansa arvioinnin kohteena tai ei halua osallistua arviointiin (Robsin 2011: 51). Opinnäytetyöllä on Rikosseuraamuslaitoksen myöntämä tutkimuslupa (Liite 10). Ensimmäisen kyselylomakkeen yhteydessä isäryhmään osallistujille lähetettiin saatekirje (Liite 1), jossa vangeille kerrottiin opinnäytetyöstä ja sen tavoitteista ja tarkoituksesta. Kirjeessä kerrottiin myös, kuinka arviointitutkimus tullaan toteuttamaan kyselylomakkeilla ennen ryhmätoiminnan alkua, puolessa välissä ja sen jälkeen. Kyselyihin osallistuminen oli isäryhmään osallistuneille vapaaehtoista ja tätä korostettiin arviointiprosessin aikana useaan kertaan. Jokaisessa kyselylomakkeessamme tuotiin selkeästi esille, että annetut vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja kerätty aineisto hävitetään arvioinnin valmistuttua.

Kun arviointitutkimus koskettaa lapsia tai muita erityisryhmiä korostuu arvioinnissa etiikan merkitys ja eettiset kysymykset (Robson 2001: 63). Tässä tutkielmassa lapsinäkökulmaa on rajattu niin, että tutkielman tekijät eivät ole haastatelleet tai muutoin tavanneet isäryhmään osallistuneiden lapsia itse. Lapsiin liittyviä kysymyksiä on esitetty isäryhmään osallistuneille

vangeille vain siinä määrin, kun on ollut arvioinnin kannalta välttämätöntä. Tällaisia välttämättömiä kysymyksiä ovat esimerkiksi lasten ikä, lukumäärä, asuinpaikka ja isän juridinen suhde lapseen. Näihin, kuten kaikkiin muihinkin, kysymyksiin isäryhmässä mukana olleet ovat vastanneet nimettöminä ja ilman tunnistetietoja. Isäryhmän ohjaajat eivät jää opinnäytetyössä nimettömiksi, sillä tutkielman tekijöillä on heidän suostumuksensa nimien tutkielmassa näkymiseen.

Erilaisia erityisryhmiä, kuten päihteiden väärinkäyttäjiä tai rikollisia koskevia arviointeja tehdessä pätevät yksityisyyteen, suostumukseen ja hyötyjen ja riskien arviointiin liittyvät periaatteet erityisen vahvasti. Yhteistyö arvioitsijan ja arvioinnin kohteen välillä helpottuu tällaisissa tapauksissa huomattavasti, kun arvioitsija tekee selväksi, että arvioinnin tarkoitus on auttaa löytämään keinoja kyseessä olevan erityisryhmän aseman parantamiseksi. (Robson 2001: 64-65.) Tästä syystä isäryhmän arviointiprosessin aikana on korostettu arvioinnin merkitystä vankilan perhetyön sekä vanki-isien ja heidän lastensa oikeuksien kehittämisessä ja näkyväksi tekemisessä. Myös isäryhmän ohjaajat ovat kannustaneet isäryhmään osallistuneita vastaamaan arviointikyselyihin.

Opinnäytetyössä on pyritty kunnioittamaan isäryhmään osallistujien yksityisyyttä ja näin ollen tutkielman tekijät eivät tavanneet myöskään isäryhmään osallistuneita vankeja kasvokkain. Tekijät halusivat näin kunnioittaa vankien yksityisyyttä ja säilyttää neutraaliuden ja objektiivisuuden saatujen vastausten analysoinnissa. Työelämän yhteistyökumppanimme kanssa päätettiin myös, että arvioitsijat eivät itse osallistu ryhmäkerroille ryhmäkoon ja ohjaajien määrän tasapainon vuoksi. Isäryhmään osallistuneille suunnatut paperiset kyselylomakkeet postitettiin Riihimäen vankilaan isäryhmän yhtenä ohjaajana toimineen vankilan sosiaalityöntekijän nimellä. Lähetyksissä oli mukana kirjekuoret jokaiselle vastaajalle, jotta vastaajat saattoivat antaa täyttämänsä kyselylomakkeet suljetussa kirjekuoressa takaisin sosiaalityöntekijälle. Täytetyt kyselylomakkeet postitettiin tämän jälkeen opinnäytetyön tekijöille ilman, että kukaan vastaajaa itseään lukuun ottamatta oli lukenut vastauksia.

Kaikessa tutkimuksessa pyritään arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida useilla eri mittaus- ja tutkimustavoilla. Keskeisiä käsitteitä tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa ovat reliaabelius eli mittaustulosten toistettavuus sekä validius eli pätevyys. Reliaabelius voidaan todeta esimerkiksi siten, että kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen, jolloin tulosta voidaan pitää luotettavana. Validius tarkoittaa käytännössä tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää toteutuksen tarkka kuvaus kaikista tutkimuksen vaiheista. (Hirsjärvi ym. 2004: 216-217.)

Opinnäytetyössä on pyritty arviointi- ja tutkimusprosessin mahdollisimman tarkkaan kuvaukseen tutkielman suunnittelusta ja aineiston keruusta tulosten ja johtopäätösten esittämiseen. Arvioinnissa käytettyjen kyselylomakkeiden vastaukset kirjattiin ensin sanasta sanaan, mitään muuttamatta, word-tiedostoon, jonka jälkeen vastauksista koostettiin yhteenvedot. Yhteenvedojen pohjalta vastaukset on teemoiteltu ja kirjattu opinnäytetyön arvioinnin tulokset -osioon teemoittain. Kaikissa kyselytutkimuksen vaiheissa on vastauksia käsitelty niitä mitenkään muuttamatta. Aineiston tulokset -osiossa on käytetty paljon suoria sitaatteja kyselyihin saaduista vastauksista pyrkien näin tuomaan mahdollisimman paljon isäryhmään osallistuneiden omia ajatuksia esille.

Ohjaajien ja vankilan toiminnoista vastaavan apulaisjohtajan teemahaastattelut nauhoitettiin. Ohjaajien toisen teemahaastattelun nauhoitus epäonnistui. Onnistuneet nauhoitukset litteroitiin sanasta sanaan word-tiedostoon, jonka jälkeen ne teemoiteltiin ja kerättiin teemojen mukaisesti word-tiedostoihin. Toisen teemahaastattelun nauhoituksen epäonnistuttua opinnäytetyön tekijät koostivat omista muistiinpanoistaan teemahaastattelun runkoa mukailleen yhteenvedon, joka lähetettiin teemahaastatteluun osallistuneille ohjaajille tarkistettavaksi ja kommentoitavaksi. Ohjaajilta saadut kommentit ja muutosehdotukset lisättiin yhteenvedoon, jonka jälkeen se teemoiteltiin ensimmäisen teemahaastattelun tulosten mukaisesti. Teemoittelun jälkeen ohjaajien ja vankilan toiminnoista vastaavan apulaisjohtajan vastaukset kirjattiin opinnäytetyön arvioinnin tulokset -osioon käyttäen tekstissä useita suoria sitaatteja ensimmäisestä teemahaastatteluista sekä apulaisjohtajan haastattelusta.

7 Arvioinnin tulokset

Seuraavaksi esitämme vanhemmuusteemaisen isäryhmän arvioinnin tuottamia tuloksia opinnäytetyön arviointikysymysten mukaisessa järjestyksessä. Aluksi kuvataan isäryhmän lähtökohtia, isäryhmän prosessia ja toiminnan sisältöä ryhmän alusta loppuun sekä esitetään isäryhmän toiminnassa ilmenneitä haasteita ja taitekohtia. Tämän jälkeen kuvataan isäryhmälle asetettuja tavoitteita ja niiden toteutumiseen vaikuttaneita tekijöitä. Seuraavaksi kuvataan isäryhmän tarjoamaa tukea vanhemmuuteen sekä ryhmään osallistuneiden kokemuksia vanhemmuuteen saadusta tuesta isäryhmässä ja vankeusaikana yleensä. Kuvaamme myös isäryhmään osallistuneiden toiveita vanhemmuuden tukemiseen vankeusaikana. Lopuksi kuvaamme isäryhmän kehittämiseen ja isäryhmän tulevaisuuteen liittyviä tuloksia.

Jokaisen teeman alla käsittelemme ohjaajien ja vankilan toiminnoista vastaavan apulaisjohtajan teemahaastatteluissa sekä isäryhmään osallistuneiden kyselyvastauksissa esiin tulleita tuloksia. Kyselylomakkeiden asteikkoihin perustuviin kysymyksiin tulleet vastaukset esitämme frekvenssitaulukoiden avulla ja kyselyjen avoimiin kysymyksiin tulleet vastaukset sekä haastatteluaineiston tuloksia kuvaamme aineistositaattien avulla. Esittelemme kummastakin oh-

jaajille tehdystä haastattelusta esiin nousseita asioita, mutta suoria sitaatteja käytämme vain ensimmäisestä haastattelusta toiseen haastatteluun liittyneiden ongelmien vuoksi. Kaikki ryhmään osallistuneet isät vastasivat alku-, väli- ja loppukyselyihin samoin kuin kaikki ryhmän kolme ohjaajaa olivat mukana kummassakin teemahaastattelussa.

7.1 Vanhemmuusteemaisen isäryhmän prosessi ja siihen liittyvät haasteet

Tässä osiossa kuvaamme vanhemmuusteemaisen isäryhmän prosessia suunnitteluvaiheesta prosessin loppuun ryhmän lähtökohtia, käytännön järjestelyjä ja ryhmäkertojen sisältöä koskevien tulosten kautta. Esitämme sekä isäryhmän onnistumista edistäneitä tekijöitä että isäryhmän toteutukseen liittyneitä haasteita ja prosessin taitekohtia sekä isäryhmään osallistuneiden että ryhmän ohjaajien ja vankilan apulaisjohtajan näkökulmasta.

Ryhmän ohjaajat pitivät tärkeänä sitä, että tällainen vanhemmuusteemainen isäryhmä on selkeä prosessi, jolla on strukturoitu alku, sisältö ja päätös. Vanhemmuus ja sen käsittely vankilassa on ohjaajien mukaan haurasta ja sitä tulee tukea tiiviisti tarpeeksi tiheällä aikataululla. Siksi ohjaajat päätyivät siihen, että ryhmä kokoontuu kerran viikossa yhteensä kahdeksan kertaa sekä lisäksi kahden isä-lapsitapaamisen muodossa. Näin isäryhmän kokonaisprosessin kesto oli yhteensä noin kaksi kuukautta ja tällaiseen ajanjaksoon on ohjaajien mukaan mahdollista hyvin sitoutua.

”No se mitä mä taas oon tällasii vetäny niin mä oon vetäny aina kerran viikossa, koska... mä koen, et siihen saadaan se prosessinomaisuus niinku vahvemmin, et sit jos ois pidempi aika niin... Vankilahan kuitenkin omalla tavallaan pyörii niitten omien settien ympärillä, et siihen tulis aika pitkä jos ois vaikka kahen viikon välein. Niin mä nään et se on liian pitkä ja se katkaiseis sitä niinku kuitenkin kohtuullisen haurasta... semmosta yhtenäisyyttä siinä.”

”...vankien sitoutuminen siihen ryhmään. Että jos se on kovin pitkä, useita kuukausia kestävä se aika niin... Aina tulee sitä ’olenko valmis sitoutumaan näin pitkäksi aikaa johonkin toimintaan’. Et tässä se on kuitenkin aika napakka toi aika, mitä siit tulee, pari kuukautta. Et se on kuitenkin semmonen, lähes kuka tahansa voi sanoo, niinku suunnitella elämänsä pari kuukautta eteenpäin ja miettiä et sen ajan voi varata tätä asiaa varten.”

”Mä ajattelen tossa, että on se sitten vankilassa tai vapaudessa, niin miten me sitoudutaan niinku pidempään prosessiin. Onhan muitakin kursseja minne ihmiset lähtee... niinku että, et jotenki se tiiviys.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

7.1.1 Isäryhmän muodostaminen ja osallistujien rekrytointi

Isäryhmän muodostaminen Riihimäen vankilaan toteutettiin suunnitellusti ja kaikki ryhmään mukaan halunneet vangit haastateltiin ennen ryhmän alkua. Yhteensä ryhmän ohjaajat haas-

tattelivat kaksitoista vankia, joista seitsemän tuli mukaan ryhmään. Haastattelut kestivät kahdestakymmenestä minuutista puoleen tuntiin ja kaikki haastattelut pidettiin saman päivän aikana. Tiedon haastatteluista vangit olivat saaneet isäryhmä-mainoksista, joita vankilan sosiaalityöntekijä oli laittanut vankilan osastoille esille.

”Kakstoista joo, jotka kaikki yhtenä päivänä aamusta iltaan putkeen haastatettiin.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Haastatteluissa haluttiin ennen kaikkea selvittää vangin tarvetta vanhemmuuden tukemiseen ja isäryhmään osallistumiseen. Ohjaajien mukaan osa haastatelluista kertoikin heti, etteivät välttämättä koe itsellään olevan niin suurta tarvetta päästä ryhmään mukaan kuin ehkä joku toinen vanki. Isäryhmän osallistujille oli tuen tarpeen lisäksi asetettu muutamia muita ennalta sovittuja kriteerejä ryhmään pääsemiseksi. Ryhmästä haluttiin esimerkiksi rajat pois vangit, joiden lapset eivät ole tietoisia isän vankilassa olosta.

”Ehkä siinä päällimmäisenä oli kuitenkin sitte semmonen niinku tarvelähtöisyys, mä ajattelen, että ne mitkä vahvimmin siinä kuitenkin argumentoi sen puolesta, että tää ois niinku tärkeä.”

”Et sithän siinä oli joitaki semmosii miehii, jotka jäikin sitte ohi, että ne toi jo siinä ilmi, että... ’jos siellä on semmosiaki kavereita, jotka tätä enemmän tarvii, niin mä voin sitte jäädä pois’. Niin siinä kyllä aika rehellisesti käytiin sit se keskustelu, että no kun sä kerran näin avoimesti sanot ja tässä on näin paljon näitä miehiä, jotka olis ehkä menos ensisijasemmin.”

”Ne isät, jotka olivat ’hoidossa’ tai ’työkeikalla’ tai jotain muulla eli lapsille... ei oltu kerrottu, et se on vankilassa. Niin se oli yks kriteeri, et se piti niinku reilusti... tietää se. Sitten oli... No, se liitty tähän että oli sovittu esimerkiks lapsen äidin kanssa, että... lasta ei tuoda vankilaan tai ei kerrota, että on vankilassa ja näin.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Myös isäryhmään osallistuvien vankien lasten ikärajaa mietittiin ennen ryhmätoiminnan aloittamista. Osallistujien lapsille ei haluttu asettaa tiukkaa ikärajaa, mutta edellytyksenä ryhmään osallistumiselle pidettiin sitä, että lapsi on sen ikäinen, että voi tulla tapaamaan isää vankilaan ilman äitiä. Ohjaajat olivat myös ajatelleet, ettei ole tarkoituksenmukaista, jos ryhmään osallistujilla on ainoastaan teini-ikäisiä jo ylittäneitä lapsia, mutta tästä syystä ei kehtänyt haastatelluista tarvinnut rajata pois. Yksi haastatelluista oli myös perunut osallistumisensa itse.

”Ja sitten myöskin että jollain oli niin pieni se lapsi tavallaan, että ei ois voinutulla näihin tapaamisiin ilman äitiä.”

”Sit sitä... yläikärajan ylitystä ei oikeestaan tullukaan, et sitähan me etukäteen puhuttiin myöski, että jos on reippaasti yli ton teini-iän tai tommonen niin se ehkä on niinku hankalaa, et on nelivuotiaita, kolmivuotiaita ja sitten ois kaksikymppisiä tai näin.”

”Niin oli yks, yks joka ois ollu potentiaalinen, hän sit peru tosiaan itse.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Isäryhmän osallistujien rekrytoinnissa ryhmän ohjaajat olivat pohtineet myös, olisiko kaikilla ryhmään osallistuvilla syytä olla samankaltainen perhetilanne. Isäryhmän suunnitteluvaiheessa ohjaajat päätyivät siihen, ettei tällaiseen ole tarvetta, sillä isyys ei ole tilannesidonnaista.

”Ja tätähän me pohdittiin etukäteenkin, että millasia näitten perheitten tulis olla. Tulisko näitten olla kaikkien ydin... et niil on ydinperhe... Että on se parisuhde voimassa tai näin. Mut et me ollaan nähty tässä, et sillä ei oo merkitystä. Että voi olla hyvinki erilaisista tilanteista että... Kuitenki sä olet se isä ja vanhempi, on se tilanne mikä tahansa.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Kaiken kaikkiaan syyt muutamien haastateltujen ryhmän ulkopuolelle jäämisen olivat ryhmän ohjaajien mielestä melko itsestään selviä, eivätkä haastatteluvalinnat aiheuttaneet ulkopuolelle jääneissä pettymyksiä. Yksi vanki kertoi jälkikäteen olleensa tulossa haastatteluun, mutta oli muun menon vuoksi joutunut jäämään siitä pois. Tämä oli jälkikäteen harmittanut vankia, mutta tämän tullessa ilmi oli isäryhmä kokoontunut jo kaksi kertaa eikä uutta osallistujaa voitu ottaa enää mukaan. Tärkein ryhmään valikoituneita isiä yhdistävä tekijä oli ohjaajien mielestä kiinnostus omia lapsia ja heidän hyvinvointiaan kohtaan.

”Oli tavallaan aika, loppuviimein sit aika itsestään selviä sit ne syyt että ketkä rajautu ulkopuolelle, että. Eikä se, käsittääkseni se ei oo aiheuttanu mitään kauheesti jälki... Et ihmiset on ihan tyytyny niihin, niihin ratkasuihin.”

”Ainoastaan yksi oli sit semmonen, joka vähä rutis jälkikäteen, että oli ollu jossain sairasteikalla silloin meidän... haastattelupäivänä. Mutta sitte toisaalta ku ryhmä oli jo kaks kertaa kokoontunut, nii me ei voitu enää siinä vaiheessa... Me katsottiin, että on ryhmäytyne jo sen verran, et me ei enää voida ottaa täs kohtaa mukaan.”

”... se mikä nimittäjäks ehkä täs meidän ryhmässä nousi et, jos on kuitenkin selasia miehiä, jotka kaikki on kiinnostuneita niitten lapsista ja hyvinvoinnista. Ja kukin niinku voimiensa ja taitojensa mukaan siihen panostaa, että ei niinkään nää tällaset muut.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Ohjaajien mielestä oli tärkeää suunnitella ryhmän sisältö ja myös ryhmään osallistujia koskevat kriteerit etukäteen ja tehdä ryhmän toimintaa koskeva sopimus. Alun perin sopimuksen

tekoa ei ollut määritelty ryhmän toiminnan edellytykseksi, mutta lopulta sen koettiin helpottavan yhteistyötä. Myös ryhmän sisäisten pelisääntöjen määrittely koettiin tärkeäksi ja ohjaajien mukaan ne sisäistettiin ryhmässä hyvin. Isäryhmän pelisäännöt määriteltiin ryhmän kesken heti toiminnan alussa. Säännöiksi sovittiin toisten kunnioittaminen sekä se, että ryhmän asioita ei puhuta eteenpäin.

”Se on mun mielest aina tämmösessä työssä se, hyvin suunniteltu on puoliks tehty... Alun perinhän me ei ajateltu edes sitä, et mitään sen isompaa sopimustakaan tehdä vankilan kans, mut sittenhän mä kuitenkin tein sen sopimus-pohjan. Ja koska mä aattelin, et loppupeleis sekkin on hyvä, että ne on sitten ihan niinku sovittu ja tota on virallinen soppari siitä.”

”... jälkeinpäin ne [pelisäännöt] ei oo millään tavalla nousu esille. Että ne on varmaan menny sillee hyvin... Hyvin sisäistettyjä ja ne on syntyny tota semmoksiksi niinku aidoiksi ja luonnollisiksi menettelytavoiksi.”

”Pelisäännöt muodostu tosi helposti. Kunnioitan toisia ja toisten perheitä ja...”

”Sit se oli justiin tää mikä keskustelu siin käytiin, et eiköhän nää hommat mitä täällä puhutaan, niin pysy tässä ryhmässä, et ei näistä niinku huudella muual-la.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

7.1.2 Isäryhmän lähtökohdat

Alkukyselyssä kysyttiin isäryhmään osallistuneiden taustatietoja, kuten vastaajien ikää, lasten lukumäärää ja ikää sekä sitä, missä vastaajan lapset asuvat. Alkukyselyssä kysyttiin myös, ovatko vastaajat lastensa huoltajia. Isäryhmään osallistuneet olivat iältään 28-vuotiaasta 42-vuotiaaseen ja osallistujien keski-ikä ryhmässä oli 35 vuotta. Vastaajien lapset asuivat joko äitinsä luona, sukulaissijoituksessa, lastenkodissa tai muussa lastensuojelulaitoksessa tai omassa asunnossa. Suurin osa vastaajista oli kaikkien tai osan lastensa huoltaja. Alkukyselyyn tulleista vastauksista selvisi myös, että jokaisella vastaajalla oli vähintään yksi ja enintään kuusi lasta, jotka olivat iältään 1 ½-vuotiaasta 22-vuotiaaseen. Lapsiaan isäryhmään osallistuneet tapasivat viikoittain, muutaman kerran kuussa tai harvemmin, niin usein kuin saavat perhetapaamisia tai pystyivät tapaamaan.

”Niin usein kuin pystyn”

”... nuorempaa joka viikonloppu”

”Tällä hetkellä niin usein kuin perhetapaamisia saa”

(Alkukysely isäryhmään osallistuneille)

Alkukyselyssä kysyttiin myös vastaajien syitä ryhmään hakeutumiseen sekä sitä, kuinka usein ja millä tavoin vastaajat pitävät lapsiinsa yhteyttä. Vastaajat kertoivat alkukyselyyn tulleissa vastauksissa pitävänsä yhteyttä lapsiinsa puhelimitse, postitse sekä tapaamisissa joka päivä, viikoittain tai muutaman kerran puolessa vuodessa. Vastaajat kertoivat hakeutuneensa ryhmään, koska halusivat olla parempia isiä, tavataksaan lapsiaan useammin ja pidemmän aikaa kerralla, oppiakseen lisää vanhemmuudesta ja vahvistaakseen isyyttään.

”Haluan olla parempi isä.”

”Haluan oppia enemmän vanhemmuudesta ja tavata tyttärtäni enemmän.”

”Sitten heräsi ajatus omasta siteestä isyyteen, totesin, että siinä on parannettavaa. Ehkä uudet näkökulmat ja ajatukset vahvistavat suhdettani isyyteen.”

(Alkukysely isäryhmään osallistuneille)

Vankilan yhteydenpitokäytännöt tulivat esille myös ohjaajia haastateltaessa. Isäryhmään osallistuneiden vanki-isien yhteydenpito lapsiin ja perheisiin sekä tapaamisten että puheluiden ja kirjeiden osalta oli yksilöllistä ja vaihtelevaa. Tähän on isäryhmän ohjaajien mukaan useita syitä, kuten esimerkiksi pitkät välimatkat lapsen kotoa vankilaan sekä lapsen huostaanotto.

”Siis ne jotka harvemmin tapaa, niin yks syy on se, et on pitkä matka, kallis matka... Sanotaan et yhden kohdalla, et on tää lastensuojelu kun se on huostaanotettu lapsi... Siin on ollut se yhteydenpito sen takia vähän erityyppistä kun tämmöseen siviiliperheeseen...”

”Siinäkin on kaks seikkaa. Toinen on, et kuinka paljon rahaa on käyttää niihin puheluihin. Toisille se on ongelma, et niit täytyy säännöstellä tai käyttää harkiten sitä puhelinaikaa ja toisille ei. Ja sit se toinen asia on, et lapsen iästä ja siitä mitä hän tekee siviilissä niin... se soittoaika saattaa olla semmonen, et hän ei saa koskaan lasta kiinni muuta kun viikonloppuna.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Siihen, kuinka usein ryhmään osallistuneet isät tapaavat lapsiaan, vaikuttaa ryhmän ohjaajien mukaan myös puolisoiden aktiivisuus lasten tuomisessa tapaamisiin. Tapaamisiin saattaa vaikuttaa myös isän ja lapsen äidin keskinäinen suhde; parisuhteessa olevat vanhemmat saattavat tuoda lapsia useammin tapaamisiin kuin entiset puoliset.

”Niihin viikonlopputapaamisiin sit se, et sittenhän siellä on jollakin niin aktiiviset puoliset, et ne tuo joka viikonloppu pleksitapaamiseenkin... Sit jos se [parisuhde] on takanapäin jo niin saattaa olla, et se motivaatio tällä lähihuoltajalla tai äidillä, äidillähän nyt tavallisesti, on paljon matalampi...”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Toisessa teemahaastattelussa isäryhmän ohjaajat kertoivat, että ryhmässä vallitsi osallistujien kesken luottamuksellinen ilmapiiri jo heti toiminnan alussa, mutta tämä syveni entisestään toiminnan edetessä. Jotkut isät olivat ryhmissä hiljaisempia kuin toiset, mikä saattoi ohjaajien mielestä kertoa siitä, että erityisesti omista tunteista puhuminen on vangeille usein haastavaa. Moni saattaa ikään kuin tietoisesti haudata tunteensa vankeusaikana, koska ei pysty tai halua niitä siellä käsitellä, etenkin muiden kuullen. Erityisen haastavaa osallistujille oli ollut ymmärtää kateuden tunteminen omaa lasta kohtaan ja tämä teema oli vaatinut paljon avaimista ohjaajilta. Ryhmään osallistuneita isiä yhdisti ohjaajien mielestä kunnioitus ryhmän aihetta kohtaan. Isäryhmä ja isyys koettiin hyvin konkreettisiksi asioiksi, joihin haluttiin paneutua. Isyys myös on asia, jonka jokainen isä määrittelee itse ja tämä on varmasti helpottanut ryhmään hakeutumista. Esimerkiksi päihdeongelma määritellään oman itsen ulkopuolelta, minkä vuoksi sen käsittely ei ole aina kovin luontevaa eikä sen hoitoon haluta välttämättä panostaa.

Riihimäen vankilan toiminnasta ja toiminnoista vastaava apulaisjohtaja ja vankilan henkilökuntaan kuuluvat ohjaajat kiinnostuivat vanhemmuusteemaisen isäryhmän toteuttamisesta Riihimäen vankilassa, koska he kokivat tällaisen pidempiaikaisen ”syventymisen” aiheeseen olevan vankeusrangaistusta suorittaville hyödyllistä. Osallistujaehdokkaiksi valittiin sellaisia vanki-isiä, jotka osoittivat jo ennen ryhmää kiinnostusta perhesuhteiden ja yhteydenpidon ylläpitoon ja hakivat perhetapaamisia ja poistumislupia perhesyihin vedoten. Ryhmälle nähtiin myös selkeä perusteltu tarve, koska vankilan on tarkoitus ”palauttaa” vankeusrangaistusta suorittavat ulos paremmassa kunnossa kuin he olivat vankeusrangaistuksen alkaessa.

”Mä ainakin lämpenin tälle ajatukselle ja kyllä lämpeni kaikki muutkin ohjaajat yhtälailla. Että me voitais kokeilla tämmöstä pidempiaikasta niinkun syventymistä aiheeseen, ettei tarvii keskustella siitä, et tuliko se tota noin poika tai tytär nyt mieleen, kun tässä linnaan jouduttiin...”

”...et kootaan semmonen joukko joka niinkun on osottanutkin itse asiassa haluamalla perhetapaamisiin, haluamalla saatetuille luvulle ja noin pois päin. Osottanut mielenkiintoa niinku perheyhteyksien ylläpitoon”

”...seki on laissa määritelty, et meidän pitäis palauttaa kaveri paremmassa kunnossa ulos ku mitä oli sisään tullessa.”

(Apulaisjohtajan haastattelu)

7.1.3 Vanhemmuusteemaisen isäryhmän ohjaaminen

Vanhemmuusteemaisen isäryhmän ohjaajia oli kolme, joista kaksi on ohjannut samantyyppisiä ryhmiä ennenkin yhdessä. Tästä syystä oli luontevaa, että aiemmin yhdessä työskennelleet ohjaajat ottivat ryhmässä aktiivisemmän roolin ja kolmas ohjaaja saattoi aluksi seurata ryhmän toimintaa sivummalta. Yksi ohjaajista oli ryhmästä poissa ryhmän alkuvaiheessa, mutta

tämän ei koettu häirinneen ryhmän ohjaamista tai toimintaa. Ohjaajien mukaan erityisesti se, että yksi ohjaajista työskenteli vankilassa, toi ryhmään arvokasta tietoa.

”Mä olin kaks viikkoo pois sen takia sitte lomalla ja mä oon ollu pikkasen niinku toispuoleisesti tässä mukana.”

”Emmä, emmä sanois, et se [ohjaajan poissaolo] on mitenkään häirinny. Niinku meil ei oo semmost kokemusta, et se on ollu häiritsevää ja tota se on ollu niinku täs tilanteessa täysin ymmärrettävää.”

”Alun perin varmaan me aateltiin, et niinku joka tapauksessa aluks seurailis, koska me ollaan tehty työtä enemmänki jo yhdessä ja vedetty ja ohjattu.”

”Saadaan mekin tavallaan sitä arvokasta tietoa, et miten niinku vankilan työntekijä, pitkän linjan työntekijä, nyt näkee tän ja näin. Et se on sinälläänkin meille arvokasta.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Ryhmän ohjaajista Kritsin lapsi- ja perhetyön koordinaattori Tarja Sassilla oli isäryhmän ohjaamisessa ”päävastuu” ja kenties aktiivisin rooli, sillä hänellä on vanhemmuusteemaisten ryhmien ohjaamisesta runsaasti kokemusta. Työnjako ohjaajien kesken oli muodostunut luontevasti ilman suurempia valmisteluja ja ohjaajat olivat pyrkineet olemaan ryhmässä avoimia ja läsnä. Ohjaajien keskinäinen luottamus toistensa ammattitaitoa ja kokemusta kohtaan on edesauttanut yhteistyötä ja työnjakoa.

”Ja sitte tietysti ehkä mulla (Sassilla) on ollut se vahvempi rooli siinä mielessä, että mä oon niin paljon tätä tehny. Niin se on silleen niinku muovautunu, mutta meillä menee sillee kohtuu jouhevasti... Et meil ei ollu mitään pitkän linjan valmisteluja. Et me myös ite yritetään olla hyvin avoimena ja läsnä jotenki siinä tilanteessa.”

”Me ollaan ammatilaisia kaikki ja meillä on kuitenkin paljon sitä asiakastyön kohtaamista. Että luotetaan siihen, että havainnoidaan siinä, et mikä olis semmonen kohta, et mäkin voin tähän ottaa kantaa.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Olennaista ohjaajien työssä on isäryhmässä ollut keskusteluun osallistuminen. Vankilan ulkopuolelta tulleet ohjaajat olisivat voineet ohjata ryhmää myös kahdestaan, mutta vankilan työntekijän mukana olo helpotti tiedonkulkua sekä toi ryhmään uutta näkökulmaa.

”... keskusteluun kaikki osallistuu ja se on jotenki tärkeä... Ei se, et kuka nyt jonkun jutun vaikka ottaa vastuulleen, niinku vetääkseen sen, vaan se, et kaikki osallistuu... siihen keskusteluun ja näkökulmien herättelyyn.”

”Me oltas varmaan voitu pitää se kahdestaan, mut mä aattelen, et me saadaan sillä, et Veikko (Sokka) on mukana, tiedonkulku ja kaikki jotenki se vankilan

näkökulma tulee ihan erilailla. Ja tietty yks näkökulma aina asioihin lisää, joka tapaukses niihin keskusteluihin, niin se on must arvokasta.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Ohjaajat olivat myös miettineet ennen ryhmätoiminnan alkua, kuinka vangit suhtautuvat siihen, että ohjaajia on kolme. Pohdittiin, kokevatko isät, että ohjaajat toimivat ”rintamana” osallistujia vastaan, mutta tällaista ongelmaa ei ryhmässä ilmennyt. Ohjaajien kokemus oli, että ohjaajat ja isät ovat kaikki ryhmässä yhdessä keskustelemassa asioista erottelematta sen tarkemmin kuka on ohjaaja ja kuka osallistuja.

”Tämmöstä ongelmaa mä en oo ollu yhtään aistivinani, että siel ois tullu sel- lasta, et ’teit on liikaa’ tai ’teit on tämmönen rintama siellä vyöryttämässä’. Must tuntuu, et ne ei ees kauheesti laske, et kuka on mikäki. Et me kaikki istu- taan saman pöydän ääressä.”

”Lähtökohta tässä ryhmätoiminnassa on se, et me ollaan kaikki tässä ihmisinä niinku yhdessä pohtimassa näitä asioita.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

7.1.4 Isäryhmän käytännön järjestelyt

Välikyselyssä isäryhmään osallistuneilta kysyttiin väittämien muodossa heidän mielipiteitään isäryhmän käytännön järjestelyistä ja ryhmissä toistuvista käytännöistä. Käytännön järjeste- lyistä kysyttiin esimerkiksi ryhmäkoon ja ryhmän tapaamistilan sopivuudesta ryhmätoiminnal- le. Ryhmissä toistuviin käytäntöihin liittyen kartoitettiin esimerkiksi vastaajien kokemuksia heidän omasta osallistumisestaan ryhmätoimintaan sekä ryhmäkertojen alussa tehtävän tun- nesäätilaharjoituksen käytettävyydestä omien tunteiden ja ajatusten puhumisen apuna.

	Täysin eri mieltä (1)	Osittain eri mieltä (2)	Ei samaa eikä eri mieltä (3)	Osittain samaa mieltä (4)	Täysin samaa mieltä (5)	Keskiarvo -
Sain haastattelussa riittävästi tietoa isäryhmästä.	-	-	-	5	2	4,3
Ryhmän tapaamistilat olivat toimivat	-	-	-	3	4	4,6
Ryhmän kokoontumisaika on ollut sopivan pituinen.	-	1	-	2	4	4,3
Ryhmissä on pidetty riittävästi taukoja.	-	-	-	1	6	4,9
Ryhmän koko on sopiva.	-	-	-	1	6	4,9
Alkukyselyyn oli helppo vastata	-	-	1	3	3	4,3

Taulukko 3: Välikyselyn käytännön järjestelyjä koskeviin kysymyksiin tulleet vastaukset

Taulukossa 3 on esitetty vastaajien isäryhmän käytännön järjestelyjä koskeviin kysymyksiin antamat vastaukset frekvensseinä ja lisäksi taulukosta näkyy vastausten numeerinen keskiarvo. Taulukosta on nähtävillä, että kaikkien käytännön järjestelyihin liittyvien kysymysten vastausten keskiarvo on yli neljä, eli suurin osa vastaajista on osittain tai täysin samaa mieltä väittämien kanssa. Suurin osa vastaajista kokee esimerkiksi, että ryhmissä pidetään riittävästi taukoja ja että ryhmän koko oli sopiva.

	Täysin eri mieltä (1)	Osittain eri mieltä (2)	Ei samaa eikä eri mieltä (3)	Osittain samaa mieltä (4)	Täysin samaa mieltä (5)	Keskiarvo -
Tunnesäätiharjoitus auttoi minua puhumaan omista tunteistani ja ajatuksistani muulle ryhmälle	-	2	3	-	2	3,3
Olen tyytyväinen omaan työskentelyyni ryhmäkerroilla.	-	-	2	5	-	3,7
Fiiliskierros on hyvä tapa päättää ryhmäkerta.	-	1	1	2	3	4,0

Taulukko 4: Välikyselyn toistuvia käytäntöjä koskeviin kysymyksiin tulleet vastaukset

Välikyselyssä kysyttiin myös isäryhmässä toistuvista käytännöistä väittämien muodossa. Taulukossa 4 on esitetty vastaajien vastaukset frekvensseinä ja lisäksi taulukosta on nähtävillä vastausten numeerinen keskiarvo. Ryhmissä toistuvista käytännöistä fiiliskierros oli saanut eniten ”täysin samaa mieltä” -vastauksia ja omaa työskentelyä koskeva väittämä eniten ”osittain samaa mieltä” -vastauksia. Tunnesäätiharjoitus sen sijaan oli saanut eniten ”osittain eri mieltä” sekä ”ei eri eikä samaa mieltä” -vastauksia.

Isäryhmän toteuttaminen ryhmätyöskentelynä oli loppukyselyyn tulleiden vastausten mukaan koettu hyväksi ja opettavaiseksi kokemukseksi. Painavien ja tärkeiden kokemusten kuuleminen oli myös tuotu esiin ryhmätyöskentelyn hyvänä puolenä. Vastaaajien mukaan ryhmätyöskentelyssä ei ole mitään huonoa niin kauan kun kaikki ryhmäläiset ovat toiminnassa mukana. Huonoksi puoleksi ryhmätyöskentelyssä koettiin vaikeus puhua omista asioista oman ”huonon juttelutaidon” vuoksi. Isäryhmää verrattiin myös koulunkäyntiin vankilassa, mistä isäryhmä eroaa positiivisesti ”häiriköiden” puuttumisen vuoksi.

”Saa kuulla painavia ja tärkeitä kokemuksia muilta...”

”Olen huono juttelemaan omista asioistani.”

”Jos ryhmässä on kaikki isät tosissaan mukana, ei ole ryhmätyössä mitään vikaa. Käyn täällä koulua, siellä on ihan eri meininki, välillä ei jaksa katsoa häiriköitä.”

(Loppukysely isäryhmään osallistujille)

Käytännön järjestelyjen toimivuus oli yhtenä teemana myös isäryhmän ohjaajien teemahaastatteluissa. Kaiken kaikkiaan ohjaajat kokivat käytännön järjestelyjen onnistuneen hyvin, eikä niihin liittynyt merkittäviä haasteita ensimmäisen lapsitapaamisen järjestelyjä lukuun ottamatta. Isäryhmän käytössä ollut luokkatila sekä ryhmän kesto toimivat ohjaajien mielestä hyvin. Riihimäen vankilassa on ennenkin järjestetty paljon erilaisia ryhmiä, mutta tämänmuotoista isä-lapsitapaamista ei ennen ole järjestetty.

”Käytännön järjestelyt on toiminu ihan hyvin, että me oltiin katottu ne etukäteen... No meil on pieni luokkatila, mutta meil on tiivis tunnelma ja me todettiin et se toimii... ihan mainiosti.”

”Ryhmän kesto on ollu ihan niinku hyvä. Et me ollaan aika monella kertaa lopetettu sillai vähän ikään kun keskenki, mut toisaalta hyvä, et sitä asiaa on riittäny.”

”Ryhmien osalta sitä on harjoteltu niin monta vuotta, et se menee sillä tavalla ku täs vankilassa menee... Et siin on ne samat ongelmat, mitkä on aina ennenkin ollu ja... samat helppoudet, mitkä on ollu ennenki. Mut sitte tossa isä-lapsitapaamisessa, mikä oli ainutkertanen tapahtuma niin siinä näky sit jo, ettei oo tämmöstä rutiinia ja tämmöstä, et ’on ennenki toimittu näin tyyliin’, että siin oli vähän hakemista.”

”Se [ensimmäinen lapsitapaaminen] on semmonen asia, mikä voi toki näkyä niinku miesten vastauksissaki just, että sitä ei ollu ennen järjestetty ja siinä oli niinku hakemista.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Isäryhmän ohjaajat kokivat hyväksi toimintatavaksi myös sen, että ryhmä kokoontui nimenomaan kerran viikossa. Vaikka vankiloissa toimii usein ryhmiä, jotka kokoontuvat useampana

päivänä viikossa, oli tällainen rytmi toimiva juuri tässä ryhmässä. Ohjaajat kokivat myös, että tällaisella aikataululla ryhmän kokonaiskesto, noin kahdeksan viikkoa, oli sopiva ja siihen on osallistujien ollut helppo sitoutua. Samoin ryhmäkertojen pituus, puolitoista tuntia, koettiin pääsääntöisesti riittäväksi.

”Ja varsinki tämmösen uuden toimintamuodon kohalla niin itse ajattelee et tää on niinku hyvä aika. Eikä mun mielestä ainakaan ryhmässä miehet oo tuoneet sitä esille, että pitäs olla väljempi.”

”Nii en mäkää kyllä pidentäs tota ryhmäkertojen väliä. Tavallaan kahessa viikossa unohtaa jo aika paljon... Nyt se on ikään kuin koko ajan tavallaan mielen päällä ja muistissa, et mitä me ollaan tehty. Et kahen viikon päästä sitä joutuu iteki muistelee, et mitäs siinä tapahtu.”

”Vankilassa on aika paljon semmosia, jotka kokoontuu kaks tai kolme kertaa viikossa, kurseja... Mutta tässä tää sisältö on ehkä semmonen, et on hyvä olla näitä välipäiviä ja miettimisaikoja... Et sit jos ois kahdeksan tai kymmenen kertaa, kokoontus näin tiiviisti niin sit se loppus joko kauheen nopeesti... tai sit jos niit kertoja ois vaan paljon enemmän niin siinä ehkä jäis semmonen oma työskentely vähän ohuemmaksi.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Käytännön järjestelyissä isäryhmän ensimmäinen haaste oli ollut ensimmäisen isälapsitapaamisen aloituksen viivästyminen ja tiukka turvatarkastus. Nämä olivat kuitenkin isäryhmän ohjaajista ja isäryhmään osallistuneista vangeista riippumattomia asioita. Ohjaajat keskustelivat asiasta tapaamisen jälkeen vankilan apulaisjohtajan kanssa ja tapaaminen onnistui haasteista huolimatta hyvin.

”Ne on asioita, joille me ei voida mitään ja ne on niinku olemassa olevia, mut niistä on käyty rakentavassa hengessä hyvää keskustelua että... Katotaan miten niille käy, että on olemassa minun mielestä niinku tietyt rakenteet ja kaikkeen ei voida vaikuttaa... Tärkeintä on kuitenkin, että niistä rakenteista huolimatta, jotka joskus on tiukkoja, niin voidaan toimia... voidaan tehdä ja voidaan pitää ryhmää. Niin se on tärkeä näkökulma.”

”Siis se oli heistä riippumaton ja vankilan järjestyksestä riippuvainen myöhästyminen.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Myös toisessa ryhmän ohjaajien teemahaastattelussa nousi esiin isäryhmän käytännön järjestelyihin liittyviä asioita. Ryhmän käytössä olleet tilat oli koettu sopiviksi ryhmätoiminnalle. Ne ovat olleet sopivan kokoiset, eivät liian isot, jolloin keskustelun intiimiys voisi kärsiä. Tila oli intiimi, mutta se mahdollisti sen, että kaikki ryhmään osallistuneet ja ryhmän ohjaajat saattoivat istua saman pöydän ääressä ja keskustelu vanhemmuudesta pääsi syvenemään. Myös käytössä ollut aika, ryhmän aikataulut ja isä-lapsitapaamisten ajankohdat on koettu

ohjaajien näkökulmasta hyväksi. Ryhmäkerroissa koettiin onnistuneeksi myös ”päivän polttavien” aiheiden käsittely ja niihin reagointi ryhmäläisten toiveiden mukaan. Ryhmätoiminnan koettiin olleen joustavaa ja inhimillistä ja tätä pidettiin tärkeänä myös tulevaa toimintaa silmällä pitäen. Ohjaajan on tärkeä kuulla ryhmään osallistujia ja joustaa toiminnassa osallistujien tarpeiden mukaan.

Ohjaajat olivat kokeneet myös ryhmän koon sopivaksi keskustelujen kannalta. Ulkopuoliset ohjaajat auttoivat käsittelemään vankilan ulkopuolisia asioita. Ulkopuolisten naisohjaajien vuoksi ryhmäläiset lähtivät myös hyvin mukaan erilaisiin toimintoihin ryhmässä. Vankilan ohjaaja koki, että ulkopuolisille ohjaajille ryhmäläiset antoivat ”luvan” tehdä erilaisia ja uusia asioita ohjauksen suhteen. Toisaalta vankilan työntekijän mukana olo varmisti sen, että käytännön järjestelyt vankilassa toimivat jouhevasti ja toisaalta näin varmistettiin myös, että tieto ryhmän toiminnasta sekä saatu kokemus jäävät myös vankilaan toiminnan päättymisen jälkeen.

7.1.5 Ryhmäkertojen sisältö

Isäryhmän kokoontumiskerroille ohjaajat olivat suunnitelleet teemat hyvissä ajoin ennen ryhmän alkua. Perusstrukturi kokoontumiskerroille oli suunniteltu niin, että jokaisella kerralla käsitellään alkutunnelmat ja puretaan edelliskerran välitehtävä, jonka jälkeen siirrytään sen kerran teemaan ja lopuksi päätetään ryhmäkerta.

”Siin on alkutunnelmat ja sitte niinku edelliskerran tehtävän purku ja sitten sen kerran teema ja sit pitää olla vielä päättäminen. Et tämmösen perusstruktuurin kannaltahan se... päädyttiin siihen.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Välikyseilyssä kartoitettiin vastaajien ajatuksia neljästä ensimmäisestä ryhmäkerrasta sekä ensimmäisestä lapsitapaamisesta. Lapsitapaamiseen liittyviä tuloksia käsitellään tarkemmin jäljempänä omassa luvussa. Ensimmäisellä ryhmäkerralla aiheena oli tutustuminen ja se oli herättänyt vastaajissa positiivisia ajatuksia ja paljon odotuksia. Ryhmän oli koettu tuovan elämään positiivisuutta ja ryhmän vetäjien koettiin tietävän mistä puhuivat ja olevan alansa parhaita. Ryhmäkerralla oli opittu avoimuutta ja erilaisia näkemyksiä vanhemmuudesta ja sen olemassa olon koettiin olevan hienoa, sillä vankilassa kaivataan enemmän perhetyötä.

”Positiivisia ajatuksia ja paljon odotuksia. Opin ryhmätyötä ja avoimuutta ja erilaisia näkemyksiä vanhemmuudesta”

”Kiva porukka oli saatu kokoon mutta ryhmän vetäjät olivat/ovat alansa parhaita ja tietävät mistä puhuvat.”

”Ajattelu, että oli hienoa että tällainen ryhmä järjestyy sillä kaipaen enemmän perhetyötä vankiloihin. En oppinut mitään uutta”

(Välilyksely isäryhmään osallistuneille)

Toisella ryhmäkerralla aiheena oli vankeuteen liittyvät asiat ja ryhmän oli koettu tällä kerralla pikku hiljaa muodostuvan ja asettuvan. Ryhmäkerta oli herättänyt hyviä ajatuksia, enemmän luottamusta ja toivoa sekä ”tosi hyvää fiilistä”. Ryhmäkerta oli myös herättänyt vastaajissa ajatuksen siitä, että he eivät ole vain vankeja vaan myös hyviä isiä. Vastaajat olivat oppineet uutta myös lasten näkökulmasta ja ryhmässä toimimisesta. Toisella ryhmäkerralla oli katsottu Emilia-dvd, joka oli antanut vastaajille paremman kuvan lapsen ajattelusta ja näkökulmasta sekä siitä, kuinka lapsi kokee vanhemman vankila-ajan. Emilia-dvd oli myös saanut vastaajat pohtimaan kipeitä seikkoja, kuten omia valintoja vanhemmuuden suhteen.

”Jokainen kerta on tuonut enemmän luottamusta. Ja toivoa, että me ei olla pelkkiä vankeja vaan myös hyviä isiä, täs maailmas.”

”Antoi paremman kuvan lapsen ajattelusta ja lapsen näkökulmasta katsottuna. Hyvä DVD.”

”Sai minut miettimään kipeitä seikkoja, valintojeni - vanhemmuuteni suhteen.”

”Miten lapsi kokee vanhemman vankeuden”

(Välilyksely isäryhmään osallistuneille)

Kolmannen ryhmäkerran aiheena oli päihteiden niiden vaikutus vanhemmuuteen. Vastaajien mukaan ryhmään oli ollut mukava tulla, koska oli jo valmiiksi tiennyt mitä odottaa. Kolmannella ryhmäkerralla vastaajat kertoivat oppineensa vanhempien monenlaisista ongelmista, joista joihinkin oli pystytty samaistumaan, joihinkin ei. Ryhmäkerta oli lisännyt päättävyyttä pyrkiä turvaamaan lapsen taloudellinen tulevaisuus ja saanut ajattelemaan asioita, joita aiemmin ei oltu ajateltu. Vastaajien mielestä vastaava ryhmä pitäisi saada kaikkiin Suomen vankiloihin.

”Mukava tulla ryhmään, kun tietää jo mitä tulossa”

”Huomasin kuinka monenlaisia ongelmia muilla vanhemmilla oli, paljon sellaisia joita minulla ei ole, ja joitain ongelmia, mitä itsekkin kannan.”

”Tosi hyvä fiilis ryhmä pitäisi saada jokaiseen Suomen vankilaan”

(Välilyksely isäryhmään osallistuneille)

Neljännän ryhmäkerran aiheena oli vanhemman näkökulma. Ryhmäkertaan osallistumisesta oli vastaajilla ”hyvä fiilis” ja tätä teemaa oli vastaajien mukaan itse pohdittu aiemminkin. Tästä syystä ei oltu koettu, että ryhmäkerrasta olisi opittu uutta. Lapsitapaamisen aikana yhdellä vastaajalla herännyt huoli lapsesta oli neljännellä ryhmäkerralla saanut avun haun alulleen.

”Väsynyt mutta tosi hyvä fiilis”

”En oppinut uutta. Olen pohtinut näitä asioita aikaisemmin, eli kuinka vankila rajoittaa vanhemmuuttani.”

(Väläkysely isäryhmään osallistuneille)

	Täysin eri mieltä (1)	Osit-tain eri mieltä (2)	Ei samaa eikä eri mieltä (3)	Osit-tain samaa mieltä (4)	Täysin samaa mieltä (5)	Keski-arvo -
Ryhmälle oli tarpeellista tehdä yhteiset pelisäännöt	-	-	1	1	3	3,7
Omien tavoitteiden asettaminen oli helppoa.	-	-	3	3	1	3,7
Vankeusjanan teko oli itselleni hyödyllistä.	-	2	3	2	-	3,0
Emilia DVD oli hyvä katsoa ryhmässä.	-	-	2	4	1	3,3
Oli hyödyllistä miettiä päihteiden vaikutusta omaa vanhemmuuteen.	-	-	3	-	4	3,7
”Millaista vanhemmuutta olet itse saanut” - välitehtävän teko oli minulle hyödyllistä.	-	1	2	2	1	3,0
Vanhemmuuden roolikartan® tekeminen oli hyödyllistä.	-	-	3	4	-	3,6

Taulukko 5: Väläkyselyn ryhmäkertoja koskeviin kysymyksiin tulleet vastaukset

Taulukosta 5 on nähtävillä väittämät, joiden avulla on selvitetty vastaajien ajatuksia ryhmäkertojen välissä tehtävien välitehtävien sekä ryhmäkertojen sisältöjen suhteen. Väläkyselyyn tulleissa vastauksissa vastaajat kertoivat, että voivat puhua avoimesti tai pienellä varauksella ryhmässä. Avoimesti puhuminen oli mahdollista, koska kaikki ryhmään osallistuneet oltiin koettu hyväksi iseksi ja kaiken puhutun oli koettu jäävän ryhmään.

”Kyllä koen ainakin omalta osalta.”

”Varauksella ☺ Kaikki riippuu siitä, mitä haluaa kaikenmaailman roistojen kuullen kertoa.”

”On, kun ne vankitoverit on myös hyviä isiä kenelle on perhe yli kaiken. Kaikki mikä on ryhmässä kerrottu, se jää myös ryhmään”

(Välikysely isäryhmään osallistuneille)

Loppukyselyssä kartoitettiin myös isäryhmään osallistuneiden mielipiteitä jokaisesta seuraavasta neljästä (ryhmäkerrat 5-8) ryhmäkerrasta ja toisesta lapsitapaamisesta erikseen. Viidennen ryhmäkerran aiheena oli tunteet. Vastaajien mukaan tunteita oli hyvä käsitellä ryhmässä ja he olivat oppineet ryhmäkerrasta, että tärkein tieto ei aina löydy tutkimuksista vaan kokemuksista. Vastaajat olivat myös oppineet, että perhe on kaikista tärkein eikä heidän tarvitse ”olla kaikkea”, vaan vähempikin riittää. Ryhmäkerralla vastaajat olivat saaneet myös vertaisiltaan kullannarvoista tietoa ja ryhmän koettiin olevan parasta mitä Riihimäen vankilassa oli järjestetty.

”En osaa sanoa opinko mitään, mutta ryhmä oli parasta mitä RIV:ssa on järjestetty.”

”Tämä ryhmäkerta opetti minulle, että tärkein tieto ei välttämättä löydy tutkimuksista vaan kokemuksista. Sain vertaiseltani kullannarvoista tietoa.”

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

Kysyttäessä kuudennesta ja seitsemännestä ryhmäkerrasta isäryhmään osallistuneet olivat maininneet vain muutaman asian. Kuudennella ryhmäkerralla aiheena oli oma selviytyminen ja seitsemännellä meidän perhe. Kuudennesta ryhmäkerrasta vastaajat kokivat oppineensa jäsentelemään paperille, kuinka omaa vanhemmuuttaan haluaisivat kehittää. Vastaajien mielestä oli ollut myös hyvä pohtia omia vahvuuksiaan. Seitsemännestä ryhmäkerrasta vastaajat olivat oppineet, että yksinkertaiset teot ovat usein arvostettuja lasten elämässä.

”Hyvä pohtia omia vahvuuksia”

”Opin jäsentelemään paperille mitä haluan kehittää omassa vanhemmuudessa-ni.”

”Opin, että yksinkertaiset teot ovat usein erittäin arvostettuja lasten elämässä.”

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

Kahdeksannella ryhmäkerralla vietettiin ryhmän päättäjäisiä. Päättäjäiset pidettiin eri tilassa kuin aiemmat ryhmäkerrat ja tilaisuudessa oli tarjolla kakkukahvit. Osallistujille oli myös jaettu todistukset (Liite 11) ryhmään osallistumisesta. Vastaajien mukaan meno ryhmässä parani loppua kohden ollen täysin vapautunutta. Vastaajien mukaan ryhmässä oli hyvä olla ja ryhmän loppuminen harmitti. Vastaajien mukaan vankilassa ei ole mahdollista puhua oman perheen

ongelmista. Harmitusta oli yhdessä vastaajassa aiheuttanut myös se, että vankilan päättäjät eivät olleet paikalla päättäjaisissä. Päättäjiä oli toivottu paikalle, sillä perhetyö koetaan vangeille ja erityisesti heidän perheilleen tärkeäksi.

”Parani loppua kohti meno jo täysin vapautunutta ja tuntui, että oli kaikilla”

”Tämä ei ole uusi oppi vaan enemmänkin vahvistus sille mitä on kokenut, että päättäjät (johtaja, ap. johtajat) ovat pelkureita jotka ei uskalla tulla keskustelemaan meidän ryhmäläisten kanssa kasvotusten näistä asioista. Olimme pyytäneet päättäjää paikalle mutta hän ei saapunut, Perhetyö on meille vangeille ja erityisesti meidän lapsille tärkeää ja siitä olisimme halunneet hyvässä hengessä keskustella.”

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

	Täysin eri mieltä (1)	Osittain eri mieltä (2)	Ei samaa eikä eri mieltä (3)	Osittain samaa mieltä (4)	Täysin samaa mieltä (5)	Keskiarvo -
Omista tunteista puhuminen ryhmässä oli minulle hyödyllistä.	-	2	1	1	3	3,7
Tunnepäiväkirjan kirjoittaminen oli minulle hyödyllistä.	-	2	3	2	-	3,0
Vanhemmuuden puun tekeminen oli minulle hyödyllistä.	-	3	2	2	-	2,9
Voimavara-työskentely oli minulle hyödyllistä.	-	1	1	4	1	3,7
Vanhemmuuteni uhat -välitehtävän teko oli minulle hyödyllistä.	-	1	3	2	1	3,4
Minulle oli hyödyllistä käsitellä tällä ryhmäkerralla esiteltyjä caseja perhe-elämästä.	-	-	2	3	1	3,8
Kerro kerro kuvastin -välitehtävän teko oli minulle hyödyllistä.	-	-	2	5	-	3,7
Ryhmän selkeä päättäminen oli tärkeää.	-	-	1	2	4	4,4
Ryhmän päättämiseen oli varattu tarpeeksi aikaa.	-	1	1	1	4	4,0

Taulukko 6: Loppukyselyn ryhmäkertoja koskeviin kysymyksiin tulleet vastaukset

Myös loppukyselyssä kysyttiin isäryhmään osallistuneilta väittämien muodossa ryhmäkerroista ja välitehtävistä. Taulukosta 6 voi nähdä, että ryhmän selkeän päättämisen tärkeydestä suurin osa vastanneista oli vastannut olevansa väittämän kanssa joko osittain samaa mieltä tai täysin samaa mieltä. Väittäjä vanhemmuuden puu -välitehtävästä oli saanut eniten ”osittain eri mieltä” tai ”ei samaa eikä eri mieltä” -vastauksia. Kerro kerro kuvastin -välitehtävää koskeva väittäjä oli saanut eniten ”osittain samaa mieltä” -vastauksia.

Ryhmäkertojen sisältö toimi ohjaajien mielestä hyvin. Ohjaajat olivat käyneet ensimmäisellä ryhmäkerralla tulevien ryhmäkertojen teemat läpi ja osallistujat olivat heidän mielestään sisäistäneet ne hyvin. Jokainen ryhmäkerta aloitettiin tunnesäätillä, jonka tarkoituksena on tuoda esiin osallistujien sen hetkisiä tunnetiloja ja ajatuksia. Aloituksen tavoin ohjaajat pitivät tärkeänä sitä, että jokaisella ryhmäkerralla oli selkeä lopetus.

”Siinähan eka kerralla käytiin läpi sitä, et minkälaisella struktuurilla meillä nämä ryhmät tulee sitten menemään. Ja se on kans must sisäistyny aika hyvin, että ne itteki sen hiffaa ja... Alotetaan sillä tunnesäätillä ja nehän siitä lähtee heti valkkaamaan ne korttinsa, että se menee sillee aika jouhevasti... Yhtä tärkeä ku on se alotus, nii on se lopetus ja siinä välissä pitäs monenlaista ehtiä.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Isäryhmän ohjaajat kokivat hyväksi käytännöksi sen, että ryhmään osallistuneille annettiin ryhmäkertojen välissä tehtäväksi erilaisia välitehtäviä. Isäryhmään osallistuneet saivat tehdä välitehtäviä omissa selleissään ja jokainen välitehtävä käytiin läpi seuraavalla ryhmäkerralla. Tarkoitus oli, että osallistujat tekevät välitehtäviä sen verran, kuin itse kokevat tarpeelliseksi. Ohjaajat eivät edellyttäneet osallistujilta välitehtävien tekoa, mutta niiden avulla haluttiin herättää ajatuksia ja toisaalta auttaa osallistujia pitämään isäryhmän teemoja mielessä ryhmäkertojen välissä. Ohjaajat ajattelivat myös, että vaikka joku ei olisikaan tehnyt välitehtävää kirjallisesti, on mahdollista että asiaa on tästä huolimatta ajateltu.

”Osa on varmaan tehny ja osa ei oo tehny... On myöski ollu se mahdollisuus, et vaikkei olis niitä tehnykään, niin sit pystyy kuitenkin siin seuraamaan ja olemaan mukana. Et ei me oo niissä lähdetty mitenkään kovistelemaan, et kyl tää kuitenkin niinku vapaaehtosta on.”

”Ryhmälle mun mielestä niistä on ollu hyötyä niinku siinä määrin, et ne kuitenkin herättää keskustelua... Et vaikka joku on tehny ja vähän avaa omasta itsestään, niin sekin myös joka ei oo tehny pystyy niinku lähtee mukaan... Et sellasena... jotenkin keskustelujen ja näkökulmien avajana niinku toiminu.”

”...jotkut siellä ryhmäs ei tee ihan... Tai ne on valinnu niin, että he eivät kirjoita niihin papereihin mitään, koska on aina mahdollisuus, et sellissä on tarkastus missä katsotaan papereita ja he ei halua niinkun omasta elämästään kirjoittaa... semmosia asioita ylös, jota joku vois lukee. Et siinä mielessä varmaan tota niitä ikään kuin on tehty enemmän kun on kynällä ja paperilla tehty.”

”Me eka kerralla sovittiin se, et saa kirjottaa jos halua, mut saa myös mieltii niinku vaan mielessään.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Isäryhmän kokoontumiskertojen etukäteen suunnitelluista teemoista pidettiin melko tarkasti kiinni ryhmätoiminnan edetessä. Tarvittaessa, kuten ensimmäisen isä-lapsitapaamisen jälkei-

sellä ryhmäkerralla, ryhmäkertojen teemoista on kuitenkin voitu joustaa. Mikään teema ei kuitenkaan jäänyt kokonaan käsittelemättä eikä teemoihin tullut ryhmätoiminnan aikana muutoksia. Jos jotain teemaa ei ehditty käsitellä loppuun sille varatulla kerralla, jatkettiin teeman käsittelyä seuraavalla kerralla.

”Me ollaan vaan siis siirretty aina vaan ehkä seuraavaan nyt edelliseltä tai niinku kerralt tähän näin niinku jotain. Mutta tota ei oo mitään isompia.”

”Ehkä siin oli semmonen, tän lapsitapaamisen jälkeen oli enemmän sitä, sitä purkamista, ja sitten ei pelkän tunteen vaan myöskin sen tapahtuman ja mitä se merkitsi ja mitä siellä tapahtu, purkamista. Ja se oli ihan mun mielestä hyvä jousto siinä kohtaa.”

”Nii ja sit siinä oli varmaan niinku, tunti käytettiin suurin piirtein siihen ihan kokonaan siihen pureskeluun ja purkamiseen ja sit puoli tuntii jäi sille teemalle aikaa. Ja sitte sitä teemaa paikattii tällä kertaa.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

7.1.6 Isä-lapsitapaamiset

Välikyseleissä kysyttiin ensimmäisestä lapsitapaamisesta, joka järjestettiin lokakuussa. Lapsitapaaminen oli tuottanut vastaajille hyviä ajatuksia. Tapaaminen lasten kanssa oli koettu yhdeksi ryhmän parhaista ja tärkeimmistä puolista sekä vankeuden ja jopa elämän parhaaksi päiväksi. Puitteet ja mahdollisuus peuhata lasten kanssa leikkisässä ympäristössä oli koettu tavallista tapaamista paremmiksi. Lapsitapaamisen olisi toivottu olevan kestoiltaan pidempi ja niitä saisi vastaajien mukaan olla ryhmätoiminnan aikana enemmän. Lapsitapaamisen aikana oli yhdellä vastaajalla myös herännyt huoli omasta lapsesta. Lapsitapaamisen huonoiksi puoleiksi oli koettu tapaamisen alun viivästyminen ja lasten turvatarkastusten ylityminen.

”Hyviä. Lasten näkeminen on aina mukavaa, kun on ollut ikävä. Eikä näissä oloissa voi nähdä tarpeeksi. Huonoja fiiliksiä aiheutti ylitytty turvallisuuks, lasten tarkastukset ja isien myöhästyminen narikkasekoilun takia.”

”Ryhmän parhaimpia puolia. Tapaamisen alkuviihtyys harmitti. Lapsen kanssa peuhaaminen leikkisässä ympäristössä on vankila olosuhteissa todella suuri bonus ☺ aika olisi tietysti voinut olla pidempi.”

”Ehkä tuomioni paras päivä, ellei koko elämäni paras!”

(Välikysele isäryhmään osallistuneille)

Ensimmäisen lapsitapaamisen alkamisen viivästyisestä sekä lasten turvatarkastuksesta puhuttiin myös ohjaajien kanssa ensimmäisessä teemahaastattelussa. Ohjaajat pitivät tärkeänä sitä, että lapsitapaamisen herättämiä tunteita sai purkaa seuraavalla ryhmäkerralla ja tapaamisen sujuvuudesta oltiin yhteydessä myös vankilan apulaisjohtajaan.

”Mutta sitte on ryhmässä saatu... Miehet saanu purkaa ja sitä on käyty niinku läpi ja sitten mä oon ollu apulaisjohtajaan yhteydessä siitä ja on sitte mietitty, et miten voitais saada jouhevammin seuraavalla kerralla kulkemaan ja näin oletan et saadaanki.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Haasteita ensimmäisen lapsitapaamisen onnistumiseen aiheutti lähinnä aikataulun toimimattomuus. Ensimmäisen isä-lapsitapaamisen ajankohta osui samalle päivälle kuin vankilan yleiset perhetapaamiset, mikä aiheutti tungosta narikassa ja näin ollen isä-lapsitapaaminen alkoi 20 minuuttia suunniteltua myöhemmin. Ohjaajien mukaan tapaamiseen osallistuneet isät ja lapset olivat myös kokeneet tapaamisen turvatarkastukset liian tiukoiksi, sillä tarkastuksissa oli mukana myös koiria.

”Se myöhästy se alku eli isät saatiin paikalle kaksyht minuuttia sovittua myöhemmin... Isäthän oli syystä kiukkusia.”

”No aikataulu ei toiminu että... Siinä tuli päällekkäisyyttä, et perhetapaamiset on vähän niinku samaan aikaan. Ja sitten narikassa tuli tungosta ja sit se ryhmä pääs alkaa miesten osalta vähän myöhemmin ja siitä... tuli sit sanomista ja sitten tietysti kun tiukan turvaluokituksen vankila on, niin sit sinne otettiin tarkastuksiin sitten mukaan koirat, lapsitarkastuksiin, niin siitä tuli niinku sanomista.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Vaikka isä-lapsitapaamisen viivästyminen harmitti ryhmään osallistuneita paljonkin, halusivat he ryhmän ohjaajien mukaan sivuuttaa kiukun tunteet tapaamisen ajaksi. Ohjaajat kokivat tämän olleen osoitus ryhmään osallistujien vanhemmuudesta sekä siitä, että osallistujat tukivat tilanteessa toisiaan.

”Mutta he... siis jokainen erikseen, mutta aika yksituumasesti sano, että he eivät halua nyt... Et he haluavat nyt sivuuttaa sen kiukun, koska se pilais vaan sen tilanteen. Et he haluaa nyt keskittyä siihen lapseen ja sen lapsen kans olemiseen ja yrittää niinku saada sen positiiviseksi ja mukavaksi tän tilanteen ja sitten käydään tää oma kiukku ja oma pettymys myöhemmin.”

”Minusta sekin oli osotus siitä vanhemmuudesta, et he kykeni panemaan sen oman itsensä ja oman niinku ensisijaisuuden ja pahan mielen taustalle ja olemaan kuitenkin siinä tilanteessa läsnä... Joka vaati varmaan siinä kohtaa orientoitumista. Et koska tunteet oli pinnassa ja näin, mut he oli siellä toinen toisensa tukena niinku he meille kerto. Että nyt ei anneta periks ja nyt hoidetaan tää hienosti.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Ensimmäisessä isä-lapsitapaamisessa olivat mukana kaikkien ryhmään osallistuneiden lapset. Palaute tapaamisesta oli ohjaajien mukaan hyvää ja tapaaminen oli ohjaajienkin mielestä

koettu tärkeäksi. Yksi isäryhmän ohjaajista otti tapaamisessa valokuvia, jotka jaettiin sekä isille että lapsille tapaamisen jälkeen. Isä-lapsitapaaminen pidettiin vankilan jumppasalissa niin, että kaikki isät ja lapset sekä ryhmän ohjaajat olivat tilassa yhdessä.

”Joo, joo siellä [jumppasalissa] se oli. Ja siellä on varmaan sitte seuraavaki tosiaan siel jumppasalissa.”

”Joo, kaikki tuli ja... Päällisin puolinhan kaikilla on ollu siitä hyvää sanottavaa, ja että se tilanne on ollu hirvittävän niinku tärkeä, et se on kyllä sieltä viestitty. Ja toki me nähtiin kun oltiin siellä paikalla ja mä otin siellä valokuvia ja tänään mä jaoin isille sitten ne heidän kuvat ja sitte mä oon kotiin lähettäny niille lapsille sitten omat kuvat niistä, että... Jotenki tuntuu että seki on tosi tärkeä että ne kuvat on.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Vaikka ohjaajat olivat isä-lapsitapaamisessa mukana, ei heitä tarvittu avuksi lapsen ja vanhemman kohtaamiseen. Ohjaajat kokivat pikemminkin olleensa paikalla ”rekvisiittana” ja lähinnä varmistamassa, että kaikki sujuu hyvin. Ohjaajat kokivat hyväksi myös sen, että olemalla mukana tapaamisessa he näkivät itse ryhmään osallistuneiden lapset sekä pääsivät seuraamaan isien ja lasten vuorovaikutusta. Lapsitapaamiset mahdollistivat ohjaajien mukaan myös konkreettista isyyden ja vanhemmuuden toteuttamista sekä lapsen oikeutta tavata vanhempaansa.

”Ja se tilannehan oli siellä sillä tavalla, et eihän meitä juuri tarvittu. Että, et siellähän isät... hoisivat sitä vanhemmuuttaan. Me oltiin vaan vähän niinku rekvisiittana lähinnä siellä. Et ei meitä tarvittu jonnekin, et joku ei ois osannu toimia lapsensa kanssa, vaan että se oli tosi... meni luontevasti.”

”... siinä sivusilmällä [katsottiin], et meneeks kaikki hyvin ja tuntuuko, että jossakin on... Että olisiko hyvä mennä vaikka pelailee kolmanneks siihen. Tietysti sitten mä kiertelin siinä kameran kanssa, niin siinä samalla sitten myöskin kivasti sai katottua... Ja näki, että joillaki lapsilla oli sitten vähän haastavampaa jotenkin se kontakti isään ottaa.”

”... sä toteutat sitä vanhemmuuttasi siinä ihan konkreettisesti, fyysisesti sul on siihen mahollisuus. Mitä se muuttaa siin ryhmätoiminnassa, muuttaaks se jotenkin?”

”Et ei se oo vaan pelkkä bonus vaan ihan oikeesti siinä on ajatusta... Kyllä mä lähdän liikkeelle siitä, et ku lapsella on oikeus siihen, niin sitten täs toiminnassa mahdollistetaan, että hän sitte voi tavata.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Isä-lapsitapaamista varten vankilan jumppasaliin oli tuotu erilaisia pelivälineitä ja leluja sekä välipalaa. Ohjaajat kokivat tapaamisen olleen kuin mikä tahansa vapaudessa kokoontuva isä-

lapsiryhmä ja he pitivät tärkeänä myös sitä, että tapaamisessa paikalla olleet vartijat olivat ajatuksessa mukana.

*”... pelinurkkausta, lelunurkkausta... Sitten saatto sulkkista vankilan sulkkiska-
moilla pelata tai sählyä. Ja sit oli köydet ja renkaat ja välipalaa... Se oli ihan
kuin olis mikä tahansa isä-lapsiryhmä kokoontunu jossaki vapaudessa... Ja ne
vartijat, mitkä oli siinä mukana niin oli tosi kivasti siinä niinku teemassa ja
ajatuksessa mukana.”*

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Isä-lapsitapaamiseen liittyi ohjaajien mukaan myös jonkin verran haasteita. Tapaaminen oli ohjaajien kokemuksen mukaan ollut kaikille tärkeä ja positiivinen tapahtuma, mutta ei välttämättä kovin helppo. Tapaamisessa tuli ilmi myös sellaisia ongelmia, joita mietittiin vielä tapaamisen jälkeen. Haasteellinen oli myös tapaamisen pitkä kesto, puolitoista tuntia. Ohjaajat kokivat, että lasten ja isien välillä oli varmasti myös jonkin verran sellaisia jännitteitä, esimerkiksi lapsen kanssa olemiseen liittyen, joita ohjaajat eivät näe.

*”Siis se oli tärkeä ja siinä mielessä positiivinen tapahtuma, mut se ei ollu kau-
heen helppo kaikille isille. Siinä tuli myöskin semmosia ongelmia ratkottavaksi
ja... Jotka jäi myöskin sen jälkeen mietityttämään.”*

*”Se on jo ajallisesti kuitenkin puoltoist tuntii, että... Se on loppujen lopuks
pitkä aika kuitenkin niinku olla sitten näissä olosuhteissa että... Oli siinä var-
maan jännitteitä ihan semmosiakin, et ’miten mä nyt sitte osaan’ ja ehkä se-
kin, et me ollaan siinä... Mistä me tiedetään mitä sen päässä liikkuu, et ’kat-
tooks noi nyt, et miten mä oon tän lapsen kaa’ ja siellä voi olla monenlaisia
jännitteitä, mitä me ei kaikkee edes tiedetäkään.”*

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Loppukyselyssä kysyttiin isäryhmään osallistuneilta myös toisen lapsitapaamisen tarpeellisuudesta sekä mitä ajatuksia lapsitapaaminen herätti. Toinen lapsitapaaminen pidettiin isänpäivänä. Vastaajat olivat kokeneet toisen lapsitapaamisen tarpeelliseksi, koska kaikki lisäaika perheen kanssa on tarpeellista. Vastaajien mukaan lapsitapaaminen tarjosi mahdollisuuden viettää enemmän aikaa lasten kanssa. Vastaajien mukaan vankeusaikana lapsia näkee vain vähän ja yhteistä aikaa ei ole, eikä lapsi saa tavata isäänsä niin usein kuin olisi tarpeen. Vastaajien mukaan lapsitapaaminen oli parasta koko ryhmässä, jopa ylipäätään mitä lapsen kanssa oli kokenut. Vastaajien mukaan lapsi kokee itsensä hylätyksi, kun ei saa tavata isäänsä enempää eikä lapsi itse käsitä miksi asia näin on.

*”Lapsitapaaminen oli parasta koko ryhmässä ja erittäin tarpeellinen koska
vankeuden aikana muutenkin nähnyt lapsia niin vähän eikä ole ollut yhteistä
aikaa. Tapaamisia voisi olla enemmänkin.”*

”Sain olla kahden oman lapseni kanssa! Oli parasta mitä olen ikinä lapseni kanssa kokenut”

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

Lapsitapaaminen oli herättänyt vastaajissa niin positiivisia kuin negatiivisia tunteita ja ajatuksia. Vastaajien mukaan lapsitapaaminen oli herättänyt heissä rakkautta, isällisyyttä ja ”hyviä fiiliksiä”. Vastaajat kuvasivat lapsen kanssa olemista ”hienoksi” ja isänä olemista ”ihanaksi”. Vastaajat kokivat myös ylpeyttä lapsistaan, koska kaikesta huolimatta näiden voimavarat riittivät vankilan tapaamisiin. Negatiivista lapsitapaamisesta oli vastaajien mukaan se, ettei voinut kertoa lapselle milloin seuraava tapaaminen olisi. Lapsitapaaminen herätti myös ajatuksen lasten oikeuksien polkemisesta, kun he eivät saa tavata isäänsä useammin ja ylipäätään joutuvat tapaamaan häntä vankilassa. Lapsitapaamisen päättyminen oli vastaajien mukaan harmittanut ja ero ahdisti heitä. Isyys vankilassa koettiin myös ”pahaksi”.

”Paljon rakkautta, isällisyyttä. Tapaamisen päättyessä harmitti, ero ahdisti, kun tietää, että seuraavaan tapaamiseen lapsen kanssa menee kuukausia.”

”Ihanaa olla isä, paha olla isä vankilassa”

”Negatiiviset ajatukset olivat, että lapseni oikeuksia poljetaan kun hän ei saa nähdä minua useammin. Negatiivista myös, että hän joutuu ylipäätään käydä minua tapaamassa vankilassa. Positiivisia ajatuksia, rakkautta lastani kohtaan, ylpeä että hänellä riittää voimavarat vankilan tapaamisiin.”

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

Toinen lapsitapaaminen myös ryhmän ohjaajien mukaan oli onnistunut hyvin. Toisesta lapsitapaamisesta keskusteltiin ohjaajien kanssa toisessa teemahaastattelussa. Mukana isä-lapsitapaamisessa olivat samat lapset kuin ensimmäisessäkin tapaamisessa. Edelliskerran keskustelua aiheuttanut turvatarkastus oli toisella kerralla ollut lapsiystävällisempi, tapaaminen oli alkanut ajallaan ja lapset olivat saaneet tuoda isilleen isänpäiväkortteja ja -lahjoja. He myös saivat antaa ne isilleen turvatarkastuksen jälkeen, minkä koettiin olleen tärkeää niin lapsille kuin isille. Myös isät olivat saaneet hankkia lapsilleen lahjoja ja antaa ne lapsille mukaan tapaamisessa. Isät olivat antaneet lapsilleen esimerkiksi suklaata, jonka olivat ostaneet kanttiinista ja olipa yksi isä hankkinut lapselleen kengät.

Kummankin isä-lapsitapaamisen jälkeiset ryhmäkerrat olivat keskittyneet pääasiassa lapsitapaamisen purkuun ja niiden kertojen suunniteltu ohjelma oli jäänyt pienempään rooliin. Lapsitapaamisten koettiin toimineen hyvänä ”motivaattorina” ryhmäläisille. Ohjaajien mukaan ensimmäisen lapsitapaamisen jälkeen ryhmän sisäinen luottamuksen ilmapiiri syveni ja keskustelukulttuuri ryhmässä kehittyi entisestään. Ylipäätään lapsitapaamisilla oli toiminnassa todella suuri merkitys, mikä näkyi kaikissa ryhmäläisissä. Lapsitapaamisissa otettiin myös va-

lokuvia, jotka isät ja lapset saavat itselleen muistoiksi tapahtumasta ja tämän koettiin olevan erittäin arvokas lisä toiminnalle.

	Täysin eri mieltä (1)	Osittain eri mieltä (2)	Ei samaa eikä eri mieltä (3)	Osittain samaa mieltä (4)	Täysin samaa mieltä (5)	Keskiarvo -
Lapsitapaaminen oli tarpeellinen. (Välikysely)	-	-	-	-	7	5,0
Lapsitapaaminen selvensi ryhmissä käsiteltyjä asioita. (Välikysely)	-	1	3	1	2	3,6
Lapsitapaamista oli hyvä käydä ryhmässä läpi. (Välikysely)	-	-	1	1	5	4,6
Lapsitapaaminen selvensi ryhmässä käsiteltyjä asioita. (Loppukysely)	-	1	2	-	3	3,8
Lapsitapaaminen oli tarpeellinen. (Loppukysely)	-	-	-	-	7	5,0

Taulukko 7: Lapsitapaamista koskevat kysymykset väli- ja loppukyselyistä

Väli- ja loppukyselyissä kysyttiin isäryhmään osallistuneilta väittämien muodossa lapsitapaamisista. Taulukkoon 7 on koottu kysymyksiin saadut vastaukset frekvensseinä ja numeerisena keskiarvona. Taulukosta 7 on nähtävillä, että kaikki vastaajat ovat olleet täysin samaa mieltä niin ensimmäisen kuin toisen lapsitapaamisen tarpeellisuudesta ja suurin osa on ollut osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että lapsitapaamista oli hyvä käydä läpi ryhmässä.

7.2 Asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Alkukyselyssä kartoitettiin vastaajien toiveita ja odotuksia isyytensä suhteen sekä heidän odotuksiaan tulevalle ryhmätoiminnalle. Välikyselyssä kysyttiin, mitkä asiat olivat heidän mennessään olleet onnistuneita siihen mennessä pidetyissä neljässä ryhmäkerrassa. Sekä väli- että loppukyselyssä isäryhmään osallistuneilta kysyttiin, mitä he kokivat oppineensa kunkin ryhmäkerran aikana. Loppukyselyssä kartoitettiin myös muun muassa, miten vastaajat kokivat muuttuneensa itseään sekä kuinka heidän suhteensa lapseen on muuttunut.

Ohjaajien haastatteluissa kartoitettiin sekä ohjaajien omia tavoitteita sekä isäryhmän toiminnalle asetettuja tavoitteita. Haastatteluissa oli teemana myös se, mitkä tekijät edistivät tai haittasivat näiden tavoitteiden toteutumista. Ohjaajat toivat esiin myös kokemuksiaan ja havaintojaan isäryhmään osallistuneissa tapahtuneesta oppimisesta ja mahdollisesta muutoksesta.

7.2.1 Isäryhmään osallistuneiden tavoitteet ja niiden toteutuminen

Alkukyselyyn antamissaan vastauksissa vastaajat mainitsivat tulevaisuuden toiveikseen ja haaveikseen isyytensä suhteen halun parantaa ja korjata vankeudesta aiheutuvia haittoja lapsilleen, läsnä olevana isänä olemisen, perheleireille ja lomille pääsyn sekä lasten elämässä ja arjessa enemmän olemisen. Toiveina ja haaveina oli myös hyvittää lapsilleen omasta tyhmyydestä johtuvia kokemuksia ja kasvattaa lapsia rakkauden ja turvan voimin. Alkukyselystä selvisi, että vastaajat kokevat tarvitsevansa apua ja tukea isänä olemiseen useammin tapahtuvien tapaamisten, sujuvan yhteydenpidon ja isyyteen muodostettavan yhteyden suhteen.

”Päästä poistumisluvulle jotta voisin kokea arkihetkiä tyttäreni kanssa, ja kokea yhdessäoloa hänen kanssaan.”

”Toive ja tavoite on tavata lasta mahdollisimman usein sekä rakentaa vahvempaa suhdetta pojan kanssa.”

”Haluaisin parantaa ja korjata vankeudesta aiheutuvia haittoja lapselle”

”Olla enemmän läsnä lasten/perheen normiarjessa”

”Olla läsnä oleva isä... Ja kasvattaa häntä rakkauden ja turvan voimin.”

”... kun just sujuva yhteydenpito ja tapaamiset perheeni kanssa...”

(Alkukysely isäryhmään osallistuneille)

Alkukyselyssä selvisi, että vastaajat odottivat isäryhmältä lasten aseman ja hyvinvoinnin parantamista sekä uusia näkökulmia vanhemmuuteen. Vastaajat odottivat ryhmältä omaa oppimista, itsetutkiskelua, tutustumista vankeusajan vaikutuksista lapseen koskevaan materiaaliin ja sitä, että ryhmä toisi vanhemmuusteemaisten vertaisryhmien tarpeellisuuden vankilan henkilökunnan tietoisuuteen.

”Lasten aseman ja hyvinvoinnin parantamista sillä periaatteella, että minä opin jotain ryhmältä”

”Haluan tutustua tutkimuksiin, opinnäytetöihin ym. materiaaliin koskien vanhemman vankeuden vaikutusta lapseen.”

”Saan nähdä tyttöäni ja että ryhmä avaisi myös vankilan henkilökunnan silmät, että tällaisia ryhmiä tarvitaan enemmän Suomessa.”

”Uusia näkökulmia vanhemmuuteen, lapsitapaamisia, itsetutkiskelua ja pelaamista omista heikkouksista ja vahvuuksista”

(Alkukysely isäryhmään osallistuneille)

Välikyselyyn tulleissa vastauksissa vastaajat kertoivat kokeneensa tähän mennessä pidetyissä ryhmissä onnistuneeksi vanhemmuuden käsittelyn, ohjaajien panoksen ja motivaation sekä lapsitapaamiset. Ryhmän käytössä ollut oheismateriaali, ryhmän suunnittelu sekä ohjaajien kanssa käydyt keskustelut ryhmän aiheista oli myös koettu onnistuneiksi. Ryhmässä esiin nousseista vankilaan liittyvistä epäkohdista toivottiin kerrottavan vankilan johdolle.

”Oman vanhemmuuden käsittely on onnistunut...”

”Ohjaajien panos ja motivaatio projektia kohtaan, keskustelut vanhemmuusasioista ovat olleet hyviä. Lapsitapaaminen...”

”Onnistunutta on ollut mielestäni aiheiden keskusteleminen ammattilaisten kanssa sekä oheismateriaali...”

(Välikysely isäryhmään osallistuneille)

Loppukyselyyn tulleissa vastauksissa isäryhmään osallistuneet kertoivat ottavansa vanhemmuutensa nyt vakavammin ja kokivat isyytensä parantuneen uusien hyvien ajatusten ja näkemysten vuoksi. Vastaajat toivat esille myös kuinka aikaisemmin olivat ajatelleet ongelmien ratkeavan kun vankeusaika loppuu. Isäryhmätoiminnan aikana oli kuitenkin ymmärretty isompien ongelmien tulevat vastaan arjessa ja vastaajat kokivat isäryhmän antaneen ”kullanarvoisia vinkkejä” tätä vaihetta varten. Vastaajat toivat esille myös, kuinka olivat ymmärtäneet, että aika perheen kanssa ja parempana isänä oleminen ovat tärkeämpää kuin raha, varallisuus ja omaisuus.

”Luulin aikaisemmin, että kunhan pääsen ulos niin ongelmani isyydessä ratkee sillä. Nyt olen ymmärtänyt, että arjessa ne isoimmat ongelmat tulevat vastaan ja siihen tämä ryhmä antoi minulle kullanarvoisia vinkkejä.”

”Toivottavasti otan isyyteni vakavammin”

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

Loppukyselyssä isäryhmään osallistuneet kertoivat suhteensa lapsiin pysyneen samana tai parantuneen isäryhmän aikana. Vastaajat toivat myös esille, että ennestään hyvät suhteet olivat pysyneet hyvänä ja isäryhmätoiminta on parantanut heitä isänä ja estänyt lasten vieraantumista heistä. Vastaajien mukaan suhde lapseen on muuttunut huomioivammaksi ja lapsen kanssa osataan nyt olla rennommin. Vastaajat toivat myös esille tyytyväisyyttään siitä, että heillä ylipäätään on perhe. Loppukyselyssä isäryhmään osallistuneita pyydettiin antamaan ryhmätoiminnalle kouluarvosana asteikolla 4-10. Arvosanan keskiarvoksi tuli 9,2. Yleisin annettu arvosana oli 9.

”En tiedä onko se muuttunut, kun on ollut hyvä jo ennenkin lähinnä parantanut minua isänä ja tietenkin tapaamiset estäneet vieraantumista.”

”Osaan olla lapsen kanssa rennosti.”

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

Isäryhmän ohjaajien mukaan ryhmään osallistuneilla oli kahdenlaisia tavoitteita. Toisaalta ryhmäläisillä oli ohjaajien mukaan hyvin henkilökohtaisia tavoitteita ja toisaalta myös yleisen tason tavoitteita vankilan perhetyön käytäntöihin liittyen. Ryhmään osallistuneiden omien tavoitteiden toteutumisen arviointi oli ohjaajien mielestä hyvin vaikeaa, mutta he kokivat ryhmän toimineen ajatusten herättäjänä ja tuoneen lisää ymmärrystä vanhemmuuteen liittyvien asioiden pohtimiseen.

”Mut siinä tavoiteasiassa oikeestaan, et mun mielestä siinä oli kahdenlaisia tavoitteita... Toinen on tämmöset hyvin henkilökohtaiset tavoitteet, et mitä niinkun minun isänä suhteessa lapseen tai lapsen äitiin tai koko perheeseen tulis tapahtua. Ja sitten on myös, toisilla enemmän toisilla vähemmän, tämmösiä yleisiä tavoitteita, et vankilassa saatas tämmösiä käytäntöjä niinku rakentamaan.”

”Varmaan tulee niinku semmosia uusia maisemia jotenki ja semmosta, että voi ehkä ymmärtää jotaki. Vaikka esimerkiksi tää oman lapsuuden vaikutus tämän päivän, siihen mite itse on vanhempi ja tällä tavalla... Et jotenki tuntu, että joillakin välähti ikään kuin silmissä tai katseessa tai jossakin että... Varmaan jotain tän tyyppisii, mut ne on niinku haastavia mitata. Se oma tunne on sellainen, et varmaan siellä oivalluksia syntyy.”

”Mä oon toivonu ja pikkusen ollu näkevinäniki semmosta et, et se ois vähän laajentunu, et jotain kuitenkin voi tehdä. Et vaikka isänä ehkä ei voi kauheesti tehdä, nii isänä voi kuitenkin olla. Et, et jos semmosta muutosta ja semmosta ajatusta, ajatusta syntyy, että mitä se niinku käytännös tarkoittaa, niin on syntynyt ja se ois hyvä asia.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Isäryhmään osallistuneiden vankien omien tavoitteiden muodostuminen oli ohjaajien mukaan hyvin yksilöllistä. Ryhmään osallistuneissa näkyi ohjaajien mielestä selkeästi se, että toiset ovat pohtineet tavoitteitaan etukäteen paljonkin kun taas toisilla ajatus omista tavoitteista heräsi vasta ryhmätoiminnan aikana. Isäryhmään osallistujien tavoitteet eivät ryhmän ohjaajien mielestä olleet tilastoitavissa olevia tavoitteita vaan enemmänkin omiin ajatuksiin ja käsitteisiin liittyviä.

”Ryhmän tavoitteista sitten miesten osalta että, jo niitten tavoitteitten asettamisessa tavallaan näkyy se, niinku ero mikä ehkä niinku tässä koko ryhmän aikana miehissä on näkyne. Et jotkut oli niitä työstäny jo ajatuksiinsa niinku pidemmälle. Vaikkei tavallaan sitä tehtävää he ollu etukäteen saanukkaa, et oli jo niitä tavoitteita, sisäisiä tavoitteita. Ja toisilla ehkä, et tän ryhmän aikana ehkä vasta herääki siis semmosia, että ’mitäs mä haluan tässä tavoitella’. Että niinku, et ikään ku sitten ryhmän tavoite on myös jotenki pitää tätä asiaa vähän niinku hereillä.”

”Nää tavoitteet tässä vanhemmuusryhmässä ei oo kuitenkaan sillä tavalla niinkun jotenkin tilastoitavissa olevia. Et, siel olis joku tavote tai ’rupeankin nyt sen sijaan, että tapaa kerran viikossa ni rupean tapaamaan niinku kaks kertaa kuussa’ tai siis jotain tämmöstä näin.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Isäryhmän ohjaajien toisessa teemahaastattelussa ohjaajat kertoivat, että ryhmäläiset ovat heidän mielestään oppineet toiminnan aikana keskustelemaan ja ryhmässä näyttää syntyneen empatiaa ja ymmärrystä toisia isiä kohtaan. Ohjaajat kokivat vaikeaksi nähdä, mitä vaikutusta ryhmällä on osallistujiin mahdollisesti ollut, mutta oppimista he kokevat osallistujissa nähneensä.

7.2.2 Isäryhmän ohjaajien tavoitteet ja niiden toteutuminen

Isäryhmän ohjaajilla oli sekä omia, henkilökohtaisia tavoitteita että ryhmän toimintaan liittyviä yleisempiä tavoitteita samoin kuin ryhmään osallistuneilla vangeilla. Vankilan työntekijänä toimiva ohjaaja koki omaksi tavoitteekseen sen, että isäryhmä ylipäättään saadaan käytännössä toimimaan ja tämä tavoite koettiin kirkkaasti saavutetuksi. Isäryhmää alun perin ideoinut ohjaaja, Kritsin Tarja Sassi, koki oman tavoitteensa tulevan aiemmalta tutustumiskäynniltään Ruotsiin, missä vanhemmuusteemaisia ryhmiä järjestetään huomattavasti enemmän kuin Suomessa. Sassin tavoitteena on vanhemmuusteemaisten ryhmien tuonti suomalaisiin vankiloihin osaksi kuntouttavaa toimintaa.

”Semmonen odotus oli tietysti, että asiat niinku luistaa. Sitä, et mä saan ne luistamaan sillä tavalla, että mikään käytäntö ei tökkää niin pahasti, että asia menis niinku... Et, että ryhmä saadaan kasaan alun perin ja sit saadaan nää hommat niinku pyörimään täällä käytännössä. Se oli semmonen niinku se rima minimitasossa, et sen yli pitää päästä... No se on saavutettu kyllä.”

”No kyllä mun (Sassin) tavote varmaan silloin ihan ku, ku se tavote tulee kaukaa. Siis silloin ku mä kävin siel Ruotsis tutustumassa näihin toimintoihin ja mä näin, et siel on tämmösiä vanhemmuutta tukevia ryhmiä vankilassa niin kyllä se tavote lähti jo sieltä. Että toivosin voivani pilotoida näitä suomalaisissa vankiloissa ja toivosin, että täst vois tulla niinku kuntouttavaa toimintaa.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Yhtenä tavoitteena ohjaajilla oli myös jengirikollistaustaisten vankien mukaan tuominen isäryhmään. Ohjaajien mukaan järjestäytyneessä rikollisuudessa mukana oleville vangeille ei tällä hetkellä ole Suomessa tarpeeksi mahdollisuuksia tai vaihtoehtoja tarjolla. Ohjaajat kokivat, että vanhemmuus itsessään on arvokas asia ja sitä tulisi tukea myös vankilassa. Ohjaajat toivoivat, että vangilla voisi ”vankistatuksen” lisäksi olla mahdollisuus ajatella itseään myös

isänä ja vanhempana. Tavoitteeksi mainittiin myös isyyden ja vanhemmuuden pohtimisen mahdollistaminen vankilaympäristössä.

”Täällä pystyttiin puhua myöskin siitä, et voidaanko ottaa just niinku näitä JR-miehii ryhmään mukaan. Koska, koska mä oon niistäki niinku, niinku sillä tavalla ajatellu, että pitäis pystyä tarjoamaan jotakin muuta mahdollisuutta.”

”Ja vanhemmuus on mun mielestä semmonen arvokas asia. Ja sitten ihan tää identifioituminen, että onko mulla vaan se vankistatus. Et jos mä vahvemmin voisin jotenki ruveta miettimään itteeni, että mä oon myös isä. Sen sijast et mä oon vanki mä oon isä. Ja, ja tota jotenki niinku et tois... toisko se jotain niinku muuta näkökulmaa ja tällä tavalla. Et kyllä ne on siellä niinkö semmonsena tavoitteina.”

”Ihan konkreettisesti näitten miesten kohdalla mä ajattelen, että ollaan koolla, meillä on mahdollisuus tässä tilassa tämä aika pohtia isyyttä ja vanhemmuutta. Jo se on sinällään arvokasta ja must se on iso tavote.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Sen lisäksi, että isäryhmä tarjoaa mahdollisuuden vangeille pohtia isyyttään ja vanhemmuut-taan, ohjaajat toivoivat tämän vaikuttavan myös vankien lapsiin. Ohjaajien toive oli, että mikäli isäryhmään osallistuneessa vangissa tapahtuu toiminnan aikana jokin muutos, heijastuisi se myös vangin lapsen elämään.

”Mun tavoitteista jotenki se, että kun nää miehet on koolla ja pohtii omaa isyyttään niin se toive on, että se vaikutus ulottuu sinne lapsiin.”

”Jos ne miehet jotenki pohtii sitä asiaa ja ehkä saa omaan elämäänsä jotain muutosta, niin se... Niinku jos se on vielä hyvää muutosta, niin mä oon ihan varma, et se heijastuu sinne lapsen elämään, että.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

7.3 Vanhemmuuden tukeminen

Välikyselyssä isäryhmään osallistuneilta kysyttiin ryhmämuotoisesta työskentelystä ja sen toivuudesta vanhemmuusteeman käsittelyssä. Vastajaat olivat kokeneet ryhmämuotoisen työskentelyn hyväksi, kun ryhmädynamiikka toimii. Ryhmämuotoisen toiminnan on myös koettu olevan hyvä asia suljetussa vankilassa. Useiden lapsitapaamisten, perheleirien ja juuri tämän ryhmän kaltaisen ryhmätoiminnan on koettu tukevan omaa vanhemmuutta parhaiten.

”Tosi hyvä juttu täällä suljetussa vankilassa. Ryhmissä on ihan hyvä sisältö. Olen tykännyt.”

”On todella hyvä, että täällä vankilassa on paikka (ryhmä) ja sellasia työntekijöitä, kenelle voi puhua perheen sisäisiä asioita. Ketkä myös pystyvät antamaan neuvoa, miten pitäis täs tilanteessa käyttäytyä.”

”Juuri tällainen. Paremmasta en tiedä. Paitsi, että lapsitapaamisia voisi olla enemmän ja ne voisivat jatkua vielä ryhmän loputtuakin.”

”Tämän lisäksi mitä on nyt tulisi olla useampi lapsitapaaminen ja ehdottomasti yksi 3 vrk:n perheleiri”

(Välilyksely isäryhmään osallistuneille)

Välilykselyssä isäryhmään osallistuneilta kysyttiin heidän osallistumisensa merkityksestä perheelle ja lapsille. Vastaajien mukaan isän osallistuminen vaikuttaa positiivisesti perheeseen ja lapseen, sillä isä on saanut viettää enemmän aikaa lasten kanssa. Vanhemmuudesta saadun uuden tiedon ja näkemysten on myös koettu parantavan perheen asioita. Isäryhmään osallistuminen on saanut vastaajat tajuamaan omat hyvät ja huonot puolensa sekä pohtimaan isän roolia ja vaimon harteille asetettua kuormaa. Ryhmän on koettu avanneen silmät, parantavan huomattavasti isä-lapsisuhdetta ja sen tuomisesta vankilaan ollaan erittäin tyytyväisiä. Isän näkemisen on koettu auttavan lapsia jaksamaan paremmin. Tapaamisissa läsnäolon ja mahdollisuuden olla kahden lapsen kanssa on koettu vaikuttavan lapseen positiivisesti.

”Parantaa perheen asioita, kun minä saan enemmän tietoa ja näkemyksiä omasta vanhemmuudesta”

”Kyllä nuo auttaa lastani jaksamaan paremmin kun nyt on saanut useammin nähdä”

”Erittäin hyvältä, saahan tytär nähdä minua enemmän vieraillemalla lapsitapaamisessa.”

”Lapsi oli tykännyt tapaamisesta koska sai olla isän kanssa kahdestaan.”

”Hyvällä tavalla vaikuttaa, poika pääsee viettämään isän kanssa - laatu-aikaa, vaikuttaa olosuhteisiin nähden oikein positiivisesti.”

(Välilyksely isäryhmään osallistuneille)

Välilykselyssä kysyttiin isäryhmään osallistuneiden mielipiteitä ryhmäkertojen välille annetuista välitehtävistä. Välitehtävien tarkoitus oli herätellä osallistujia pohtimaan vanhemmuuttaan ja toisaalta pitää vanhemmuusteema mielessä ryhmäkertojen välillä. Vastaajien mukaan välitehtävät olivat saaneet pohtimaan kurssilla käytyjä asioita sellissäkin, niistä oli opittu melkein ryhmäkeskusteluja enemmän. Välitehtävien kautta oli opittu uusia asioita itsestä, omasta historiasta ja vanhemmuudesta. Vastaajat olivat kokeneet hyväksi sen, että välitehtävistä oli keskusteltu aina seuraavalla ryhmäkerralla. Välitehtävien oli myös mainittu olevan hieman haasteellisia.

”Kivoja on ollut. En välttämättä oppinut uutta itsestäni, mutta - on saanut minut miettimään historiaani ja vanhemmuuttani.”

”Kyllä ovat olleet hyödyllisiä. Niistä oppii melkein enemmän kuin ryhmässä keskustelusta.”

(Välikysely isäryhmään osallistuneille)

Vanhemmuusteemaisen isäryhmän tarpeellisuudesta kysyttiin isäryhmään osallistuneilta myös välikyselyssä. Vanhemmuusteemainen isäryhmä oli koettu tarpeelliseksi ja erittäin tervetulleeksi toiminnaksi vankilaan, sillä vastaajat kokivat, että vankilan perhetyö on huonosti järjestettyä. Vastaajat olivat kokeneet isäryhmän tarpeelliseksi myös, koska sen koettiin parantavan ja ylläpitävän perhesuhteita.

”On! Kaikki mikä parantaa ja/ tai ylläpitää. Perhesuhteita, on hyvästä ja tarpeellista.”

”On erittäin tarpeellinen. Vankiloissa on niin huonosti järjestetty perhetyö, joten tällanen ryhmä on erittäin tervetullut.”

(Välikysely isäryhmään osallistuneille)

Loppukyselyssä isäryhmään osallistuneilta kysyttiin, ovatko he saaneet vankeusaikanaan tukea vanhemmuuteensa ennen isäryhmätoimintaa. Osa vastaajista ei ole saanut minkäänlaista tukea vanhemmuuteensa ja yksi koki, että ei ryhmätoiminnan jälkeenkään tule saamaan. Muutama vastaaja oli osallistunut isä-lapsiryhmään aiemmin Jokelan tai Helsingin vankiloissa. Vastaajien mukaan vankila tai Rikosseuraamuslaitos ei ole itsessään tukenut heidän vanhemmuuttaan vaan pikemminkin ”laittanut kapuloita rattaisiin” turhiin syihin perustuen. Vastaajien mukaan vankeusaikana vanhemmuuteen saatu tuki on tapahtunut lyhyiden lapsitapaamisten muodossa. Vastaajat toivat myös esille, kuinka he kokevat tapaamisten olevan enemmänkin läheisten ansiota, koska nämä jaksavat käydä heitä vankilassa tapaamassa.

”En ole saanut minkäänlaista”

”Ainoata tukea mitä olen saanut on, että olen saanut säännölliset lapsi- ja perhetapaamiset. Siitäkin kiitos läheisilleni, jotka ovat jaksaneet käydä vankilassa minua tapaamassa. Eli vankila tai rikosseuraamuslaitos itsessään ei ole tukenut vanhemmuuttani, pikemminkin laittanut kapuloita rattaisiin turhilla syistä vankilasta toiseen.”

”Helsingin vankilassa olin isä-lapsi ryhmässä”

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

Loppukyselyssä isäryhmään osallistuneilta kysyttiin, minkälaista tukea vanhemmuuteensa he ovat isäryhmätoiminnasta saaneet. Vastaajat kokivat hyvät keskustelut, asioiden läpikäymisen, vanhemmuuteen muiden ja ammattilaisten näkökulman saamisen ja sitä myöten ajatus-

maailman laajenemisen, arjen neuvot ja luottamuksen lapsen kanssa olemiseen vanhemmuuttaan tukeviksi tekijöiksi. Vastaaajat mainitsivat hyviksi myös vertaisilta saadun tiedon ja lapsitapaamiset. Lapsitapaamisen oli myös koettu tarjonneen vastaajille unohtumattoman isänpäivän. Isäryhmän oli myös koettu antaneen uutta ajateltavaa perheen tulevaisuuteen liittyen ja saaneen liikkeelle uuden suunnan, jota kohti vankeusajan loppumisen jälkeen suunnata.

”Hyvän tuen. Asioita on hyvä käydä läpi ja olen saanut muutakin näkökulmaa vanhemmuuteen liittyviin asioihin ja ammattilaisten näkökulmasta katsottuna. Oma ajatusmailma laajeni huomattavasti”

”Arjen neuvoja + luottamusta lapsen kans olemiseen”

”Sain tietoa vertaiseltani, sain tietoa Taimiryhmästä, johon tyttäreni aikoo osallistua. Ryhmän vetäjät olivat ammattilaisia, jotka osasivat hommansa. Ryhmän lapsitapaamiset antoivat mahdollisuuden viettää unohtumattoman isänpäivän.”

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

Vanhemmuuden käsittely isäryhmässä oli loppukyselyyn tulleiden vastausten mukaan hoidettu asiallisesti, hyvin, ammattimaisesti, erittäin avoimesti ja myönteisesti. Vanhemmuuden käsittelystä isäryhmässä oli myös pidetty. Vastaaajat toivat esille, että toisin kuin usein kuvitellaan, onnistuu tällaisten asioiden käsitteleminen vankilassa hyvin ja ryhmä todisti sen. Vastaaajien mukaan isäryhmässä oli käyty kaikki ”isätyypit”, niin vankeusaikana kuin siviilissä isäksi tulleet, läpi ja tämä oli koettu tarpeelliseksi aiheeksi niin isille kuin lapsille.

”Erittäin avointa ja myönteistä. Usein kuvitellaan, että vankilassa tällaisia asioita ei voisi käsitellä näin hyvin, mutta olen iloinen että ryhmämme todisti toisin.”

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

Loppukyselyyn saaduissa vastauksissa tuli esille, että vastaajien mielestä isäryhmään osallistuminen oli antanut paljon peilattavaa, hyviä keskusteluja, lisää hyviä kokemuksia ja tunteuksia sekä kullannarvoista tietoa vertaisilta. Vastaaajien mukaan omasta isyydestä puhuminen ulkopuolisille oli helpottunut. Isäryhmään osallistuminen oli saanut vastaajat miettimään itseään isänä monesta näkökulmasta ja he kokivat olevansa nyt parempia isiä. Lapsitapaamiset, niiden pidempi aika ja paremman kontaktin saaminen lapseen oli myös tuotu esille isäryhmän hyödyissä.

”Lisää hyviä kokemuksia ja tunteuksia”

”Uskaltamista puhua asiasta. Isyydestä perheen ulkopuolisille.”

”Kaksi mahtavaa lapsitapaamista. Paljon ”peilattavaa” hyviä keskusteluja”

"On päässyt miettimään itseään isänä monesta näkökulmasta."

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

Isäryhmän tapaamisten koettiin myös edistävän henkistä hyvinvointia ja sitä, että oltaisi enemmän läsnä. Isäryhmän koettiin myös estävän lasta vieraantumasta isästään.

"Mitä enemmän saa tavata lapsia ja perhettä, - sitä paremmin voi henkisesti. et ole pelkkä isä jossain - kaukana tyrmässä, jota käydään harvoin tapaamassa. olisit isä joka olisi enemmän "läsnä"."

"...lapset eivät täten vieraannu isästään"

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

Isäryhmän tarjoama tuki vanhemmuuteen oli ryhmän ohjaajien mielestä jokaisen osallistujan yksilöllisen tilanteen huomioivaa. Ryhmätoiminnassa ei koettu haitalliseksi sitä, että osallistujien vanhemmuus oli "erinäköistä" ja perhetilanteet hyvinkin erilaisia. Olennaista ohjaajien mielestä oli se, että vertaistukea voidaan antaa ja vastaanottaa, vaikka oltaisiinkin "eri matkalla" vanhemmuudessa.

"Ja sehän ei sinällään haittaa tässä ryhmätoiminnassa, että vaikka vanhemmat, tai se vanhemmuus, on erinäköistä, että jollaki lapsi voi olla huostaanotettu ja toisella sitten on niinku ero sinne niinku lapsen vanhempaan. Et vanhemmuus kuitenkin säilyy toisella tasolla..."

"Mut et siinä vertaisuudessaan juuri onkin se idea, että voidaan ruokkia toinen toista, olla eri matkalla siinä vanhemmuudessa. Mut että voidaan niinku antaa jotaki sellasta pöytään, joka saattaa herättää parhaimmillaan jotain toista ajattelemaan sitä vanhemmuutta."

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Riihimäen vankilan toiminnasta ja toiminnoista vastaavan apulaisjohtajan mukaan Riihimäen vankilassa suunnitelmallista vanhemmuutta tukevaa perhetyötä ei juuri ole. Reilu vuosi sitten on vankilaan kuitenkin nimetty perhetyön yhteyshenkilö. Erityisohjaajien kanssa on myös käyty keskustelua perhetyön tarpeellisuudesta Riihimäen vankilassa ja yleisenä mielipiteenä oli ollut, että Riihimäen vankilan kaltaisessa paikassa ei strukturoidulle perhetyölle juuri "funktiota" löytynyt. Perhetyölle haluttiin löytää laadullinen aspekti eli jos jotain perhetyötä toteutettaisiin, tulisi se toteuttaa kunnolla tai sitten ei ollenkaan. Riihimäen vankilassa ei haluttu toteuttaa perhetyötä, jota "vedettäisiin" edestakaisin. Mieluummin tehtäisiin reilut pelisäännöt, joiden mukaan toimitaan.

”...on oiskohan siitä nyt puoltoista vuotta tai vuos ku me tota noin sovittiin ton Veksi Sokan kans et hän on mejän niiku perhetyön yhteyshenkilö ja tota sitä ennen sitä keskusteltiin varmaan vuoden päivät jo meidän erityisohjaajien kanssa... tota noin se niinku yleinen yhteinen kanta oli oikeastaan siinä vaihees se että tämmösellä vankilalla ni perhetyölle ei ole oikeen löytynyt niinku funktioo.”

”...seki keskustelu pääty siihen, että et pitäs niiku löytää sellanen laadullinen aspekti, et jos tehään jotain ni tehään sit kunnolla tai sitten ei tehä ollenkaan. Että ei semmonen, että me ruvetaan tavallaan niinkun vedättää edes takas tota perhekonseptia, ni se ei oikeen toimi. Meidän täytys löytää mieluummin semmoset reilun pelin säännöt, jotka voi olla aika kovat, mut sitte niitä voi noudattaakin.”

(Apulaisjohtajan haastattelu)

Riihimäen vankilassa vangeilla on kolmenlaisia tapaamismahdollisuuksia: valvotut, puolivalvotut ja valvomattomat. Valvotut tapaamiset toteutetaan vankilan tapaamistiloissa pleksilasin läpi, yleensä lauantaisin. Valvottujen tapaamisten pituus on 40 minuuttia, erityistapauksissa voidaan myöntää myös tupla-aika. Puolivalvotut tapaamiset eli lapsitapaamiset järjestetään tapaamistilojen yhteydessä olevassa erillisessä tilassa, jossa on lasiseinät. Lasiseinien ansiosta vartijat voivat seurata tapaamisen kulkua. Puolivalvottuun tapaamiseen voi osallistua enintään kolme lasta kerralla ja heistä vähintään yhden on oltava alle 10-vuotias. Puolivalvotussa tapaamisessa vanhemmalla on mahdollisuus pitää lastaan sylissä. Valvomattomat tapaamiset eli perhetapaamiset järjestetään vankilan porttirakennuksessa olevissa kaksioissa. Valvomattomat tapaamiset on tarkoitettu avioliitossa tai viranomaisen vahvistamassa avoliitossa oleville. Valvomattomat tapaamiset on suunnattu lähinnä pitkää tuomiota suorittaville, joilla ei ole muuta mahdollisuutta saada yhteyttä yhteiskuntaan. Valvomattomien tapaamisten jälkeen vankeusrangaistusta suorittaville tehdään turvatarkastus.

”Ja valvottu tapaaminen on se joka tossa niinku toteutetaan meillä lauantaisin ja tota noin pleksilasin läpi”

”Meillä on semmonen puolivalvottu tapaaminen kun lapsitapaaminen, joka taas nyt sitten liittyy näihin perheasioihin aikalaille ja se toteutuu meillä sillä lailla... valvottujen tapaamisten tilan yhteydessä on erillinen tila, jossa on lasiseinät ja siihen lasikoppiin ikään kuin pääsee sitten tota noin ohjeiden mukaan tapaamaan lapsiaan muistaakseeni kolme enintään ja tota noin yhden piti olla kymmenvuotias”

”Sitten kolmas muoto täällä meillä on valvottoman tapaaminen kutsutaan perhetapaamiseksi. Meidän oloissa se tarkoittaa sitä, että meillä on kahdeks ja puoleks tunnink varattu tuolla semmonen kaksio käyttöön tuolla porttirakennuksessa... Siellä on kaks tämmöstä tapaamispaikkaa, kaks ja puol tuntii kerrallaan myönnetään tota noin avoliitossa oleville tai vahvistetussa avoliitossa oleville eli toisin sanoen ennen sen tuomion aloittamista on pitänyt olla niinku asumishistoriaa takana ja se pitää viranomaisen olla todistanut.”

(Apulaisjohtajan haastattelu)

Riihimäen vankilasta on myös mahdollista päästä perheleireille, joita on vuoden 2013 alkuun saakka järjestänyt Vapautuvien tuki ry. Perheleireillä on kerrallaan yleensä noin 10-12 perhettä eri vankiloista. Perheleiri on valvottu leiri, mikä tarkoittaa, että vankilan henkilökunnasta tai vankilaringistä joku käy leirin aikana paikan päällä tarkastamassa tilannetta ja laskeudessa paikalla olijat. Perheleireille Riihimäen vankilasta yleensä pääsevät isät, jotka ovat vapautumassa tai suunnittelevat vapautumista. Perheleireille osallistuvat myös vaimo ja lapset. Perheleireillä isien kesken ”pelaa” apulaisjohtaja Suontaustan mukaan yleensä ”keskinäinen koodi” eli jos leirillä ”mokaa” ei suurin ongelma ole viranomaiset vaan muut isät. Apulaisjohtaja kokee perheleirit ”merkittävänä juttuna” vankilassa oleville isille perheeseen pidettävän yhteydenpidon kannalta.

”...halutaan kuitenkin niinkun tavallaan pitää siitäkin turvallisuudesta huolta, et siellä perheleirillähän voi olla sitten vaimo ja lapset mukana ja siellä nyt ei oo kyllä sattunut yhtään mitään. Et se mä luulen, et siellä vankien keskinäinen koodi pelaa aika hyvin, että tota mä oon kuvannu joskus et jos siellä mokaa ni suurin ongelma ei oo viranomaiset vaan toiset vangit. Pilaa hyvän systeemin.”

(Apulaisjohtajan haastattelu)

7.4 Vanhemmuusteemaisen isäryhmän kehittäminen ja ryhmän tulevaisuus

Välikyselyssä isäryhmään osallistuneilta kysyttiin, minkälaista toimintaa ryhmässä olisi, jos he itse saisivat päättää. Vastaajien mielestä lapsitapaamisia voisi olla enemmän ja ne voisivat kestää pidempään. Samoin ryhmäkerrat voisivat olla pidempiä ja välitehtäviä voisi kehittää enemmän sellaisiksi, joissa omaa isänä olemista voisi pohtia valmiiden vastausvaihtoehtojen avulla. Vastaajat ehdottivat myös, että ryhmätoimintaa muutettaisiin niin, että koko perhe osallistuu toimintaan ja voitaisiin yhdessä pohtia isän ja äidin rooleja. Ryhmätoiminta sijoituisi viikonloppuihin, jolloin tämä ajatus toimisi. Ryhmän aiheisiin vastaajat ehdottivat lisättäväksi vankeusajan vaikutuksen lasten äitiin. Myös vankilan päättäjien tuomista mukaan ryhmäkertojen yhteiseen keskusteluun ehdotettiin.

”Ryhmätuokiot saisivat olla 2 ½ tuntia, lisäksi ryhmässä voisi keskustella myös kuinka tämä kaikki vaikuttaa lapsen äitiin, sillä hänen hyvinvointi heijastuu lapsen hyvinvointiin. Olisi myös ehdottomasti tärkeää saada vankilasta päättäjä paikalle keskustelemaan perhetyöstä, tai siis perhetyön olemattomuudesta.”

”Tämän hetkinen pohja on hyvä, josta rakentaa. Lapsitapaamisia voisi olla kolme x 2 tuntia, perheleiri (2-3pv), ennen viimeistä ryhmäkokoontumista. Välitehtäviä voisi kehittää, ehkä sellaiseen suuntaan jossa joutuu miettimään itseään isänä, kysymyksiä joihin vastaus rakentuu - vaihtoehtoja jotka kuvaavat isyyden yms. skenaarioita ja roolimalleja.”

”Paljon enemmän isä-lapsi tapaamisia.”

(Välikysely isäryhmään osallistuneille)

Loppukyselyssä isäryhmään osallistuneilta kysyttiin, minkälaista vanhemmuuden tukemisen vankilassa pitäisi heidän mielestään olla. Vastaajat toivoivat eniten lapsi- ja perhetapaamisia sekä perheleirejä. Myös isäryhmän kaltaista toimintaa toivottiin jatkossakin. Vastaajien mukaan perhetyön vankilassa tulisi olla järjestetty enemmän lasten tarpeita vastaavaksi, lapsen koettiin olevan vankilan perhetyön ydin. Lapsen ja vankeusrangaistusta suorittavan vanhemman tapaaminen tulisi vastaajien mielestä nähdä lapsen oikeutena, ei tuomion kevennyksenä tai etuna, joka ei rikoksenteikijälle kuulu.

”Mitä enemmän saa tavata lapsia ja perhettä, - sitä paremmin voi henkisesti. et ole pelkkä isä jossain kaukana tyrmässä, jota käydään harvoin tapaamassa. Olisit isä joka olisi enemmän ”läsnä”.”

”Perheleirejä + isä-lapsitapaamisia. Lapset eivät täten vieraannu isästään”

”Perhetyö tulisi olla järjestetty katsoen lapsinäkökulmasta. Lapset kärsivät eniten, heitä uhkaa haittavaikutukset, kuten itsesyyllistäminen, kiusaamista-pauksia, stigmatisointi, ylisukupolvinen pahoinvointi ym. Monesti ajatellaan, että vangille se on joku kevennys rangaistukseen jos hän saa tavata lapsiaan. Että se olisi joku etu joka hänelle ei kuuluisi, koska hän on tehnyt rikoksen. Entä lapsen oikeus? Mitä paha lapsi on tehnyt, että häntä tulisi rangaista sillä ettei hän saa tavata vanhempansa?”

(Loppukysely isäryhmään osallistuneille)

Loppukyselyssä isäryhmään osallistuneet kertoivat isäryhmän ohjaajien olleen omistautuneita ja fantastisia. Vastaajien mukaan ryhmän ohjaajista toisen tulisi olla nuorempi ja toisen vanhempi, sillä molemmilla on oma näkökulmansa. Ohjaajien tulisi myös vastaajien mielestä olla ehdottomasti naisia, sillä miesohjaajia ei vastaajien mukaan vankilassa oteta vakavasti. Naisohjaajien kanssa isäryhmään osallistujat vastaajien mukaan käyttäytyvät herrasmiesmäisesti ja kunnioittavat heitä.

Isäryhmän ohjaajien ensimmäisessä teemahaastattelussa ryhmän kehittäminen ei ollut niin paljon esillä kuin toisessa haastattelussa. Ensimmäisessä haastattelussa ohjaajat toivat lähinnä esille sitä, että ryhmä oli toiminut siihen mennessä hyvin eikä suuria haasteita tai ongelmia ollut ilmennyt. Ohjaajien mielestä esimerkiksi se, että ryhmä kokoontuu kerran viikossa, kannattaa pitää tällaisessa toiminnassa jatkossakin.

”Et minä oon kyllä vahvasti tän, ja tän kokemuksen pohjalta, sen kannalla et jos jatkossaki järjestäisin, niin ehdottomasti samalla sykillä.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Isäryhmän ohjaajat olivat keskustelleet vankilan apulaisjohtajan kanssa mahdollisuudesta järjestää vastaava ryhmä Riihimäen vankilassa uudelleen. Vankilassa pidettiin mahdollisena sitä, että vanhemmuutta tukevista toiminnoista tulisi Riihimäelle pysyvämpikin työmuoto.

*”Yhden meidän apulaisjohtajan kans on puhuttu, et tämmösestä perheen asi-
oihin paneutumisesta vois tulla niinkun tämmönen pysyvämpiki työmuoto. Esi-
merkiks et kerran vuodessa tapahtuva, mihin ois sitte vähän tota tietoo ja
huolenpitoo tai hoitoo niinku yhdistetty.”*

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Toisessa teemahaastattelussa, joka järjestettiin isäryhmän toiminnan jo päätyttyä, oli toiminnan kehittämisen näkökulma enemmän esillä. Ryhmäkertojen pituutta olisi sekä ohjaajien että osallistujien mielestä voinut pidentää puolestatoista tunnista kahteen tuntiin. Esimerkiksi välitehtävien purkuun olisi voinut varata enemmän aikaa, monilla kerroilla siihen ei ehditty käyttää riittävästi aikaa. Välitehtäviä voisi tulevaisuudessa myös mahdollisesti yksinkertaistaa tai muuten kehittää. Nyt välitehtäviä oli tehty vaihtelevasti ja niiden sisällöt eivät ehkä kaikille isille ”auenneet”.

Ohjaajien mukaan ryhmätoiminta onnistui paremmin kuin osattiin odottaa. Ohjaajat painottivat ryhmäläisten haastatteluja valinnan perustana. Haastatteluun oli panostettu ja haastattelussa oli osallistujille kerrottu tulevan toiminnan sisällöstä. Haastatteluihin on syytä panostaa myös jatkossa, jotta ryhmä saadaan toimimaan mahdollisimman hyvin, sillä haastattelu- ja valintaprosessi auttaa osallistujia motivoitumaan toimintaan ja osallistumiseen.

Ohjaajat pohtivat toisessa teemahaastattelussa myös, että tulevaisuudessa ryhmäkerroilla voisi olla hyvä käydä tarkemmin läpi esimerkiksi lapsen kehityksen vaiheita ja Kritsin toimintaa. Yhdellä ryhmäkerralla oli tutustuttu Portti vapauteen -internetsivustoon, mikä ei alun perin ollut ohjelmarunkoon kirjattu. Tämän voisi tulevaisuudessa sisällyttää ryhmän ohjelmaan pysyvästi. Jatkossa ryhmissä voisi myös ryhmäläisten tarpeiden mukaan tarvittaessa käsitellä syvällisemmin esimerkiksi päihteisiin tai läheisriippuvuuteen liittyviä asioita, sillä näitä ongelmia on ohjaajien mukaan vanki-iseillä ja heidän läheisillään melko usein. Tulevaisuudessa voitaisiin tällaisessa ryhmätoiminnassa hyödyntää vieläkin enemmän konkreettisia visuaalisia välineitä, kuten erilaisia kortteja. Ne toimivat parhaimmillaan hyvinä keskustelun herättäjinä ja aiheeseen virittäjinä, mutta itseisarvona niitä ei tule käyttää.

Ohjaajat mainitsivat toisessa teemahaastattelussa, että esimerkiksi pelkästään ryhmäläisille ja heidän lapsilleen suunnattu leiri voisi olla hyvin toimiva osa ryhmätoimintaa. Siellä isät voisivat hoitaa kaikki arkisetkin asiat lastensa kanssa ilman puolisoitaan ja näin saada enemmän tuntumaa siitä, mitä elämä vapaudessa lasten kanssa on. Lapsitapaamisia olivat ryhmäläiset

toivoneet enemmän ja myös ohjaajien mielestä niitä voisi mahdollisesti lisätä. Tapaamisia voisi ohjaajien mielestä olla toiminnan aikana kolme tai neljä nykyisen kahden sijaan.

Riihimäen vankilan apulaisjohtajan mukaan vankiloiden tulisi tulevaisuudessa keskittyä tuottamansa ohjelman laatuun enemmän kuin sen määrään. Apulaisjohtajan mielestä vankilan perhetyössä tulisi keskittyä ydintoimintoihin ja esimerkiksi hankkia asiantuntijoita vankilan ulkopuolelta hoitamaan tehtäviä, joiden hoitamiseen vankilan sisältä ei ammattitaitoa löydy.

”Ja tulevaisuus varmaan niinku mä korostas in laatua eikä määrää vankeinhoidossakin, että määrää on melkeen riittävästi, mutta laatua, laatua vois kehittää.”

”Just tää ydintoimintoihin keskittyminen, hankitaan sitten tota asiantuntijoita tekemään semmosia asioita, joita ei ite osata ja noin poispäin, et sehän on ihan joka puolella luonnollista toimintaa”

(Apulaisjohtajan haastattelu)

Isäryhmän päätyttyä ryhmään osallistuneille ei ole suunnitteilla erityistä seurantaä esimerkiksi kyselyn muodossa. Ohjaajien mukaan ajatus toiminnassa on se, että ryhmän päätyttyä voidaan toki jatkaa työskentelyä ryhmässä mukana olleiden vankien perheiden kanssa, mikäli tällaiselle on tarvetta. Toisaalta jos jokin asia jää mietityttämään ryhmään osallistuneita isiä, on heidän mahdollista kääntyä vankilan henkilökunnan puoleen. Ryhmään osallistuneille annetaan kuitenkin myös vankilan ulkopuolisten ryhmänohjaajien yhteystiedot, jotta isät saavat tarvittaessa yhteyden myös heihin. Toisessa teemahaastattelussa ohjaajat ehdottivat, että ryhmäläisten lapsille voisi tehdä kyselyn heidän kokemuksistaan toimintaan liittyen jälkikäteen.

”Sitten kun päätetään ryhmä... Niin varmaan siinä tämmönen ajatus on esittää... jos nämä asiat lähtevät erityisesti pohdittamaan ja puhututtamaan niin sit se on työntekijät täällä, joiden puoleen käännetään.”

”Tottakai he saavat meidän yhteystietomme ja he voivat käydä tarvittaessa kirjeenvaihtoo tai jotain tämmöstä. Mut et kyl se näissä oloissa on melkeen näin että se on se pilotti mikä sovitaan ja kun se sitte päättyy niin se päättyy.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Isäryhmän päätyttyä jokaiselle ryhmään osallistuneelle jaettiin todistus ryhmään osallistumisesta (ks. Liite 11). Vankien on mahdollista hyödyntää todistukseen kirjattuja vanhemmuuteen ja isyyteen liittyviä asioita rangaistusajan suunnitelmaan. Isäryhmään osallistuneiden vanki-isien puolisoilla ja lapsilla on mahdollisuus jatkaa työskentelyä myös vankilan ulkopuolelta tulleiden ryhmän ohjaajien kanssa.

”He saa todistukset, ja tietysti seki, että ne todistukset... Mitä siinä sitten, me ollaan siitä vanhemmuudesta ja isyydestä niinku jotenki tuotu esille, niin he voi sen sitte hyödyntää rangaistusajan suunnitelmassa.”

”Näkökulma vaihtuu ehkä meidän osalta enemmän sit niihin perheisiin. Että nyt jo täs on matkan aikana useamman perheen kanssa ollu niinku, et siel on tarvittu jotain apua ja tukea ja... on noussu esille sitä, et tulee vaimo ottamaan yhteyttä ja. Et sit siihen ja sitte meil on ajatusta, et siel on niinku hyvänikäisiä lapsia näillä miehillä, jotka vois tulla meidän lasten ryhmiin.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Mahdollisuudesta järjestää vanhemmuusteemaisia isäryhmiä tulevaisuudessa muissa suomalaisissa vankiloissa ohjaajat olivat sitä mieltä, että selkeä arviointi auttaa ryhmätoiminnan suunnittelussa. Arvioinnin kautta kokemukset tästä isäryhmästä voidaan viestittää eteenpäin muihin vankiloihin ja niitä voidaan hyödyntää tulevien ryhmien suunnittelussa.

”Jos ja kun jonnekin muualle tätä ryhmää tulee jatkossa, niin on helpompaa... Jotenki niinku voi kattoo, et täällä tää on menny näin ja mitä ehkä sit jatkossa.”

”Mietitään, et no miten tää niinku meillä voi ylipäänsä onnistua. Nii jos se sitten tän turvatason vankilassa on onnistunu näin ja tällasin systeemin ja näillä kriteereillä, niin sit se vois vaikka jossain matalamman turvatason vankilassa onnistua sitten jollain vähän toisen tyyppisillä kriteereillä. Että kyllä se [arviointi] sitten auttaa eteenpäin.”

(Ohjaajien ensimmäinen teemahaastattelu)

Toisessa ohjaajien teemahaastattelussa nousi esiin se, että tulevaisuuden ryhmätoimintaa rajaavat Suomen eri vankiloiden oma profiloituminen sekä ohjaajien löytäminen ja kouluttaminen. Rikosseuraamuslaitoksen lapsi- ja perhetyön linjaukset ovat vuoden 2013 alussa tulossa virallisiksi, mikä osaltaan vaikuttaa myös tällaisen toiminnan tulevaisuuteen. Ryhmän ohjaajista Sassi ja Kinnunen ovat mahdollisesti ensi vuonna pitämässä uutta ryhmää. Suunnitteilla on myös ryhmänohjaajakoulutusta, jonka käyneet voisivat pitää vastaavaa ryhmää eri vankiloissa ympäri Suomen.

8 Johtopäätökset

Viime aikoina on vankeinhoidossa kiinnitetty huomiota erityisesti siihen, millä tavoin rangaistuksen aikana voidaan muuttaa rikosentekijää ja hänen käytöstään. Keskeiseksi tavoitteeksi rikosseuraamusalalla tehtävälle kuntouttavalle toiminnalle onkin asetettu uusintarikollisuuden vähentävästi vaikuttavien kuntouttavien toimintojen kehittäminen. Toisena tavoitteena voidaan nähdä sellaisten työmenetelmien käyttäminen, joiden vaikuttavuudesta on luotetta-

vaa tutkimusnäyttöä. (Rantanen 2009: 109.) Tämä opinnäytetyö pyrkii isäryhmän arvioinnin tulosten esittämällä edistämään vankiloissa tehtävän perhetyön ja vanhemmuuden tukemisen kehittämistä.

Vankeusrangaistukseen tuomittujen mahdollisuuksia pitää yllä suhteita lähiomaisiinsa korostetaan vuonna 2006 voimaantulleessa vankeuslaissa (2005/767, 10. luku 6 §). Rikosseuraamuslaitoksen vuosille 2011-2020 laaditun strategian yksi keskeinen tavoite on yhteistyö tuomitun lähiverkoston, viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Yhteistyöllä tavoitellaan tuomitun yhteiskuntaan kiinnittymisen valmiuksien lisäämistä. (Rikosseuraamuslaitos 2011a.) Riihimäen vankilassa syksyn 2012 aikana järjestetty vanhemmuusteemainen isäryhmä lisäsi ryhmään osallistuneiden vanki-isien yhteydenpitoa lapsiinsa ja perheisiinsä. Isäryhmä toteutettiin Riihimäen vankilan ja Kriminaalihuollon tukisäätiön yhteistyönä.

Uudistetun vankeuslain myötä ajatus vankilan ensisijaisesta tehtävästä on muuttunut. Vankilan keskeisenä tehtävänä nähdään nykyään olevan aiempaa enemmän vankien kuntouttamista uudelleen yhteiskuntaan sopeutuviksi kansalaisiksi. (Laitinen & Aromaa 2005: 248.) Vankilan perhetyön tavoitteena on myös edistää rikosentekijän sijoittumista yhteiskuntaan vapautumisen jälkeen sekä vähentää vankeudesta aiheutuvia haittoja (Sassi & Huhtimo 2006: 22). Perhetyön voidaan siis katsoa olevan kuntouttavaa toimintaa, joka ylläpitää rikosentekijän yhteyttä perheeseensä ja näin ollen parantaa hänen mahdollisuuksiaan integroitua yhteiskuntaan vankeusrangaistuksen päätyttyä. Edelleen näillä perusteilla voidaan ajatella, että vanhemmuusteemainen isäryhmätoiminta on kuntouttavaa ja näin ollen uusintarikollisuutta vähentävää toimintaa.

Vankien toimintojen päivittäinen toteuttaminen on mahdollista suurimmaksi osaksi vain ryhmissä, sillä vankilassa tehtävän toiminnan on oltava valvottua ja ohjattua (Hypén 2002: 110-111). Vanhemmuusteemainen isäryhmä koettiin kokonaisuutena onnistuneeksi prosessiksi, jolla oli selkeä alku, sisältö ja päätös. Kaikkia isäryhmään osallistuneita vankeja yhdisti kiinnostus vanhemmuusteemaa ja lastensa asioita kohtaan. Kaikki osallistujat kunnioittivat omaa ja toistensa vanhemmuutta, mikä välittyi myös ryhmän ohjaajille toiminnan aikana. Osallistujien keskinäinen kunnioitus ja arvostus auttoivat luomaan isäryhmään luottamuksellisen ja avoimen keskustelun mahdollistavan ilmapiirin.

Isäryhmään osallistuneet vangit korostivat kyselyvastauksissaan vertaistuellalla olleen suuri merkitys vanhemmuuden pohtimisessa ja ryhmän onnistumisessa. Yhtä tärkeänä pidettiin myös ryhmän ohjaajien ammattitaitoa ja osaamista. Niin isäryhmään osallistuneet vanki-isät kuin isäryhmän ohjaajat ja Riihimäen vankilan toiminnasta ja toiminnoista vastaava apulaisjohtaja olivat kaikki samaa mieltä siitä, että isäryhmän käytännön järjestelyt toimivat suurimmaksi

osaksi erittäin hyvin. Ryhmän kokoontuminen kerran viikossa kahdeksan viikon ajan oli toimiva aikataulu ja ryhmään osallistuneiden vankien oli mahdollista sitoutua siihen.

Ihanteellista vankilassa toimivassa ryhmässä olisi, että ryhmäläisillä olisi halu ja tarve kuulua *juuri tähän* ryhmään, sillä vankien keskuudessa on yleistä ajatella, että vankilaan on jouduttu vastoin omaa halua eikä siksi haluta osallistua mihinkään. Ohjaajan panostus ryhmän perustamiseen on erityisen tärkeää ja ohjaajan on hyvä osallistua ryhmäläisten valintaan. Mikäli ohjaajalla on näkemys, että ryhmän jäsenet on valittu väärin perusteiden jonkun kolmannen osapuolen toimin, on ohjaajan vaikea saada ryhmää toimimaan. Ohjaajan yksi vaikea tehtävä on myös selvittää etukäteen ryhmän mahdollisuuksia toimia yhdessä ilman, että ryhmässä kärjistyy tarpeettomasti osallistujien välisiä ristiriitoja. Ohjaajan on hyvä miettiä jokaista mahdollisesti tulevaa ryhmäläistä erikseen ja sen jälkeen vielä heitä kaikkia yhdessä. (Hypén 2002: 112-113.) Isäryhmää suunniteltiin ennen ryhmätoiminnan alkua huolellisesti ja ryhmään hakeutuneet vangit valittiin ryhmään ohjaajien tekemien haastattelujen kautta. Näillä alkujärjestelyillä oli kaikkien osallisten mukaan suuri vaikutus isäryhmän onnistumiseen. Merkittävien perusteiden vankien valinnassa ryhmään oli tarvelähtöisyys ja oma motivaatio ryhmään osallistumiseen.

Ohjauskokemuksesta lienee eniten hyötyä vankilan ryhmien ohjaajalle. Ryhmätyötä paljon tehneillä on taitoa lukea ja tulkita ryhmää ja sen ilmiöitä sekä antaa palautetta niin ryhmän yksittäisille jäsenille kuin koko ryhmälle yhdessä. (Hypén 2002: 112.) Ryhmän ohjaajat pitivät hyvänä ratkaisuna sitä, että ryhmän ohjaajia oli kolme ja että kaikille ohjaajilla oli kokemusta vankilassa toimivien ryhmien ohjaamisesta. Toimiva ratkaisu oli ohjaajien mielestä myös se, että ohjaajat edustivat sekä nais- että miesnäkökulmaa ja että yksi ohjaajista oli Riihimäen vankilan työntekijä. Vankilan henkilökunnan edustajan koettiin auttaneen käytännön järjestelyissä sekä yhteydenpidossa vankilaan merkittävästi. Ryhmään osallistuneet isät eivät tuoneet vankilan työntekijän merkitystä esiin, mutta he kokivat ohjaajien onnistuneen työsäännön erinomaisesti.

Isäryhmään haettiin vankeja, joilla on alle teini-ikäisiä lapsia, joiden on mahdollista tulla tapaamaan isää vankilaan ja tässä onnistuttiin. Ryhmään oltiin ajateltu haettavaksi myös vankeja, joilla on jengirikollistaustaa ja merkittävä osa ryhmään valituista kuului tähän ryhmään. Myös muita osallistujia koskevia kriteerejä oltiin ryhmän ohjaajien kesken pohdittu, mutta ohjaajat eivät halunneet rajata isäryhmää esimerkiksi vain sellaisiin vankeihin, joilla on lasten äidin kanssa voimassaoleva parisuhde. Isäryhmätoiminnan järjestämisestä sovittiin Kriminaalihuollon tukisäätiön ja Riihimäen vankilan välillä kirjallisesti ennen toiminnan alkua. Ryhmän ohjaajat korostivat tällaisen suunnittelun tärkeyttä isäryhmän perustamisen onnistumisessa.

Ryhmän ohjaajat kokivat isäryhmätoiminnassa onnistuneeksi myös sen, että ryhmäkertojen sisällöistä oli tarvittaessa mahdollista joustaa. Näin tehtiin esimerkiksi ensimmäisen lapsitapaamisen jälkeisellä ryhmäkerralla, jolloin suuri osa varatusta ajasta käytettiin tapaamisen herättämien ajatusten purkuun. Ryhmäkertojen teemat koettiin onnistuneiksi, mutta ryhmäkertojen välissä teetettyjen välitehtävien sisältöjä voisi sekä ohjaajien että ryhmään osallistuneiden mielestä kehittää yksinkertaisemmiksi. Välitehtäviä koskeviin asteikkokysymyksiin saadut vastaukset olivat keskiarvoiltaan muihin kyselyjen asteikkokysymyksiin tullessiin vastauksiin verrattuna alhaisia, mikä kertoo välitehtävien olleen haasteellisia tai ainakin vähemmän onnistuneita kuin muut ryhmässä toistuneet käytännöt. Yhden ryhmäkerran aiheena oli päihteiden vaikutus vanhemmuuteen ja yksi ryhmään osallistuneista vangeista koki, ettei aihe koskettanut häntä henkilökohtaisesti.

Isäryhmään sisältyneet kaksi lapsitapaamista koettiin ryhmään osallistuneiden osalta ryhmän parhaaksi anniksi. Lasten kanssa vietetty aika rennossa ja viihtyisässä ympäristössä oli vankisille erittäin tärkeää. Ryhmän ohjaajat toivoivat, että ryhmässä käsitellyt vanhemmuuteen liittyvät asiat saisivat syvemmän merkityksen tapaamisten myötä, mutta tätä on mahdotonta todentaa arvioinnin avulla. Ryhmän ohjaajat eivät voi tietää, kuinka isäryhmä tai lapsitapaamiset vaikuttavat osallistujiin tai heidän lapsiinsa eikä tämän opinnäytetyön tarkoitus ole arvioida vaikuttavuutta. Tästä huolimatta ohjaajille oli välittynyt tunne siitä, että sekä isäryhmän että lapsitapaamisten aikana on iseissä tapahtunut oppimista ja uusia oivalluksia.

Kaikki isäryhmään osallistuneet vangit olivat motivoituneita tapaamaan lapsiaan ja halusivat tavata heitä useammin ja pidemmän aikaa kerrallaan. Kaikki osallistujat ovat myös muulla tavoin, kuten puhelimitse ja kirjeitse, säännöllisesti yhteydessä perheeseensä ja haluavat kuulla lapsensa kuulumisia niin usein kuin mahdollista. Isäryhmään osallistuneet vangit arvostivat myös sitä, että vanhemmuusteemainen ryhmä mahdollisti ajan ja paikan vanhemmuudesta keskusteluun ja muiden kokemusten kuulemiseen, mitä vankilassa ei muuten koeta olevan. Osa ryhmätoiminnassa mukana olleista vangeista koki, ettei perheeseen ja vanhemmuuteen liittyvistä asioista ole vankilan henkilökunnan kanssa mahdollista keskustella.

Tämänkaltaiselle vanhemmuutta tukevalle toiminnalle on Riihimäen vankilassa tarvetta ja tällaista toimintaa on suljetussa vankilassa mahdollista järjestää. Vankilan henkilökunnalla on kiinnostusta vankilan perhetyön kehittämiseen sekä tällaisen ryhmätoiminnan mahdollistamiseen. Riihimäen vankilassa pidetään mahdollisena vastaavan ryhmän uudelleenjärjestämistä tulevaisuudessa, mutta tarkkaa ajankohtaa tälle ei ole määritelty tai sovittu. Vankilassa ollaan valmiita hyödyntämään vankilan ulkopuolisten tahojen osaamista perhetyön kehittämisessä, mikäli sellaista ei omalta henkilökunnalta löydy. Vanhemmuusteemaisen isäryhmätoiminnan nähdään olevan tämänhetkisen Rikosseuraamuslaitoksen strategian sekä tänä vuonna

voimaantulevien lapsi- ja perhetyön linjausten ja mukaista uusintarikollisuutta ehkäisevää, kuntouttavaa toimintaa.

Isäryhmälle asetetut tavoitteet saavutettiin sekä ryhmään osallistuneiden että ryhmän ohjaajien näkökulmasta pääasiassa hyvin. Tämä kertonee tavoitteiden realistisuudesta ja konkreettisuudesta sekä siitä, että isäryhmätoiminta on suunniteltu ja toteutettu osallistujien ehdoilla, ohjaajien aiempaa kokemusta hyödyntäen. Yksi ohjaajien tärkeimmistä tavoitteista oli auttaa ryhmään osallistuneita ymmärtämään, että vankilassa olosta huolimatta vankien on mahdollista toteuttaa ja ylläpitää isyyttään. Tämä tavoite voidaan nähdä saavutetuksi sekä ohjaajien että isien itsensä kokemusten mukaan.

Useilla vangeilla on tarvetta muun muassa arkielämän taitojen opetteluun ja ihmissuhteiden huomioon ottamiseen (Karsikas 2005: 27). Isäryhmään osallistuneet vangit kertoivat tavoitteikseen muun muassa vanhemmuuteen liittyvän tiedon saamisen sekä lapsen kanssa rennosti olemisen oppimisen. Kumpikin näistä tavoitteista koettiin saavutetuiksi isien kyselyihin antamien vastausten perusteella. Yleisin tavoite ryhmään osallistuneilla vangeilla oli mahdollisuus viettää aikaa lastensa kanssa, mikä mahdollistettiin kahden isä-lapsitapaamisen muodossa.

Isäryhmän ohjaajien mukaan ryhmän vaikuttavuutta ryhmään osallistujien vanhemmuuteen tai isä-lapsisuhteeseen on vaikeaa, ellei mahdotonta arvioida. Ohjaajat kokivat kuitenkin, että ryhmässä oli tapahtunut paljon oppimista ja isät olivat saaneet ryhmätoiminnan aikana uusia oivalluksia ja näkökulmia vanhemmuuteen. Isäryhmään osallistuneet vangit kertoivatkin ottavansa vanhemmuutensa nyt vakavammin ja ymmärtävänsä lastensa äitien harteille asetettua taakkaa paremmin.

Hyvästä vanhemmuudesta on paljon eri käsityksiä. Vanhemman on tärkeä tiedostaa, että täydellistä vanhempaa ei ole. Vanhempi ei koskaan ole valmis vanhemmuudessaan ja sen vuoksi vanhempana on mahdollista kehittyä ja kasvaa jatkuvasti. Ammatillaisen ja vanhemman käsitys hyvästä vanhemmuudesta voi olla myös hyvin erilainen. (Järvinen ym. 2007:90-91; Lastenneuvolaopas 2004.) Vanhemmuusteemaisen isäryhmän tarkoitus oli tukea vanki-isiä heidän vanhemmuudessaan ja tarjota heille uusia näkökulmia isyyteen. Kokemus vanhemmuuden tukemisesta on yksilöllistä – osa isäryhmän osallistuneista oli kokenut saaneensa ryhmätoiminnasta tukea vanhemmuutensa, osa ei.

Isäryhmään osallistuneet olivat oppineet ryhmän aikana enemmän omista hyvistä ja huonoista puolistaan vanhempana. Ryhmässä mukana olleet vanki-isät olivat myös kokeneet, että isäryhmätoimintaan osallistuminen oli vaikuttanut positiivisesti niin lapsiin kuin koko perheeseen. Vanki-isät olivat saaneet ryhmästä keskustelua, luottamusta lapsen kanssa olemiseen, arjen neuvoja ja he kokivat ajatusmaailmansa laajentuneen. Isäryhmän ohjaajien mie-

lestä tärkeintä ryhmässä oli vertaistuen antamisen ja saamisen mahdollisuus, eikä se, että isät olisivat samassa kohdassa ”matkassaan” vanhempana. Ohjaajien mukaan vanki-ivät olivat käsitelleet vanhemmuutta isäryhmässä hyvin keskustelujen kautta.

Vanhempien olisi tärkeää oppia kohtamaan, ilmaisemaan ja tunnistamaan omat epävarmuuden tunteensa. Vaikeassa elämäntilanteessa olevalle vanhemmalle on tärkeää tulla kuulluksi ja kokea välittämistä. Emotionaalinen tuki on keskeistä vanhemman itseluottamuksen ja omanarvontunnon vahvistamisessa. Emotionaalinen tuki voi olla avuksi vanhemmalle myös valintojen ja ratkaisujen tekemisessä sekä vastuunotossa. (Järvinen ym. 2007:103, 105.) Ryhmään osallistuneet olivat kokeneet, että ryhmään oli hyvä tulla ja siellä pystyi vapaasti puhumaan. Vanki-isät kokivat, että ryhmässä puhutut asiat jäävät ryhmään, mikä lisäsi luottamuksen tunnetta ja avoimuutta. Ryhmämuotoinen toiminta oli koettu hyväksi, sillä osallistujat olivat oppineet muiden tilanteista ja keskusteluista uutta. Vanki-isät kokivat myös, että isäryhmätoimintaan osallistuminen oli edistänyt heidän henkistä hyvinvointiaan ja läsnäoloaan lapsille ja perheelle.

Sosiaalisten suhteiden ylläpidolla on tärkeä rooli vanhemmuuden tukemisessa. Sosiaalisella verkostolla on keskeinen vaikutus perheenjäsenten kykyyn sopeutua erilaisiin elämän muutoksiin. Yksilön halua ja kykyä omaan elämään vaikuttamiseen voi vähentää sosiaalisen verkoston puute tai sen tuottamat mahdolliset negatiiviset tunteet. Yksilön sosiaalisen verkoston näkeminen osana perhetyötä voidaan aukaista uusia mahdollisuuksia ja näköaloja tarvittavan muutoksen aikaansaamiseksi. (Järvinen ym. 2007: 112-114.)

Isäryhmään osallistuneet toivat esille näkemyksen, jossa lapsen tulisi olla vankilan perhetyön ydin. Yhteydenpito ja tapaamiset lapsen kanssa tulisi nähdä lapsen oikeutena, ei vankeusrangaistusta suorittavan isän etuoikeutena tai tuomin lievennyksenä. Yhteydenpidolla lapsen ja vanhemman välillä on suuri vaikutus lapsen oman identiteetin kehittymisessä (Sassi & Huhtimo 2006: 22). Vanki-isät olivat kokeneet ryhmätoiminnassa mukana olemisen ja lapsitapaamisen parantaneen isä-lapsisuhdetta. Ohjaajat toivat esille, kuinka vanki-isille ja lapsille suunnattu perheleiri osana isäryhmätoimintaa voisi olla toimiva tapa antaa vanki-isille ja lapsille yhteisiä arjen kokemuksia.

Vankilan perhetyön yksi tärkeimmistä tavoitteista on vähentää vankeudesta aiheutuvia haittavaikutuksia perheelle ja edistää vapautuvan vangin sijoittumista yhteiskuntaan. Vankeusaikana sosiaaliset sidokset usein heikentyvät ja monilla vangeilla on ongelmia vanhemmuuden taidoissa. Viranomaisen velvollisuus on tarvittaessa tukea vangitun vanhemman ja lapsen yhteydenpitoa, kuitenkin lapsen etu aina huomioiden. (Sassi & Huhtimo 2006: 22.) Isäryhmään osallistuneiden mielestä Riihimäen vankilassa perhetyö on huonosti järjestettyä ja sen vuoksi isäryhmätoiminta oli erittäin tarpeellinen ja tervetullut.

Riihimäen vankilan toiminnasta ja toiminnoista vastaavan apulaisjohtajan mukaan Riihimäen vankilassa ei strukturoitua perhetyötä juuri ole eikä sille ole löytynyt varsinaista ”funktioita”. Apulaisjohtajan mukaan isäryhmätoiminnasta oltiin henkilökunnan keskuudessa todella kiinnostuneita, sillä sen koettiin olevan hyvällä tavalla syventymistä vanhemmuuteen. Apulaisjohtaja toi myös esille, kuinka niin perhetyössä kuin muussakin toiminnassa laadun tulisi olla tärkeämpää kuin määrän. Perheiden yhteydenpitoa tuetaan Riihimäen vankilassa pääasiassa valvottujen, puolivalvottujen ja valvomattomien tapaamisten muodossa, joita vanki voi itse hakea. Riihimäen vankilasta on myös mahdollista osallistua perheleireille, kuitenkin yleensä vasta vapautumista suunniteltaessa.

Isäryhmään osallistuneilta, ohjaajilta ja apulaisjohtajalta kysyttiin kehittämisajatuksia isäryhmätoimintaan. Isäryhmään osallistuneet toivoivat enemmän ja pidempiä lapsitapaamisia sekä perheleiriä. Myös ryhmäkertojen toivottiin olevan pidempiä. Koko perheen osallistumista isäryhmätoimintaan ehdotettiin myös, jolloin yhdessä puolison ja lasten kanssa voitaisiin keskustella vanhemmuuteen ja perheeseen liittyvistä asioista. Vanki-isät toivat esille myös vankeusajan vaikutuksen lasten äitiin ja toivoivat sen suurempaa huomioimista keskusteluissa. Ryhmään osallistuneet ehdottivat kyselyvastauksissaan myös vankilan päättäjien osallistumista isäryhmään, jolloin saataisiin aikaan avoimempi vuoropuhelu vankien ja päättäjien välille vankilan perhetyöhön liittyen. Kaiken kaikkiaan isäryhmään osallistuneet kokivat isäryhmätoiminnan olleen sinällään vanhemmuutta tukevaa ja korostivat hyvien ohjaajien merkitystä avoimen ja luottamuksellisen ilmapiirin luomisessa.

Ohjaajat olivat isäryhmään osallistuneiden kanssa samoilla linjoilla ryhmäkertojen keston pidentämisestä, kuitenkin enimmillään kahteen tuntiin, jolloin keskustelu pystytään pitämään yllä koko ryhmäkerran ajan. Myös lapsitapaamisten määrän lisäämisestä ohjaajat olivat samaa mieltä isäryhmään osallistujien kanssa. Ryhmäkertojen sisältöön ohjaajat ehdottivat lisättäväksi lapsen kehitysvaiheisiin tutustumista ja erilaisiin vankien ja heidän läheistensä tukipalveluihin (Krits, Portti vapauteen -nettiportaali) tutustumista. Ryhmän kokoonpanon mukaan myös päihde- ja läheisriippuvuutta voitaisiin käsitellä enemmän. Ohjaajat toivat myös esille, että esimerkiksi erilaisten visuaalisten välineiden, kuten kuvakorttien, käyttämistä keskustelujen herättelijöinä voisi lisätä.

Sekä isäryhmän osallistuneet isät että ryhmän ohjaajat toivat esille kehitysajatuksia välitehtävien osalta. Osa osallistujista koki välitehtävät haasteellisina ja ehdottikin niiden yksinkertaistamista esimerkiksi valmiita vaihtoehtoja sisältäviksi pohtimistehtäviksi. Osa ryhmään osallistuneista oli kokenut välitehtävät todella hyödyllisiksi ja ajatuksia herättäviksi. He kokivat, että oli hyvä saada jotain ajateltavaa ”selliin” ja kokivat jopa oppineensa välitehtävistä ryhmäkertoja enemmän. Ohjaajat kokivat välitehtävien purkuun varaamansa ajan olleen liian

lyhyt. Ohjaajien olivat samoilla linjoilla osallistujien kanssa välitehtävien yksinkertaistamisen osalta ja kokivatkin välitehtävien tarvitsevan kehittämistä.

Ohjaajien mukaan tulevaisuuden isäryhmätoiminnan kehittämiseen ja levittämiseen auttaa selkeä arviointi. Arvioinnilla voidaan osoittaa isäryhmän tarpeellisuus ja sen kehittämiskohdat. Arvioinnin avulla voidaan myös viestittää muihin vankiloihin kokemuksia isäryhmästä. Isäryhmätoiminnan leviämiseen vaikuttavat Suomen eri vankiloiden profiloituminen ja ohjaajien löytyminen sekä kouluttaminen. Suunnitteilla oleva ryhmäohjaajakoulutus tulee omalta osaltaan edesauttamaan tämän tarpeelliseksi todetun isäryhmätoiminnan levittämistä ja näin osaltaan kehittävät sitä paremmin sopiviksi eri vankiloiden tarpeita vastaaviksi.

Opinnäytetyöhön kerätty aineisto vastasi arviointikysymyksiin hyvin ja tarkoituksenmukaisesti. Arviointikysymykset olivat realistisia ja konkreettisia ja niihin saatiin aineistosta hyvin vastauksia. Aineiston keruumenetelmät olivat aineiston kokoon, opinnäytetyön tarkoitukseen ja arviointikysymyksiin nähden tarkoituksenmukaisia ja toimivia. Aineiston pohjalta arviointikysymyksiä on jonkin verran muokattu ja tarkennettu arviointiprosessin edetessä ja aineiston pohjalta muodostetuista tuloksista saatiin myös jonkin verran tietoa arviointikysymysten ulkopuolelta.

9 Pohdinta

Sekä kyselyvastaukset että teemahaastattelut osoittavat, että isäryhmätoiminnalle on selkeästi olemassa tilausta. Isäryhmään osallistuneet vanki-isät kokivat vaikutusmahdollisuksiensa vankilassa olevan huonot, lähes olemattomat. Isäryhmätoiminnassa vanki-isille pyrittiin antamaan mahdollisuus keskusteluun ja ajatusten esille tuontiin. Osallistuneille kerrottiin kyse-lyistä ja niiden tarkoituksesta tuoda vanki-isien omia ajatuksia laajempaan tietoisuuteen arvioinnin kautta. Pyrkimyksistä huolimatta osa ryhmään osallistuneista koki vaikutusmahdollisuutensa huonoiksi ja peräänkuulutti vankilan päättäjien osallistumista suoraan keskusteluun vanki-isien kanssa ryhmätoiminnan aikana. Vanki-isien kokemukset vaikuttamismahdollisuuksista ovat yksilöllisiä ja paljolti riippuvaisia heidän omasta aktiivisuudestaan. Paikka ja aika vaikuttamiseen ja omien ajatusten esille tuontiin oli isäryhmätoiminnalla luotu. Ohjaajien olisikin ehkä hyvä tulevaisuudessa aiempaa enemmän korostaa vanki-isien omaa vastuunottoa ja aktiivisuutta vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisessä.

Arvioinnin tuloksissa nousi esille vanki-isien kokemus lasten oikeuksien toteutumattomuudesta. Lapsen oikeus tavata vankilassa olevaa vanhempaa on rajattu tapaamisiin ja vanki-isän oman rahatilanteen mukaiseen puhelimitse tapahtuvaan yhteydenpitoon. On hienoa, että Riihimäen vankilassa on olemassa puolivalvottu tapaamistila, jossa lapsella on mahdollisuus istua vanhemman sylissä ja näin saadaan lapsen ja isän välille luonnollista kontaktia ja läheisyyttä.

Tapaamisiin pääseminen on kuitenkin riippuvaista lapsen läheisistä ja heidän aktiivisuudestaan lapsen vankilan tapaamisiin tuonnin suhteen. Arvioinnin tuloksissa isäryhmään osallistuneet ja ohjaajat toivat esille lasten asuinpaikan, pitkien välimatkojen ja läheisten heikkojen taloustilanteiden vaikutuksen tapaamisten onnistumiseen. Lapsen ja vankeusrangaistusta suorittavan isän välisen suhteen ylläpitäminen ja tukeminen on yksi vankilan tehtävistä, joten näiden pitkän matkan päässä asuvien lasten matkojen taloudelliseen tukemiseen tulisikin kiinnittää entistä enemmän huomiota. Tapaamisten ajankohdan kanssa voisi joustovaraa myös lisätä niin, että tapaamiset olisivat mahdollisia myös arkipäivinä nykyisten lauantaille sijoitettujen tapaamisaikojen lisäksi.

Puhelimitse tapahtuvaa yhteydenpitoa isäryhmään osallistujien mukaan hankaloittaa epäsoivat soittoaajat, jotka usein sijoittuvat lasten koulupäiviin tai harrastusaikoihin. Alkuvuonna 2013 julkaistavissa Rikosseuraamuslaitoksen lapsi- ja perhetyön linjauksissa on mainittu soittoaikojen kehittäminen joustavimmiksi ja paremmin lapsien hoito-, koulu- ja harrastusaikoihin sopivammiksi. Soittoaikojä voisi myös kehittää vanki-isän rahallisesta tilanteesta riippumattomiksi, joka voisi osaltaan edesauttaa luontevampaa yhteydenpitoa. Puhelukäytäntöjä voisi kenties kehittää niin, että soitto tulisi lapsen suunnasta ja vanki-isä, jolle soitto on suunnattu, haetaan paikalle soiton tullessa. Tämä toki vaatisi vankiloilta mahdollisesti mittaviakin järjestelyjä, mutta tällaista mahdollisuutta voisi mielestämme pohtia.

Isäryhmän osallistuneet vanki-isät toivat vastauksissaan esille, kuinka heidän mielestään isäryhmää tulisi olla ohjaamassa ehdottomasti naisohjaajat. Vanki-isien kokemus oli, että naisohjaajille on helpompi puhua ja heidän kanssaan vangit käyttäytyvät paremmin ja kohteliaammin. Riihimäen vankilan isäryhmän ainoa miesohjaaja oli vankilan omaa henkilökuntaa. Olisiko osallistujien mielipide naisohjaajien ehdottomuudesta erilainen, jos miesohjaaja tulisi vankilan ulkopuolelta? Toisaalta voidaan pohtia sitäkin, onko vanhemmuusteemaisen ryhmän tarkoitus herättää nimenomaan vain kohteliasta ja huomaavaista keskustelua? Ohjaajien mielestä miesohjaaja on isäryhmässä tärkeä, tuoden erilaisia näkökulmia esille. Vankilan työntekijän osallistuminen isäryhmään ohjaajan roolissa on perusteltua, sillä se takaa isäryhmästä tulleiden kokemusten ja tietojen jäämisen vankilaan ryhmän loputtua.

Arviointiaineiston tuottamissa tuloksissa lapsitapaamisen merkitys nousi suureen rooliin. Kaikki isäryhmään osallistuneet olivat samaa mieltä lapsitapaamisen tarpeellisuudesta ja tärkeydestä ja nostivatkin useissa avoimiin kysymyksiin antamissaan vastauksissa esille lapsitapaamisen positiivisia puolia. Vanki-isät kokivat lapsitapaamisten parantaneen ja syventäneen suhdetta lapseen, auttaneen olemaan rennosti lasten kanssa ja ennen kaikkea antaneen lisää arvokasta yhdessäoloaikaa. Lapsitapaamisen mainittiin myös olleen vankeusajan, ellei koko elämän, paras päivä. Lapsitapaamisten tarkoitus oli tarjota kaikkea edellä mainittua niin vanki-isille kuin lapsille, mutta lapsitapaamisen tarkoitus tarjota mahdollisuus peilata ryhmäker-

roilla opittuja asioita yhdessäoloon ei toteutunut täysin. Vanki-isien mukaan toisen lapsitapaamisen jälkeen lapset olivat kysyneet seuraavasta tämänkaltaisesta tapaamismahdollisuudesta, mihin osallistujien oli ollut vaikea vastata. Lapsitapaamisten merkitystä ei voi vähätellä, mutta ehkä niiden tarkoitusta ja ainutkertaisuutta olisi täytynyt käydä enemmän läpi niin vanki-isien kuin lapsitapaamiseen osallistuvien lastenkin kanssa jo ryhmätoiminnan alkaessa.

Vanhemmuuteen saadun tuen kokemukset vaihtelivat isäryhmään osallistuneiden vastauksissa. Osa vanki-isistä ei kokenut saaneensa minkäänlaista tukea vanhemmuuteensa ennen isäryhmätoimintaa, eikä uskonut tukea toiminnan jälkeenkään saavansa. Osa oli ollut jo aiemmin mukana muiden vankiloiden isä-lapsiryhmissä. Vanhemmuuden tukemisessa on siis selkeitä eroja eri vankiloiden välillä, mikä väistämättä luo epätasa-arvoa vankien lapsien asemaan. Kaikilla lapsilla on kuitenkin samat oikeudet vanhempniinsa ja yhteydenpitoon heidän kanssaan. On ymmärrettävää, että suljetuissa ja avovankiloissa käytännöt ovat vankien osalta erilaiset, mutta lasten oikeuksien näkökulmasta ei eroja saisi olla. Vankilan käytäntöjen kehittäminen lapsi- ja perhekeskeisempään suuntaan on ajankohtaista alkuvuodesta 2013 voimaan tulevien lapsi- ja perhetyölinjausten vuoksi. Erot vanhemmuuden tukemisen kokemusten suhteen voivat toki olla myös vanki-iseistä riippuvaisia. Osa vangeista hakee aktiivisemmin tietoa ja tukea ja on tietoinen omista ja lapsensa oikeuksista. Osa vangeista ei ehkä osaa tai pysty hakemaan tukea tai ei aiempien pettymysten vuoksi usko tukea saavansa vaikka sitä hakisikin. Vanhemmuusteemaisen isäryhmätoiminnan arviointi antaa hyvän kanavan tietoisuudesta, oikeuksista ja tuesta tiedottamiseen.

Väli- ja loppukyselyissä kysimme väittämien muodossa ryhmäkerroista ja välikyselyistä (ks. taulukko 5). Väittämissä kysyttiin esimerkiksi ryhmän pelisääntöjen tarpeellisuudesta, omien tavoitteiden asettamisen helppoudesta ja välitehtävistä. Näiden väittämien vastausten keskiarvot jäivät numeeriselta arvoltaan alle neljään. Suurin osa vastaajista koki siis käytetyt menetelmät vähemmän tarpeellisiksi. Tämä voi johtua käytettyjen menetelmien vaatimasta ajattelutavasta ja isäryhmän kohderyhmä huomioon ottaen voisi menetelmiä kehittää hieman paremmin juuri miehille sopiviksi. On kuitenkin yhtä lailla huomionarvoista, että osa vastaajista oli täysin samaa mieltä välitehtävien teon hyödyistä.

Kaiken kaikkiaan isäryhmään osallistuneet vanki-isät olivat aktiivisia kyselyihin vastaamisessa, mutta muutama vastaaja jätti vastaamatta kaikkiin kyselylomakkeen avoimiin kysymyksiin. Ohjaajat toivat esille, että osa vastaajista ei ehkä halunnut vastata avokysymyksiin, sillä he epäilivät, ketkä kaikki vastauksia pääsivät lukemaan. Isäryhmään osallistujille oli ohjaajien sekä opinnäytetyön tekijöiden puolelta korostettu, että vastaukset ovat tarkoitettu vain opinnäytetyön tekijöiden luettavaksi. Tästä huolimatta osa vastaajista saattoi jättää vastaamatta avokysymyksiin juuri tästä syystä. Haastattelumuotoisessa aineistonkeruussa olisi haastateltava voinut asian kertoa, jolloin vastaamattomuutta ei tarvitsisi pohtia jälkikäteen. Tästä huo-

limatta kaikki isäryhmään osallistuneet vastasivat kaikkiin kolmeen kyselyyn, joten voidaan todeta, että kaikilla osallistuneilla on ollut mahdollisuus tuoda esiin oma mielipiteensä.

Isäryhmään osallistuneet toivat useissa eri kysymyksiin kirjoittamissaan vastauksissa esille toiveensa perheleirin järjestämisestä osana isäryhmää. Riihimäen vankilan toiminnasta ja toimintoista vastaavan apulaisjohtajan mukaan Vapautuvien tuki ry järjestää perheleirejä, joille myös Riihimäen vankilan vapautumassa olevilla vangeilla on mahdollisuus osallistua. Perheleireille osallistumisella on tarkoitus tukea vapautuvan vanhemman ja perheen suhdetta ja näin helpottaa vapauteen siirtymistä. Isäryhmään osallistuneilta ei kysytty missään vaiheessa opinnäytetyön tekoa heidän tuomionsa pituutta, mutta ohjaajien ja apulaisjohtajan haastattelujen perusteella voidaan todeta heidän suorittavan pitkiä tuomioita. Näin ollen he eivät ole tässä vaiheessa perheleirien kohderyhmää. Vapautumassa olevien vanki-isien, lapsen ja perheen suhteen tukemisen tärkeyttä ei voi vähätellä, mutta pitkää tuomiota suorittavien tarve perheleiritoiminnalle on yhtä todellinen. He tietävät, etteivät ole lastensa ja perheensä arjessa mukana pitkään aikaan. Läheisverkoston merkitystä kuitenkin korostetaan sosiaalisessa kuntoutuksessa. Perheleirijärjestelmän hyödyntäminen myös vankeusajan alussa ja aikana ennen vapautumisen suunnittelua tulisi kehittää ja sen tärkeyttä korostaa. Kaiken ikäisten ja varsinkin pienten lasten tulisi saada viettää mahdollisimman paljon aikaa vanhempiensa kanssa, jotta he eivät vieraantuisi vanhemmistaan. Myös perhesuhteiden ylläpidon kannalta pitkän tuomion aikana perheleirit olisivat tärkeitä ja tarkoituksenmukaisia.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston mukaan Rikosseuraamuslaitoksen ja vangin kotikunnan sosiaali- ja lastensuojeluviranomaisten välillä tulisi olla hyvää yhteistyötä. Arvioivassa opinnäytetyöseminaarissamme nousi esille, kuinka eri sosiaali- ja lastensuojeluviranomaiset eivät ole täysin tietoisia vanhemman vankeuden vaikutuksista lapsiin ja sen vuoksi he eivät voi tukea lasta ja vanhempaa täysipainoisesti. Jo pelkästään vankilan yleisten ja tapaamisiin liittyvien käytäntöjen ymmärrys on vähäistä. Perhesuhteiden tukeminen ja lapsen oikeuksien toteutumisesta huolehtiminen ovat kuitenkin osa yhteiskunnan tehtävää. Kuntien sosiaali- ja lastensuojeluviranomaisia tulisi siis kouluttaa ja tiedottaa paremmin vankilan käytännöistä ja vankeuden vaikutuksista lapseen ja perheeseen. Mutta kenen velvollisuus tätä koulutusta on järjestää? Oman opinnäytetyöprosessimme aikana saimme huomata kuinka rikosseuraamusala on jatkuvassa muutoksessa. On siis syytä panostaa esteettömään, jatkuvaan ja vastavuoroiseen tiedon jakamiseen ja vastaanottamiseen rikosseuraamusalan ja kunnan työntekijöiden välillä.

Vanhemmuusteemaisen isäryhmätoiminnan tarve ja sen tuottama hyöty oli keräämämme arviointiaineiston perusteella todellinen ja selkeä. Ohjaajat ja isäryhmään osallistuneet vanki-isät kokivat oppineensa uusia näkökulmia isäryhmätoiminnan aikana. Osallistujat ja lapset olivat hyötyneet lapsitapaamisista ja kokeneet isä-lapsisuhteen kehittyneen positiiviseen suuntaan.

Isäryhmätoiminnan jälkeen isäryhmään osallistujille eikä heidän lapsilleen enää tarjota vastaavaa toimintaa ainakaan tämän hetkisten suunnitelmien mukaan. Arvioinnin kannalta olisi mielenkiintoista toteuttaa seuranta isäryhmätoiminnan pidempiaikaisista vaikutuksista, hyödyistä ja haitoista. Isäryhmään osallistuneilla vanki-iseillä on vielä tuomiota jäljellä, joten mahdollisuus seurannan tekoon olisi tältä osin olemassa. Isäryhmätoiminnan ainutkertaisuus ja pilottiominaisuus aiheuttavat apulaisjohtajan mainitseman perhetyön ”edestakaisin” vetämisen. Jatkotyöskentelymahdollisuuksista vankilan oman henkilökunnan kanssa voisikin keskustella ja pyrkiä tarjoamaan tukea esimerkiksi säännöllisten, vapaamuotoisempien lapsitapaamisten muodossa.

Jatkotutkimusaiheita vanhemmuusteemaisessa isäryhmässä sekä vankiperhetyössä yleensä olisi monia. Isäryhmätoiminnan kehittäminen ja jalkauttaminen muihin Suomen vankiloihin, niin suljettuihin kuin avovankiloihin olisi hyvä tutkimuskohde. Myös tämän nimenomaisen Riihimäen vankilassa toimineen pilottiryhmän seurantatutkimus ja heidän lastensa kokemuksien kerääminen olisi aiheellista. Vankiloiden perhetyön kartoitus ja kehittäminen olisi ajankohtainen ja tarpeellinen aihe. Isyyttä ja vanhemmuutta ja niiden tukemista vankilassa on tutkittu opinnäytetyötasolla jo aiemmin, mutta edelleen se on vaikeasti hahmotettava ja puhumaton aihe. Lasten näkökulman korostaminen ja esille tuominen heidän oikeudestaan tavata ja pitää yhteyttä vanhempaansa olisi myös aiheellinen tutkimuksen aihe.

10 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Valitsimme opinnäytetyömme aiheen, vankiperhetyön, jo syksyllä 2012 luettuamme Tarja Sassin kirjoittaman suljettujen vankiloiden tapaamistiloja koskevan raportin (Sassi 2011b). Raportista kävi ilmi, että vankien mahdollisuudet tavata lapsiaan ja perheitään vaihtelivat suuresti eri vankiloissa. Olimme jo aikaisemmin päättäneet, että teemme opinnäytetyön yhdessä johonkin perhetyön teemaan liittyen ja raportin luettuamme aihe tarkentui vankilassa tehtävään perhetyöhön. Melko pian tämän jälkeen, joulukuussa 2012, otimme yhteyttä Tarja Sasiin ja ilmaisimme kiinnostuksemme vankiperhetyön teemaan ja että olisimme halukkaita tekemään aiheesta opinnäytetyön yhteistyössä Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe -toiminnan kanssa.

Toinen opinnäytetyön tekijöistä pyrkii suorittamaan sosionomi (AMK) -tutkinnon ohella lastentarhanopettajan pätevyyden, minkä vuoksi opinnäytetyömme tuli liittyä alle 8-vuotiaiden lasten perheisiin. Toimme tämän esiin jo ollessamme ensimmäisen kerran yhteydessä työelämän yhteistyökumppaniimme. Alkuvuodesta 2013 pidimme ensimmäisen yhteisen ohjaustapaamisen ja suunnittelimme opinnäytetyön aihetta tarkemmin. Vanhemmuusteemainen isäryhmä oli tuolloin vasta suunnitelmavaiheessa, mutta sovimme alustavasti tekemämme isäryhmästä arvioinnin, mikäli ryhmä saadaan perustettua ja toiminta käynnistettyä.

Isäryhmän toteutus varmistui kevään 2013 aikana, kun Kriminaalihuollon tukisäätiö sai yhteistyökumppanikseen Riihimäen vankilan ja isäryhmän aikataulu saatiin sovittua. Opinnäytetyömme suunnitelman laatimista helpottikin se, että olimme isäryhmän toiminnan suunnittelupalavereissa mukana. Mukanaolo auttoi meitä myös hahmottamaan arviointimme sisältöjä ja toteutusta, kun opinnäytetyön teosta keskusteltiin isäryhmän ohjaajien ja vankilan edustajien kanssa jo ennen ryhmäprosessin alkua. Opinnäytetyömme teossa on myös jo varhaisesta suunnitelmavaiheesta lähtien hyödynnetty opinnäytetyötä ohjaavien opettajien apua ja tukea. Olemme tavanneet opettajia koko prosessin ajan tiiviisti ja käyneet heidän kanssaan keskustelua työn tavoitteista ja toteutuksesta.

Työnjako opinnäytetyön tekijöiden kesken on ollut luontevaa ja sujuvaa. Olemme sosionomiopintojemme aikana tehneet paljon töitä yhdessä ja omat tavoitteemme opinnäytetyöprosesseille ovat olleet yhteneväiset. Kumpikin meistä pyrki siihen, että opinnäytetyömme tuottaisi hyödynnettävissä olevaa ja luotettavaa tietoa vanhemmuusteemaisesta isäryhmästä. Yhteinen tavoitteemme oli, että opinnäytetyötämme voi käyttää vankiperhetyön kehittämisessä ja että tutkielmamme herättäisi mielenkiintoa vanki-isiä ja rikosseuraamusalalla tehtävää perhetyötä kohtaan. Sosionomi-opintoihimme ei ole sisältynyt rikosseuraamusalan opintoja, joten olemme opinnäytetyöprosessimme aikana tutustuneet meille vieraaseen sosiaalialan kenttään ja yhdistelleet aiempia tietojamme oppimiimme uusiin tietoihin. Näin olemme pystyneet laajentamaan sosiaalialan osaamistamme entisestään. Olemme myös saaneet huomata, kuinka rikosseuraamusala on jatkuvassa muutoksessa ja näin ollen olemme päivittäneet tietojamme koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Yksi tärkeimmistä tavoitteistamme oli myös tuoda vanki-isien ääntä ja kokemuksia kuuluviin. Tästä syystä emme esimerkiksi haastatelleet ainoastaan isäryhmän ohjaajia, vaan teetimme myös ryhmään osallistuneille isille kolme kyselyä. Kyselyillä halusimme antaa vanki-isille mahdollisuuden kertoa kokemuksiaan omin sanoin ja nimettöminä. Toisaalta halusimme isäryhmän arviointiin myös ryhmän ohjaajien ja vankilan apulaisjohtajan näkökulman, jotta arviointi olisi mahdollisimman monipuolinen ja luotettava.

Yhtä lailla tärkeäksi tavoitteeksi koimme vankien lasten aseman näkyväksi tekemisen. Vaikka emme opinnäytetyössämme keränneet aineistoa suoraan isäryhmäläisten lapsilta, on heidän näkökulmansa työssämme merkittävässä osassa. Lapsen oikeus vanhempiinsa kärsii aina vanhemman vankeusrangaistuksesta. Halusimmekin tällä opinnäytetyöllä tuoda esiin lapsen oikeutta isään myös silloin, kun isä on vankilassa. Isäryhmän arvioinnin avulla tavoitteemme oli tehdä näkyväksi sitä, että isyyttä ja vanhemmuutta voi ylläpitää myös vankilassa.

Koemme, että kaikki edellä mainitsemamme omat tavoitteemme on saavutettu erinomaisesti. Kyselyillä ja teemahaastatteluilla keräämämme arviointiaineisto oli erittäin laaja siitä huolimatta, että toista haastatteluista ei saatu teknisistä ongelmista johtuen litteroitua. Suuresta aineiston määrästä huolimatta onnistuimme löytämään arviointikysymyksiimme vastaukset ja onnistuimme esittämään ne luotettavasti tutkimusprosessiamme tarkasti kuvaten. Opinnäyte-työprosessiimme ei haastattelunauhoituksen epäonnistumisen lisäksi liittynyt muita merkittäviä ongelmakohtia. Tämän koemme olevan ennen kaikkea sen ansiota, että olemme saaneet työn tekemiseen jatkuvaa ohjausta ja palautetta niin opettajiltamme kuin työelämän yhteistyökumppaneilta.

Isäryhmän ohjaajat tutustuivat tekemiimme kyselylomakkeisiin ennen niiden lähetystä isäryhmään osallistuneille vangeille. Saimme ohjaajilta hyviä neuvoja lomakkeiden tekoon ja myös ohjaajat kokivat tämän yhteistyön sujuneen hyvin. Pohdimme ohjaajien kanssa esimerkiksi, ovatko lomakkeiden kysymykset selkeitä ja ymmärrettäviä ja ovatko kyselyt kokonaisuudessaan sopivan pituisia ja helposti täytettäviä. Ohjaajilta saamamme palaute auttoi meitä huomioimaan tällaisia seikkoja paljon paremmin kuin jos olisimme työstäneet lomakkeet ilman heidän apuaan. Erityisesti vankilan työntekijän kommentit auttoivat ymmärtämään vankilan ja vankien näkökulmaa lomakkeiden teossa ja kysymysten muotoilussa.

Välikyselyssä pyysimme isäryhmään osallistuneilta vangeilta palautetta kyselyihin liittyen. Osa vastaajista koki kyselylomakkeiden kysymysten olleen haasteellisia, mutta pääasiassa palaute oli hyvää ja osa vastaajista koki kysymysten olleen selkeitä. Ryhmään osallistuneet isät kokivat saaneensa tuotua ajatuksiaan esiin vastaamalla kyselyihin ja kertoivat, ettei vanhemmuuden liittyvistä asioista tule muuten vankilassa puhuttua. Vastajat kokivat kyselyihin vastaamisen tärkeäksi, koska ilman kyselyitä ja arviointia ei asioita saada vietyä eteenpäin. Vastajat arvostivat myös sitä, että heidän ajatuksiaan ja vastauksiaan tuodaan arvioinnissa esiin ja näin ollen heidän mielipiteillään on todellista merkitystä.

Isäryhmän ohjaajat pitivät tärkeänä sitä, että ryhmätoimintaa arvioi ryhmän ulkopuolinen arvioitsija. Arvioinnilla ja sen tuloksilla on suuri merkitys minkä tahansa työn tai toiminnan kehittämisessä ja sen objektiivisuutta lisää arvioitsijan ulkopuolisuus itse toiminnasta. Arvioinnin teko vie myös paljon aikaa muulta työltä, mikä on myös yksi peruste ulkopuolisen arvioijan käytölle. Näin arviointi saadaan nopeammin valmiiksi ja sen tulokset käyttöön. Isäryhmän ohjaajat painottivat arvioinnin tärkeyttä ennen kaikkea isäryhmätoiminnan ja vankilan perhetyön kehittämisen näkökulmasta: toiminnan hyödyllisyyttä tai onnistuneisuutta ei ilman arviointia voi näyttää toteen.

Lähteet

- Collan, M. & Rantanen, T. 2009. Kuntouttavasta osastotoiminnasta siviiliin suuntaavaan työhön. Näkökulmia Keravan vankilan WOP (Work Out Project) -projektin prosessiin. Teoksessa: Rantanen, T. (toim.). 2009. Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja A 66. Vantaa: Edita Prima Oy.
- Enroos, R. 2008. Vankila lapsuudessa - lapset vankilassa. Tutkimus lapsista, joiden elämää äidin vankeus värittää. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2008. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Erjava, T. & Kähärä, N. 2011. ”Tekis hirveesti mieli koko huutaa maailmalle että me ollaan iha tavallinen perhe!” – Vankien omaisten kokemuksia vankeuden vaikutuksesta perheeseen. Opinnäytetyö. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.
- Graham, J. 2000. Parenting: Growing with Your Child. Cooperative Extension Publications. The University of Maine. Viitattu 5.1.2013.
<http://umaine.edu/publications/4170e/>
- Hirvilampi, C. 2002. Kohti vahvaa vanhemmuutta. Lastentarhaopettajien käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta päiväkodissa. Kasvatustieteen Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Viitattu 5.1.2013.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18175/crihir.pdf?sequence=1>
- Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Väitöskirja. Jyväskylä: Gaudeamus.
- Huttunen, J. 1993. Isä perheessä. Sosiaalinen aikakauskirja 6, 6-10.
- Huttunen, J. & Hämäläinen, J. 1993. Vanhempien kasvattajaominaisuuksista ja isätyypeistä. Teoksessa Ojala, M. (toim.) Suomalaista varhaiskasvatustutkimusta. Tutkittua ja tärkeäksi havaittua varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lastensuojelu keskusliitto, julkaisu 91/1993.
- Hypén, K. 2002. Ryhmien ohjaaminen. Teoksessa: Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.). 2002. Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Jakku-Sihvonen, R. 1982. Lasten kasvatustehtävä vanhempien opiskeluhaluuden ponttimeina. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Tutkimuksia 99.
- Jalkanen, A. 2007. Mukavia hetkiä äijäseurassa lasten ehdoilla. Osallistuminen isä-lapsitoimintaan ja sen merkitys isille ja perheille. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteidenlaitos. Varhaiskasvatus. Viitattu 5.1.2013.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18444/URN_NBN_fi_jyu-200803311308.pdf?sequence=1
- Juntunen, A. & Lönnroth, T. 2007. ”Saanko tukea” – Miten Perheiden tuki -projekti vastaa vapautuvan vangin lapsen tuen tarpeisiin. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu.
- Järvelä, S. 2002. Lainrikkokojen kuntoutuksesta vapaudessa. Teoksessa: Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.). 2002. Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.

Karsikas, V. 2003. Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003. Vammala: Vammalan kirjapaino OY. Viitattu 10.1.2013.
<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/o8dfs9bj.pdf>

Karsikas, V. 2005. Selvin päin olosta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2005. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Kaukoranta, N. 2009. ”Se on niin mieletön lahja” – vankeusrangaistusta suorittavien vankien kokemuksia isyydestä. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Knuuti, U. 2011. Muu sosiaalinen kuntoutus. Viitattu 3.1.2013.
http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2476/muu_sosiaalinen_kuntoutus_vankilassa

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2013a. Ehjä perhe -toiminta. Viitattu 5.1.2013.
http://www.krit.fi/fin/palvelut/ehja_perhe_toiminta/

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2013b. Säätiö. Viitattu 5.1.2013.
<http://www.krit.fi/fin/saatio/>

Kriminaalihuollon tukisäätiö 2013c. Ehjä perhe -toiminnan tavoitteet. Viitattu 5.1.2013.
http://www.krit.fi/fin/palvelut/ehja_perhe_toiminta/tavoitteita_ja_tehtavia/

Laamanen, N. & Rantakömi, L. 2008. ”Ei oo niinku yksin tässä” –Vertaisryhmätoiminnasta tukea vankiperheille. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu.

Laine, M. 2002. Kuntoutus vankilan tehtävänä. Teoksessa: Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.). 2002. Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Laitinen, A. & Aromaa, K. 2005. Rikollisuus ja kriminologia. Tampere: Vastapaino.

Laki henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa 24.5.2002/422.

Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 27.11.2009/953.

Lammi-Taskula, J. 1998. Miesten perhevapaat. Työ ja perhe -kyselyaineiston tuloksia. Työelämän ja perheen yhteensovittaminen. Työpapereita 3/1998. Helsinki: Stakes.

Lapsiasianeuvottelukunnan aloite vankiperheiden lasten oikeuksien huomioimisesta. 2011. Lapsiasiavaltuutettu. Viitattu 3.1.2013.
<http://www.lapsiasia.fi/nyt/aloitteet/aloite/-/view/1556908>

Lastenneuvolaopas. 2004. Isäksi ja äidiksi kasvaminen. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 28.1.2013.
http://www.ebm-guidelines.com/dtk/lno/avaa?p_artikkeli=lno00034

Mohell, U. & Pajuoja, J. 2006. Vankeuspaketti. Vankeinhoidon kokonaisuudistus käytännössä. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Mykkänen, J. 2011. Isät kasvatuskumppaneina. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.1.2013.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/kuukauden_teema/isat_kasvatuskumppaneina

Oikeusministeriö. 2011. Oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston lausunto. 2011. Lapsiasiavaltuutettu. Viitattu 3.1.2013.
http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=4344524&name=DLFE-16276.pdf

Pietikäinen, P. 2012. Isänä vankilassa – Vankien kokemuksia perhetapaamisten merkityksestä itselleen ja lapselleen. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu.

Portti vapauteen. 2013a Vankiperhetyön verkosto. Viitattu 5.1.2013.
http://www.porttivapauteen.fi/ammattilaiset/verkostot/vankiperhetyon_verkosto

Portti vapauteen. 2013b. Riihimäen vankila. Viitattu 16.1.2013.
http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/tapaajan_opas/lue_tama_ensin

Portti vapauteen. 2013c. Lapset pääsevät tapaamaan vanhempiaan vankilaan entistä useammin. Viitattu 18.2.2013.
http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/ajankohtaista/2915/lapset_paasevat_tapaamaan_vanhempiaan_vankilaan_entista_useammin

Rantanen, T. 2009. Kuntoutus, vaikuttavuus ja ”sosiaalinen”. Teoksessa: Rantanen, T. (toim.). 2009. Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja A 66. Vantaa: Edita Prima Oy.

Rikosseuraamusalan vuosikertomus. 2009. Yhdistymisen aika. Viitattu 4.1.2013.
<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/hdieo2.pdf>

Rikosseuraamuslaitoksen ohjelmatyön linjaukset. 2008. Viitattu 4.1.2013.
<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/y98fikdy4.pdf>

Rikosseuraamuslaitos. 2009. Kuntouttava toiminta - Ohjelmatyö. Viitattu 3.1.2013.
<http://www.rikosseuraamus.fi/15982.htm>

Rikosseuraamuslaitos. 2011a. Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020. Viitattu 19.1.2013.
<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/ezg5sofwogs0.pdf>

Rikosseuraamuslaitos. 2011b. Toimenpiteet Lapsiasiavaltuutetun aloitteen 14.3.2011 johdosta. 2011. Lapsiasiavaltuutettu. Viitattu 3.1.2013.
http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=4344524&name=DLFE-16266.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2013a. Muu sosiaalinen kuntoutus. Viitattu 3.1.2013.
<http://www.rikosseuraamus.fi/5030.htm>

Rikosseuraamuslaitos. 2013b. Riihimäen vankila. Viitattu 5.1.2013.
<http://www.rikosseuraamus.fi/6407.htm>

Rikosseuraamuslaitos. 2013c. Riihimäen vankilan toiminta. Viitattu 5.1.2013.
<http://www.rikosseuraamus.fi/24937.htm>

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Helsinki: Tammi.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Sassi, T. 2011a. Ehjä perhe - Vankiperheiden ehkäisevä ja kuntouttava vertaisryhmätoiminnan ja koulutuksen kehittämisprojekti. Loppuraportti. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Monisteita 5/2011.

Sassi, T. 2011b. Suljettujen vankiloiden lapsi-vanhempi tapaamistilat. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Monisteita 2/2011.

Sassi, T. & Huhtimo, P. 2006. Kun perhe lusii. Opas vapaudessa rikostaustaisen henkilöiden ja heidän perheidensä kanssa toimiville. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Oppaita 1/2006. Viitattu 4.1.2013.

http://www.porttivapauteen.fi/filebank/577-Kun_perhe_lusii.pdf

Seppänen, P., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, S., Tapio, N. & Vilén, M. 2010. Perhetyön työkalupakki täydentyy. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Oy Nord Print Ab.

Seppänen-Järvelä, R. 2004. Prosessiarviointi kehittämissuorituksissa. Opas käytäntöihin. FinSoc arviointiraportteja 4/2004. Helsinki: Stakes.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WS Bookwell Oy.

Suontausta, H. 2012. Riihimäen vankilan apulaisjohtajan haastattelu 13.12.2012. Riihimäen vankila. Riihimäki.

Tourunen, J. 2002. Vankiloiden sosiaalinen rakenne ja konfliktitilanteet. Teoksessa: Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.). 2002. Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Tyni, S. & Blomster, P. 2012. Vähentävätkö vankitoiminnot uusintarikollisuutta? Yhteiskunta-politiikka 77 (2012):6. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Viitattu 10.2.2013.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101725/YP62012_Tyni.pdf?sequence=1

Vanhemmuuden roolikartta®. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. Viitattu 5.1.2013. http://www.vslk.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=11

Vankeuslaki 23.9.2005/767.

Vankien omaiset VAO ry. 2013. Mikä on VAO? Viitattu 28.1.2013.

<http://www.vankienomaiset.fi/?id=139>

Vapautuvien tuki ry. 2013. Toiminta. Viitattu 10.2.2013.

<http://www.vapautuvientuki.fi/Suomeksi/Toiminta/tabid/5063/language/fi-FI/Default.aspx>

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Oy Nord Print Ab.

Kuviot

Kuvio 1: Vanhemmuuden roolikartta (Vanhemmuuden roolikartta®.)	10
--	----

Taulukot

Taulukko 1: Isätyypit (Jalkanen 2007: 13.)	13
Taulukko 2: Aineiston keruu- ja analysointimenetelmät.....	39
Taulukko 3: Välikyselyn käytännön järjestelyjä koskeviin kysymyksiin tulleet vastaukset .	52
Taulukko 4: Välikyselyn toistuvia käytäntöjä koskeviin kysymyksiin tulleet vastaukset	52
Taulukko 5: Välikyselyn ryhmäkertoja koskeviin kysymyksiin tulleet vastaukset	57
Taulukko 6: Loppukyselyn ryhmäkertoja koskeviin kysymyksiin tulleet vastaukset.....	59
Taulukko 7: Lapsitapaamista koskevat kysymykset väli- ja loppukyselyistä	66

Liitteet

Liite 1: Alkukyselyn saatekirje	102
Liite 2: Alkukyselylomake	103
Liite 3: Välikyselylomake	105
Liite 4: Loppukyselylomake	112
Liite 5: Ensimmäisen teemahaastattelun runko	118
Liite 6: Toisen teemahaastattelun runko	119
Liite 7: Isäryhmien aikataulu	120
Liite 8: Sopimus Riihimäen vankilan ja Kriminaalihuollon tukisäätiön välillä	124
Liite 9: Sopimus tietojen vaihtamisesta	126
Liite 10: Tutkimuslupa	127
Liite 11: Todistus vanhemmuusryhmään osallistumisesta	129

Liite 1: Alkukyselyn saatekirje

Tutkimuslupa

Olemme kaksi sosionomi-opiskelijaa Laurea-ammattikorkeakoulusta Tikkurilasta. Teemme opinnäytetyömme osallistumalla Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe-toiminnan järjestämään isäryhmään 24.9.-19.11.2012 tekemällä kyselyjä ryhmään osallistujille toiminnan eri vaiheissa. Opinnäytetyömme tarkoitus on tutkia vertaistuen merkitystä vanhemmuuden tukemisessa vankeusaikana. Tarkoituksemme on myös arvioida ryhmätoimintaa sekä osallistujien että ohjaajien näkökulmasta. Haluamme opinnäytetyöllämme tuoda esiin vankeusrangaistuksen vaikutusta isyyteen ja vanhemmuuteen.

Kyselyjä on toiminnan aikana yhteensä kolme: ennen toiminnan alkua, toiminnan puolivälissä ja toiminnan päätyttyä. Kyselyt toteutetaan lomakekyselyinä ja lomakkeet käsitellään luottamuksellisesti ja ilman tunnistetietoja. Kyselylomakkeet palautetaan vankilan sosiaalityöntekijälle Veikko Sokalle suljetuissa kirjekuorissa, jolloin vankilan henkilökunnalla ei ole mahdollisuutta lukea antamiasi vastauksia. Suljetut kirjekuoret toimitetaan suoraan opinnäytetyön tekijöille ilman välikäsiä.

Meitä molempia sitoo vaitiolovelvollisuus. Käyttöömme saadut tiedot säilytämme luottamuksellisesti ja niitä käytetään ainoastaan opinnäytetyömme tekemiseen, jonka jälkeen aineisto hävitetään. Halutessasi saat opinnäytetyön luettavaksesi ennen julkaisua vankilan sosiaalityöntekijältä Veikko Sokalta.

Opinnäytetyöllämme on Rikosseuraamuslaitoksen myöntämä tutkimuslupa.

Riihimäellä

Heidi Koponen

Mari-Anne Lehtola

Liite 2: Alkukyselylomake

TAUSTATIEDOT

1. Minkä ikäinen olet? ____ vuotta
2. Kuinka monta lasta Sinulla on? _____
3. Minkä ikäisiä lapsesi ovat? _____
4. Lapsesi asuvat (rastita tarvittaessa useampi vaihtoehto)
  - a) äidin luona
  - b) sukulaissijoituksessa esim. isovanhempien luona
  - c) lastenkodissa tms. lastensuojelulaitoksessa
  - d) muualla, missä?
_____
_____
_____
5. Oletko lapsesi/lastesi huoltaja?
  - a) kyllä, olen kaikkien lasteni huoltaja
  - b) kyllä, olen osan lapsistani huoltaja
  - c) ei, en ole kenenkään lapsistani huoltaja
6. Kuinka usein tapaat lastasi/lapsiasi? Kerro omin sanoin.
_____
_____
_____
_____
7. Kuinka usein suurin piirtein pidät lapseesi/lapsiisi muuten yhteyttä (esim. puhelut, kirjeet)? Kerro omin sanoin.
_____
_____
_____
_____

KÄÄNNÄ!

TOIVEET JA TAVOITTEET ALKAVAAN ISÄRYHMÄÄN

1. Mikä sai Sinut hakeutumaan mukaan isäryhmään?

---

2. Minkälaisia ovat toiveesi tai haaveesi isänä tällä hetkellä?
(esim. onko tavoitteesi tavata lastasi useammin tai että tapaamisenne sujuisivat paremmin?)

---

3. Minkälaisia ovat toiveesi tai haaveesi isänä tulevaisuudessa?

---

4. Mitä odotat tulevalta isäryhmältä?

---

5. Minkälaisissa asioissa tarvitset isänä apua tai tukea?
(esim. sujuva yhteydenpito ja tapaamiset lapsen kanssa)

KIITOS VASTAUKSISTASI!

Liite 3: Välikyselylomake

KYSELYLOMAKE

Olet osallistunut nyt neljään isäryhmään ja yhteen lapsitapaamiseen sekä vastannut lähettämäämme alkukyselyyn. Tämän välivaiheen kyselyn tarkoituksena on selvittää, mitä mieltä olet tähän mennessä toteutuneista ryhmistä ja mitä odotat jäljellä olevilta neljältä ryhmältä ja toiselta lapsitapaamiselta.

Tässä kyselyssä on **neljä osaa** ja **36 kysymystä**. Toivomme, että vastaat kysymyksiin ajan kanssa.

OSA 1 KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT

Ympyröi sopiva vastausvaihtoehto.

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
1.Sain haastattelussa riittävästi tietoa isäryhmästä.	1	2	3	4	5
2.Ryhmän tapaamistilat olivat toimivat.	1	2	3	4	5
3.Ryhmän kokoontumisaika on ollut sopivan pituinen.	1	2	3	4	5
4.Ryhmissä on pidetty riittävästi taukoja.	1	2	3	4	5
5.Ryhmän koko on sopiva.	1	2	3	4	5
6.Alkukyselyyn oli helppo vastata.	1	2	3	4	5

OSA 2 RYHMÄKERRAT

I RYHMÄ: Tutustuminen 24.9.2012 (Ryhmän pelisäännöt, ryhmäläisten tavoitteet)

Ympyröi sopiva vastausvaihtoehto.

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
--	----------------------	------------------------	------------------------------	--------------------------	------------------------

7.Ryhmälle oli tarpeellista tehdä yhteiset pelisäännöt	1	2	3	4	5
8.Omien tavoitteiden asettaminen oli helppoa.	1	2	3	4	5

9. Mitä ajatuksia ensimmäinen ryhmäkerta Sinussa herätti? Mitä uutta opit tästä ryhmäkerrasta?

II RYHMÄ: Vankeuteen liittyvät asiat 1.10.2012 (Vankeusjanatehtävän purku, Emilia DVD)

Ympyröi sopiva vastausvaihtoehto.

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
--	----------------------	------------------------	------------------------------	--------------------------	------------------------

10.Vankeusjanan teko oli itselleni hyödyllistä.	1	2	3	4	5
11.Emilia DVD oli hyvä katsoa ryhmässä.	1	2	3	4	5

12. Mitä ajatuksia Emilia DVD Sinussa herätti?

---

13. Mitä ajatuksia toinen ryhmäkerta Sinussa herätti? Mitä uutta opit tästä ryhmäkerrasta?

III RYHMÄ: Päihteet 8.10.2012 (Millaista vanhemmuutta olet itse saanut -välitehtävän purku, päihteiden vaikutus vanhemmuuteen)

Ympyröi sopiva vastausvaihtoehto.

Täysin eri mieltä   Osittain eri mieltä   Ei samaa, eikä eri mieltä   Osittain samaa mieltä   Täysin samaa mieltä

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
14.Oli hyödyllistä miettiä päihteiden vaikutusta omaa vanhemmuuteen.	1	2	3	4	5
15."Millaista vanhemmuutta olet itse saanut" - välitehtävän teko oli minulle hyödyllistä.	1	2	3	4	5

16. Mitä ajatuksia kolmas ryhmäkerta Sinussa herätti? Mitä uutta opit tästä ryhmäkerrasta?

IV RYHMÄ: Ensimmäinen lapsitapaaminen 14.10.2012

Ympyröi sopiva vastausvaihtoehto.

Täysin eri mieltä   Osittain eri mieltä   Ei samaa, eikä eri mieltä   Osittain samaa mieltä   Täysin samaa mieltä

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
17.Lapsitapaaminen oli tarpeellinen.	1	2	3	4	5
18.Lapsitapaaminen selvensi ryhmissä käsiteltyjä asioita.	1	2	3	4	5

19. Mitä ajatuksia lapsitapaaminen Sinussa herätti?

V RYHMÄ: Vanhemman näkökulma 15.10.2012 (Vanhemmuuden roolikartta -tehtävän purku, lapsitapaamisen mietteet)

Ympyröi sopiva vastausvaihtoehto.

Täysin eri mieltä   Osittain eri mieltä   Ei samaa, eikä eri mieltä   Osittain samaa mieltä   Täysin samaa mieltä

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
20. Vanhemmuuden roolikartan tekeminen oli hyödyllistä.	1	2	3	4	5
21. Lapsitapaamista oli hyvä käydä ryhmässä läpi	1	2	3	4	5

22. Mitä ajatuksia neljäs ryhmäkerta Sinussa herätti? Mitä uutta opit tästä ryhmäkerrasta?

OSA 3 RYHMISSÄ TOISTUVAT TEHTÄVÄT

Ympyröi sopiva vastausvaihtoehto.

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
23. Tunnesäätiharjoitus auttoi minua puhumaan omista tunteistani ja ajatuksistani muulle ryhmälle.	1	2	3	4	5
24. Olen tyytyväinen omaan työskentelyyni ryhmäkerroilla.	1	2	3	4	5
25. Fiiliskierros on hyvä tapa päättää ryhmäkerta.	1	2	3	4	5

26. Mitä mieltä olet ryhmämuotoisesta työskentelystä ja ryhmien sisällöistä? Kerro omin sanoin.

---

27. Millainen ryhmämuotoinen toiminta tukisi omaa vanhemmuuttasi parhaiten? Kerro omin sanoin.

---

28. Mikä on mielestäsi ollut tähän mennessä pidetyissä ryhmissä onnistunutta? Entä mitä haluaisit ryhmätoiminnassa kehittää? Kerro omin sanoin.

---

29. Mitä mieltä olet välitehtävistä? Onko niiden tekeminen ollut mielestäsi hyödyllistä? Kerro omin sanoin.

OSA 4 RYHMÄTOIMINNAN VAIKUTTAVUUS JA KEHITTÄMINEN

30. Onko vanhemmuusteemainen isäryhmä mielestäsi tarpeellinen? Perustele, kerro omin sanoin.

---

31. Koetko, että ryhmässä on mahdollista puhua avoimesti omasta vanhemmuudesta? Perustele, kerro omin sanoin.

---

32. Minkälaista toimintaa ryhmissä olisi, jos saisit itse päättää? Perustele, kerro omin sanoin.

---

33. Millä tavalla osallistumisesi isäryhmään vaikuttaa mielestäsi perheeseesi? Kerro omin sanoin.

---

34. Millä tavalla isäryhmän toimintaan osallistuminen vaikuttaa mielestäsi toiminnassa mukana olevaan/oleviin lapseesi/lapsiisi? Kerro omin sanoin.

---

35. Minkälaisista palautuksista haluat antaa ryhmän ohjaajille tässä vaiheessa ryhmätoimintaa?

---

36. Minkälaisista palautuksista haluat antaa kyselyiden tekijöille tässä vaiheessa?

KIITOS VASTAUKSISTASI! Käsittelemme vastaukset luottamuksellisesti.

Liite 4: Loppukyselylomake

LOPPUKYSELYLOMAKE

Olet osallistunut nyt kahdeksaan isäryhmään ja kahteen lapsitapaamiseen sekä vastannut lähettämiimme alku- ja välikyselyihin. Tämän loppukyselyn tarkoituksena on selvittää, mitä mieltä olet isäryhmästä kokonaisuutena, kuinka isäryhmä on tukenut omaa vanhemmuuttasi ja kuinka isäryhmätoimintaa voisi kehittää.

Tässä kyselyssä on kolme osaa ja 29 kysymystä. Toivomme, että vastaat kysymyksiin ajan kanssa ja perustelet vastauksesi. Palauta täyttämäsi loppukyselylomake kirjekuussa sosiaalityöntekijä Veikko Sokalle.

OSA 1 RYHMÄKERRAT

6. RYHMÄ: Tunteet 22.10.2012 (Tunnetaakat -työskentely)

Ympyröi sopiva vastausvaihtoehto.

Täysin eri mieltä   Osittain eri mieltä   Ei samaa, eikä eri mieltä   Osittain samaa mieltä   Täysin samaa mieltä

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
1.Omista tunteista puhuminen ryhmässä oli minulle hyödyllistä.	1	2	3	4	5
2.Tunnepäiväkirjan kirjoittaminen oli minulle hyödyllistä.	1	2	3	4	5
3. Vanhemmuuden puun tekeminen oli minulle hyödyllistä.	1	2	3	4	5

4. Mitä ajatuksia tämä ryhmäkerta Sinussa herätti? Mitä uutta opit tästä ryhmäkerrasta?

---

7. RYHMÄ: Oma selviytyminen 29.10.2012 (Voimavarat-työskentely, Vahvuuskortit)

Ympyröi sopiva vastausvaihtoehto.

Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
----------------------	------------------------	------------------------------	--------------------------	------------------------

5.Voimavara-työskentely oli minulle hyödyllistä.	1	2	3	4	5
6.Vanhemmuteni uhat -välitehtävän teko oli minulle hyödyllistä	1	2	3	4	5

7. Mitä ajatuksia tämä ryhmäkerta Sinussa herätti? Mitä uutta opit tästä ryhmäkerrasta?

---

8. RYHMÄ: Meidän perhe 5.11.2012 (Caseja perhe-elämästä, Lapsen kokemukset)

Ympyröi sopiva vastausvaihtoehto.

Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
----------------------	------------------------	------------------------------	--------------------------	------------------------

8.Minulle oli hyödyllistä käsitellä tällä ryhmäkerralla esiteltyjä caseja perhe-elämästä.	1	2	3	4	5
9.Kerro kerro kuvastin-välitehtävän teko oli minulle hyödyllistä.	1	2	3	4	5

10. Mitä ajatuksia tämä ryhmäkerta Sinussa herätti? Mitä uutta opit tästä ryhmäkerrasta?

---

9. RYHMÄ: Toinen lapsitapaaminen 11.11.2012 (Isänpäivä)

Ympyröi sopiva vastausvaihtoehto.

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
--	----------------------	------------------------	------------------------------	--------------------------	------------------------

11. Lapsitapaaminen selvensi ryhmissä käsiteltyjä asioita.	1	2	3	4	5
12. Lapsitapaaminen oli tarpeellinen.	1	2	3	4	5

13. Perustele edellistä vastaustasi. Miksi lapsitapaaminen oli/ ei ollut tarpeellinen?

---

14. Mitä ajatuksia lapsitapaaminen Sinussa herätti?

---

10. RYHMÄ: Ryhmän päättäminen 19.11.2012 (Mitä ryhmä on antanut, Millaista tukea tarvitset jatkossa)

Ympyröi sopiva vastausvaihtoehto.

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
--	----------------------	------------------------	------------------------------	--------------------------	------------------------

15. Ryhmän selkeä päättäminen oli tärkeää.	1	2	3	4	5
16. Ryhmän päättämiseen oli varattu tarpeeksi aikaa.	1	2	3	4	5

17. Mitä ajatuksia viimeinen ryhmäkerta Sinussa herätti? Mitä uutta opit tästä ryhmäkerrasta?

OSA 2 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

18. Oletko saanut vankeusaikanasi tukea vanhemmuuteesi ennen isäryhmätoimintaa? Jos olet, niin millaista?

---

19. Minkälaista tukea sait vanhemmuuteesi isäryhmästä? Kerro omin sanoin.

---

20. Minkälaista vanhemmuuden tukemista vankilassa pitäisi mielestäsi yleisesti olla? Perustele.

OSA 3 RYHMÄTOIMINTA

21. Millä tavalla osallistumisesi isäryhmään on mielestäsi muuttanut Sinua isänä? Kerro omin sanoin.

---

22. Miten suhteesi lapseesi/lapsiisi on mielestäsi muuttunut isäryhmän aikana? Kerro omin sanoin.

---

23. Millaista vanhemmuuden käsittely on mielestäsi yleisesti ottaen isäryhmässä ollut? Kerro omin sanoin.

---

24. Mitä isäryhmään osallistuminen on Sinulle antanut? Kerro omin sanoin.

---

25. Mitä hyötyä isäryhmään osallistumisesta on mielestäsi ollut Sinulle?

---

26. Millaista palautetta haluat antaa ryhmän ohjaajille? Missä he onnistuivat, missä olisi ollut parannettavaa?

---

27. Millainen henkilö vanhemmuusryhmän ohjaajan pitäisi mielestäsi olla (esim. sukupuoli, koulutus, ikä)? Perustele vastauksesi.

---

28. Mikä ryhmätyöskentelyssä on ollut erityisen hyvää? Entä mikä huonoa?

---

29. Minkä kouluarvosanan (4-10) antaisit ryhmätoiminnalle kokonaisuutena? _____

Tämä lomake on viimeinen opinnäytetyömme kyselyistä. Valmis opinnäytetyömme ja tutkimuksen tulokset ovat valmiit maaliskuussa 2013 ja voit pyytää valmiin opinnäytetyön luettavaksi sosiaalityöntekijä Veikko Sokalta.

Kiitos kaikista vastauksistasi ja osallistumisestasi tutkimukseen. Käsittelemme vastaukset luottamuksellisesti.

Liite 5: Ensimmäisen teemahaastattelun runko

TEEMAHAASTATTELURUNKO 1

Ohjaajien teemahaastattelu 22.10.2012

Riihimäen vankila

1. ISÄRYHMÄ

- ryhmän muodostaminen
- ryhmän pelisäännöt ja tavoitteet ryhmälle
- isien omat tavoitteet
- ryhmän vaikuttavuus iseihin -> näkyvät muutokset ja oppiminen

2. OHJAAJAT

- ohjaajien omat tavoitteet
- ohjaajien roolit
- odotukset ennen ryhmän alkua suhteessa toteutuneeseen toimintaan

3. KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT

- tilojen toimivuus
- käytössä ollut aika, ryhmien aikataulut, lapsitapaamisen ajankohta jne.
- lapsitapaaminen (ajoitus, onnistuminen, lasten kokemukset)
- onko suunnitelmia ollut tarpeen muuttaa toiminnan edetessä?

4. RYHMÄN JA TOIMINNAN TULEVAISUUS

- ryhmän lopetus ja seuranta käytännössä
- jäljellä olevat ryhmäkerrat, onko tulossa muutoksia?
- ryhmän toiminnan siirtäminen muihin vankiloihin

5. ARVIOINTITUTKIMUS (OPINNÄYTETYÖ)

- mikä ollut kyselyissä ja tutkimuksen käytännön järjestelyissä onnistunutta?
- mikä haastavaa?
- mitä toiveita ja odotuksia?

Liite 6: Toisen teemahaastattelun runko

TEEMAHAASTATTELURUNKO 2

Ohjaajien teemahaastattelu 3.12.2012

Snellu

1. ISÄRYHMÄ

- ryhmän vaikuttavuus isihin -> näkyvät muutokset ja oppiminen? mikä ohjaajien mielestä on ollut ryhmään osallistujille suurin oppi/oivallus ryhmätoiminnan aikana?
- ryhmien sisällöt ja niiden toimivuus, jäikö jotain puuttumaan?
- ryhmän kehittyminen prosessin kuluessa
- ryhmän koko, ryhmään osallistuneet
- ryhmän/isien tavoitteiden toteutuminen
- jäikö joitain aiheita/menetelmiä käyttämättä ryhmän aikana ja jos jäi niin mitä ja miksi?
- oliko jotain aiheita/toimintaa, minkä jälkikäteen ajateltuna olisi voinut jättää käymättä?
- tuliko toiminnassa esiin asioita/näkökulmia, joita etukäteen ei oltu ajateltu/ennakoitu?
- minkälaiset asiat ovat estäneet/edesauttaneet tavoitteisiin pääsemistä?

2. OHJAAJAT

- ohjaajien omien tavoitteiden toteutuminen, ohjaajien itsearviointi?
- ohjaajien roolit prosessin eri vaiheissa, oliko muutoksia?
- tunnelmat ja ajatukset toiminnan päättymisen jälkeen
- oliko toiminnan aikana erityisiä onnistumisen/epäonnistumisen hetkiä (ohjaajien henk. koht. kokemukset)?
- ohjaajien palkan peruste? (sisältyykö jokaisen omaan työhön vs. projektirahoitus?)

3. KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT

- tilojen toimivuus
- käytössä ollut aika, ryhmien aikataulutus jne.
- toinen lapsitapaaminen (ajoitus, onnistuminen, lasten kokemukset)
- oliko suunnitelmia tarpeen muuttaa toiminnan edetessä?
- olisiko jotain voitu tehdä toisin?

4. RYHMÄN JA TOIMINNAN TULEVAISUUS

- ryhmän lopetus ja seuranta käytännössä, kuinka sujui? onko tullut palautetta osallistuneilta tai heidän perheiltään toiminnan päättymisen jälkeen?
- kehitys- ja jatkotoimintasuunnitelmat tai -ideat
- ryhmän toiminnan siirtäminen muihin vankiloihin
- ryhmätoiminnan vakiinnuttaminen Riihimäelle

5. ARVIOINTITUTKIMUS (OPINNÄYTETYÖ)

- mikä ollut kyselyissä ja tutkimuksen käytännön järjestelyissä onnistunutta?
- mikä haastavaa?
- mitä toiveita ja odotuksia?

Vanhemmuusteemainen vertaisryhmä Riihimäen vankilassa /syksy 2012

Rakenne

- tunnesäätö
- välitehtävän purku
- teematyöskentely
- purku
- fiiliskierros
- uusi välitehtävä

Etätehtävä 1. ryhmää varten: Mieti 1-3 tavoitetta suhteessa omaan vanhemmuuteesi. Missä haluaisit kehittyä, mitä jakaa. Lisäksi luettavaksi annetaan vanhemmuuskurssi-vihkonen.

1. ryhmä: Tutustuminen 24.9.

- Ohjaajien esittäytyminen
- Mikä tämä ryhmä on, mitä täällä tehdään, ryhmän nimi, ryhmän rakenne
- Ryhmän pelisäännöt yhdessä
- tunnesäätö (millä mielellä tulet ryhmään) ja perheiden esittely nalle-korteilla
- ryhmäläisten tavoitteet
- fiiliskierros (viuhka)
- välitehtävä: vankeus-jana

Sääntöjä voivat olla esimerkiksi: toisen kunnioittaminen, lupa olla hiljaa, jokainen puhuu omasta puolestaan, päiheteettömyys, luottamuksellisuus (vaitiolovelvollisuus)

2. ryhmä: Vankeuteen liittyvät asiat 1.10.

- tunnesäätö
- välitehtävän purku
- Emilia-dvd
- Mitä ajatuksia heräsi? keskustelua
- fiiliskierros (kortit)
- välitehtävä: Millaista vanhemmuutta olet itse saanut?

Keskusteluvirikkeitä

- Perheen tapaamiseen liittyvät asiat
- mitä vankeus tarkoittaa miehen/ naisen/ lapsen näkökulmasta
- Lapsiin liittyvät palaverit siivilissä
- voiko isän vankeus uusia
- miten vapautuminen vaikuttaa mielialaan
- voiko vapautuminen masentaa isää/ lasta

3. ryhmä: Päihteet 8.10.

- tunnesäätö
- välitehtävän purku
- Miten päihteidenkäyttö vaikuttaa vanhempana olemiseen
- Mitkä ovat omat kokemukseni päihteiden käyttäjänä tai niiden käyttöä läheltä seuranneena
- mitä muita riippuvuuksia on, niiden vaikutus elämään
- fiiliskierros
- välitehtävä: vanhemmuuden roolikartta ja luettavaksi Väestöliiton materiaali

Keskusteluvirikkeitä

- Kuinka päästä irti mekaanisesta suorittamisesta
- kuinka pysyä siivilissä perheen parissa
- miten päästä hermoilun ja vihan kierteestä irti
- miten nousta retkahduksen jälkeen
- miten elää perheenä päihteettä ja miten tilanteet ovat matkan varrella muuttuneet

4. ryhmä: Vanhemman näkökulma 15.10.

- tunnesäätö (lasten vierailu oli viikonloppuna, mitä ajatuksia haluat siitä jakaa)
- välitehtävän purku ja työskentely; vanhemmuuden roolikartta
- fiiliskierros
- välitehtävä: tunnepäiväkirja ja vanhemmuuden puu

Keskusteluvirikkeitä

- kuinka saada syvempi yhteys jokaiseen lapseen
- miten lapset pärjäävät vankeusaikana
- puhuminen isän roolista perheessä ja lasten asioiden hoitamisesta
- mikä on rikkinäisen lapsuuden merkitys omaan vanhemmuuteen
- miten vankeus vaikuttaa perheen ilmapiiriin
- välineitä lapsen kasvatukseen
- vanhempien väliset näkökulmaerot
- käsittelemkö lapsia samanarvoisina

5. ryhmä: Tunteet 22.10.

- tunnesäätila
- välitehtävän purku
- Tunnettaakat- työskentely
- fiiliskierros
- välitehtävä: verkostokartta (perhe, suku, ystävät, viranomaiset)

Keskusteluvirikkeitä

- kuinka elää häpeän kanssa
- asioista puhuminen
- luottamus
- tulevaisuuden pelko

6. ryhmä: Oma selviytyminen 29.10.

- tunnesäätila
- välitehtävän purku
- voimavarat-työskentely
- vahvuuskortit
- fiiliskierros
- välitehtävä: Mitä uhkia on minun vanhemmuuden toteutumiselle - mitä pitäisi tehdä, jotta uhat eivät toteudu.

Keskusteluvirikkeitä

- mistä löydän tukea
- kuinka oppisi rakastamaan itseä
- kuinka tasapainottaa aikaa perheenjäsenille, itselle ja kavereille

7. ryhmä: Meidän perhe 5.11.

- tunnesäätila
- välitehtävän purku
- Miltä lapsestasi tuntuu kun olet vankilassa, millaista apua hän tarvitsee
- caseja perhe-elämästä
- fiiliskierros
- välitehtävä: kerro, kerro kuvastin. Tehtävä luetaan ja annetaan lapselle tapaamisessa

Keskusteluvirikkeitä

- Usko perheen tulevaisuuteen ja eheytymiseen
- yhteen kasvaminen
- kulttuurierot
- kasvatusta
- lisää rohkeutta, näkökulmia ja työkaluja

TAUKOVIIKKO

8. ryhmä: Ryhmän päättäminen 19.11.

- tunnesäätö
- välitehtävän purku
- mitä tämä ryhmä on antanut, millaista tukea tarvitsen jatkossa
- tulevaisuuden muistelu
- fiiliskierros

Liite 8: Sopimus Riihimäen vankilan ja Kriminaalihuollon tukisäätiön välillä

SOPIMUS RIIHIMÄEN VANKILAN JA KRIMINAALIHUOLLON TUKISÄÄTIÖN VÄLILLÄ VANHEMMUUSTEEMAISEN VERTAISRYHMÄTOIMINNAN JÄRJESTÄMISESTÄ

1. SOPIJAPUOLET

1.Vankila, jota sopimus koskee
Riihimäen vankila
PL 100
11311 Riihimäki
p. 029 56 81200

2. TUOTTAJA:

Kriminaalihuollon tukisäätiö/Ehjä Perhe- toiminta
Kinaporinkatu 2 E 39
00500 HELSINKI

2. SOPIMUKSEN TAVOITE

Tämän sopimuksen tarkoituksena on kehittää uusia yhteistyön toimintamalleja ja työtapoja vankilan perhetyöhön Kriminaalihuollon tukisäätiön ja Riihimäen vankilan välillä. Toiminta tapahtuu yhteistyössä vankilahenkilökunnan kanssa ja vangin suostumuksen mukaisesti.

3. SOPIMUKSEN SISÄLTÖ

Yhteistyö Kriminaalihuollon tukisäätiön ja Riihimäen vankilan välillä

Vankiperheiden vertaisryhmätoiminta

Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä Perhe- toiminnassa kehitetään vanhemmuusteemainen vertaisryhmätoiminnan kunnoutusmalli rangaistusta suorittaville vanhemmille

Vankilassa kokoontuvien miesten ryhmien tavoitteena on mm. saada tietoa lapsen kehityksestä ikäkausittain, oppia vanhemmuuden taitoja, edistää vangin kykyä sopeutua perhe-elämään ja yhteiskuntaan vapautumisen jälkeen Samanaikaisesti ryhmätoimintaan osallistuvan vapaudessa olevalle puolisolle ja lapsille tarjotaan välineitä selviytyä ongelmista, jotka johtuvat puolison vankeusrangaistuksesta

4. TUOTTAJAN VELVOLLISUUDET

- Ehjä perhe- toiminnan työntekijä ja Snellun työntekijä haastattelevat ryhmätoimintaan soveltuvat vangit
- Hankkivat haastattelemiltaan vangeilta kirjallisen luvan vankilahenkilökunnan kanssa tarvittavaa tietojen vaihtamista varten
- Tuottavat miesten vertaisryhmien sisältöosuudet ja ohjaavat Riihimäen vankilan tiloissa miesten vanhemmuusteemaisen vertaisryhmätoiminnan 8 kokoontumiskertaa ja lisäksi kaksi kokoontumiskertaa, jolloin osallistuvien vankien lapset ovat mukana tilaisuuksissa.
- Ryhmiä ohjatessaan noudattavat vankilan henkilökunnan ohjeistuksia vankien kanssa toimimisesta erityisesti turvallisuusnäkökohdat huomioiden.

5. VANKILAN VELVOLLISUUDET

- Kartoittaa toimintaan soveltuvat toiminnan kriteerit täyttävät perheelliset vangit

6. SOPIMUKSEN VOIMASSAOLOAIKA

- Sopimus koskee vanhemmuusteemaisen vertaisryhmätoiminnan pilottivaihetta alkaen vankien haastatteluista, pitäen sisällään vertaisryhmätoiminnan sekä raportoinnin ajalla 6.8 – 19.11.2012 . Varsinainen toiminta ohjataan ajalla 24.9 - 19.11.2012

7. SOPIMUKSEN PERUSTEELLA HOIDETTAVAT KUSTANNUKSET

- Kriminaalihuollon tukisäätiö vastaa vertaisryhmätoiminnan ohjaajan palkka- ja henkilöstökuluista, ryhmien ohjaamiseen liittyvistä toimintamenoista sekä ohjaajien matkakuluista. Snellu vastaa työntekijänsä osalta vastaavista kuluista.

- Toiminnan arvioinnista on tilattu opinnäytetyö Laurea ammattikorkeakoulun kahdelta opiskelijalta, jotka vastaavat itse toiminnan aikaisista matkakuluista.
- Riihimäen vankila kustantaa tarjoilut ryhmien aikana sekä kahden lasten tapaamispäivän osalta ja järjestää toimintaan soveltuvat tilat.
- Riihimäen vankilan sosiaalityöntekijä osallistuu ryhmiin yhtenä ohjaajana, jonka osalta vankila vastaa hänen kustannuksistaan.

8. SOPIMUKSEN MUUTOKSET JA IRTISANOMINEN

Mikäli sopijapuolet eivät ole tyytyväisiä toimintaan, heidän tulee neuvotella toiminnan kehittämiskohteista. Mikäli tyydyttävään lopputulokseen ei katsota voitavan päästä, on sopijapuolilla oikeus irtisanoa tämä sopimus. Irtisanomisaika on 1 kuukausi siitä, kun sopimus on kirjallisesti sanottu irti.

Tätä sopimusta voidaan muuttaa vain kirjallisesti. Muutokset tulevat voimaan heti, kun niitä koskeva lisäsopimus on allekirjoitettu.

9. SOPIMUKSEN PURKAMINEN

Sopijapuolilla on oikeus kirjallisesti purkaa sopimus heti päättyväksi, mikäli Sopijapuoli rikkoo sopimusta tavalla, jolla on olennaista merkitystä sopimuksen kannalta. Sopimusta ei voida täyttää sopijapuolista riippumattomista syistä.

10. ERITYISIÄ MÄÄRÄYKSIÄ

Tätä sopimusta ei saa siirtää kolmannelle osapuolelle ilman toisen sopijapuolen kirjallista lupaa. Irtisanomis- ja purkamisilmoitukset on tehtävä kirjallisesti.

11. SOPIMUSASIAKIRJOJEN LUKUMÄÄRÄ

Tätä sopimusta on tehty kaksi (2) samasanaista kappaletta, yksi kummallekin sopijapuolelle.

Paikka ja päivämäärä

---

allekirjoitus
Heikki Suontausta
Apulaisjohtaja
Riihimäen vankila

---

allekirjoitus
Jukka Mäki
Toiminnanjohtaja
Kriminaalihuollon tukisäätiö

Liite 9: Sopimus tietojen vaihtamisesta

SUOSTUMUS

Suostun siihen, että Vanhemmuusteemaisen vertaisryhmätoiminnan aikana vuonna 2012 Ehjä Perhe- toiminnan,- ja Snellun työntekijät,- ja vankilan sosiaalityöntekijä saavat vaihtaa minua koskevia tietoja keskenään sekä viranomais-ten kanssa ja viranomaiset toiminnan työntekijöiden kanssa.

Suostumus koskee vankilan lisäksi myös muita tarvittavia tahoja, mm. sosiaali- ja terveystoimintaa.

Paikka ja aika

Toimintaan mukaan hakeutuva asiakas ja (sotu)

Suostumuksen vastaanottaja

Toiminnan ohjaajat:

Tarja Sassi, Tiina Kinnunen ja Veikko Sokka

Liite 10: Tutkimuslupa

Päätös

17.7.2012

37/332/2012

Heidi Koponen
Tähkäkuja 5 c 30
01370 Vantaa
/ Mari-Anne Lehtola

Hakemuksenne 5.6.2012

Tutkimuslupahakemus

Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajina toimivat yliopettaja Teemu Rantanen ja lehtori Marja Collan.

Tutkimuksen aihe ja tarkoitus

Opinnäytteen tarkoituksena on kartoittaa vankeusrangaistusta suorittavien isien kokemuksia vanhemmuutta tukevasta vertaistukiryhmästä Riihimäen vankilassa. Opinnäyte liittyy Kritsin Ehjä perhe-toiminnan pilotointihankkeeseen.

Tutkimuksen toteutus

Kysely vertaistukiryhmän jäsenille. Työntekijöiden haastattelut.

Lupahakemus

Haette lupaa opinnäytteen suorittamiseen.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti.

Vankien ja henkilöstön osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta häirtä vankilan muulle toiminnalle. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa.

Käytännön järjestelyt opinnäytteen toteuttamiseksi Riihimäen vankilassa sovitaan vankilan johtajan tai apulaisjohtajan välityksellä.

Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

Käyntiosoite
Albertinkatu 25
00180 HELSINKI

Postiosoite
PL 319
00181 HELSINKI

Puhelin
010 36 88500

Telekopio
010 36 88446

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

2(2)

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää kopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, Riihimäen vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle (Vernissakatu 2A, 01301 VANTAA). Opinnäytteestä tulee myös lähettää sähköpostitse tiivistelmä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön (peter.blomster@om.fi). Rikosseuraamuslaitos pidättää oikeuden julkaista tiivistelmän internet-sivuillaan.

Tähän päätökseen voi hakea muutosta Helsingin hallinto-oikeudesta. Valitusosoitus liitteenä.

Vuokko Karsikas
ylitarkastaja, kehitysjohtajan sijainen

Peter Blomster
tutkija

Tiedoksi

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja Katri Järvinen
Riihimäen vankilan johtaja Pasi Oksa
Riihimäen vankilan apulaisjohtaja Heikki Suontausta
Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kirjastonhoitaja Silja Rekomaa

Liite 11: Todistus vanhemmuusryhmään osallistumisesta

VANHEMMUUSRYHMÄÄN OSALLISTUMISESTA

_____
(nimi)

Olet osallistunut vanhemmuusteemaiseen ryhmään
ajalla 24.9. - 19.11.2012

(henkilökohtainen palaute, esim.) *Osallistuit aktiivisesti kaikkiin ryhmäkertoihin. Lapsesi on syntynyt rangaistuksesi aikana. Olet pitkstä rangaistuksestasi huolimatta kyennyt rakentamaan hyvin läheisen suhteen lapsesi kanssa. Olet nähnyt vaimosi merkityksen yhteisen vanhemmuuden rakentamisessa ja siinä, että hän on paljon kannatellut sinua lapsen mielessä. Olet antanut tästä toiminnassa palautetta myös muiden ryhmäläisten kuullen. Ryhmässä halusit pohdita vanhemmuuttasi ja ymmärtää enemmän isänä olemisesta. Ryhmätoiminnan aikana tapasit lastasi molempina lapsitapaamiskertoina ja halusit rakentaa vahvempaa suhdetta välillenne. Olet tuonut esille halusi tehdä jatkossa sellaisia valintoja, joissa perheelle jää enemmän tilaa. Toivomme sinulle kaikkea hyvää ja että vahvistut näissä valinnoissasi.*

Yhteistä teille vanhempien ryhmään osallistuneille oli kokemus siitä, että olette vankeudessa vanhempina. Ryhmään osallistuminen on osoittanut, että olet kiinnostunut itsesi, lastesi ja perheesi hyvinvoinnista sekä tulevaisuudesta.

Ryhmässä pohdimme:

- Miten vankeus vaikuttaa perheeseeni
- Miten erilaiset riippuvuudet ovat näkyneet elämässäni/perheessäni
- Mitä on olla vanhempana vankilassa
- Puhuimme tunteista ja haimme yhdessä sanoja ja tapoja, joilla kerron lapselle vankeudestani
- Kuinka tunnistan omat voimavarani ja tuen lastani/perhettäni
- Miten toimimme perheenä yhdessä

Omillla kokemuksillasi autoit myös muita.

Osallistumisesi ryhmään on ollut rohkea teko, jolla olet osoittanut vastuullista vanhemmuutta. Vanhemmuus on haasteellista, mutta myös paljon antavaa. Tärkeintä vanhemmuudessa on kuitenkin rakkaus ja huolenpito lasta kohtaan. Osallistumisesi ryhmään voidaan nähdä tällaisena rakkaudenosoituksena/tekona ja huolenpitona lastasi kohtaan.

Helsinki 19.11.2012

_____
Tarja Sassi
perheterapeutti/
ryhmän ohjaaja

_____
Tiina Kinnunen
erityisnuorisotyöntekijä/
ryhmän ohjaaja

_____
Veikko Sokka
sosiaalityöntekijä/
ryhmän ohjaaja